AIDAI

9

ILUSTRUOTAS
ĖNESINIS
OKSLEIVIŲ
URNALAS

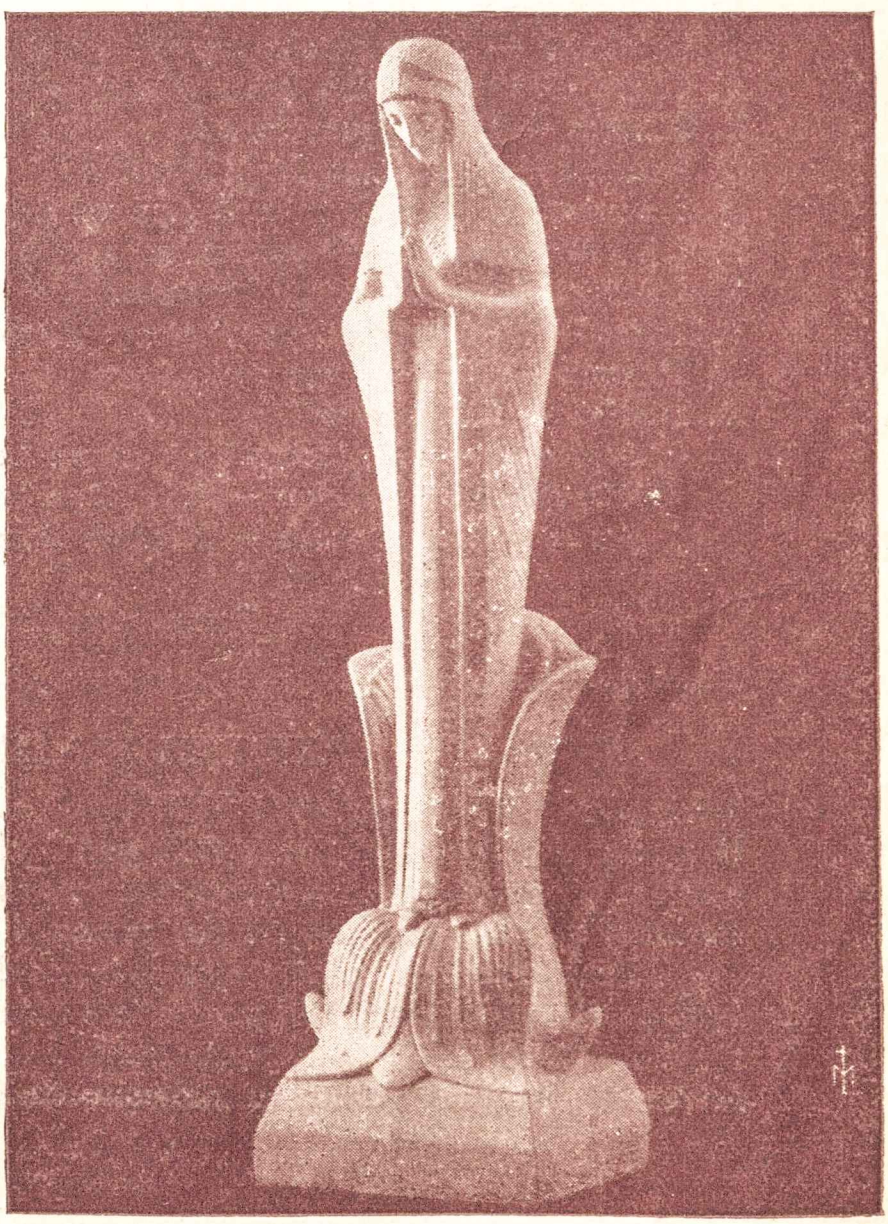

LELIJŲ MADONA

UGSĖJO
9 3 7

-TIEJI METAI

ATEITIS

REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

Kaunas, Laisvės al. 3 b.

Telef. 2 52 35

Prenumerata: moksl., stud. ir kaimo jaunimui met. — 5 lit., pusm. 3 lit. Kitiems: met. — 10 lit., pusm. — 5 lit. Užsieny: met. 16 lit., moksl. — perpus pigiau. Atskiras nr. — 1,50 lit.

Redaktoriaus kalbamosios valandos: kasdieną, išskyrus šventadienius, nuo 12 iki 14 v.

TURINYS

Eug. Matuzevičius — Rugpjūčio žvaigždės, eil. 289
Pr. Aukštikalnytė — Kelionė, eil. 290
K. Bradūnas — Nerimas, eilėr. 290
N. Mazalaitė — Mėlynos kalnų akys 291
Ko aš linkiu — anketos atsakymai 294
E. Bujokaitė — Savarankiška mergaitė 296
V. Česna — Laukų daina, eil. 298
B. Siliūnas — Šviesi jaunystė, eil. 298
A. Žemaitis — Iš cikliaus „Vakaro vizijos" 299
A. Sušinskas — Moksleivis, kurs eina velniop 300
Prof. Pr. Dovydaitis — 10 protestantų apie popiežiaus instituciją . . . 304
Kuo domisi mergaitės ir kuo berniukai 310
P. Jurkus — „Aukštujų Šimonių" gamta ir žmonės 313
A. Tyruolis — Kokį draugą pasirinkti 316
A. Daudet — Bilijardo partija 317

Apžvalga — 322; Mokykloj ir gyvenime — 323; Kreivos šypsenos — 329; Auxilium latynum — 331; Kūno kultūra — 332; Literatūros naujienos — 335. Priedas — „Gamtos Draugas" Rugsėjo mėn.

Raštus siųsti iki X.20.

ATEITIES PLATINTOJAMS,

kurie dar nespėjo pranešti kiek egz. „Ateities" siuntinėti jų vardu š. m. II pusm., kol kas siunčiame tiek pat, kiek buvo siuntinėjama praeitą pusmetį, t. y. prieš vasaros atostogas. *Apie prenumeratorių padaugėjimą ar sumažėjimą prašome tuojau pat pranešti.*

Tiems „Ateities" platintojams, kurie dar nebaigė atsilyginti už šių metų I pusmetį, primename, kad *paskutinis terminas apsimokėti skolas už praeitą pusmetį buvo 1937 m. rugsėjo mėn. 25.* Nesulaukę atsilyginant, būsime priversti „Ateities" daugiau nebesiuntinėti.

„Ateities" Administracija

Spaudė „Šviesos" spaustuvė, Kaune, Jakšto 2

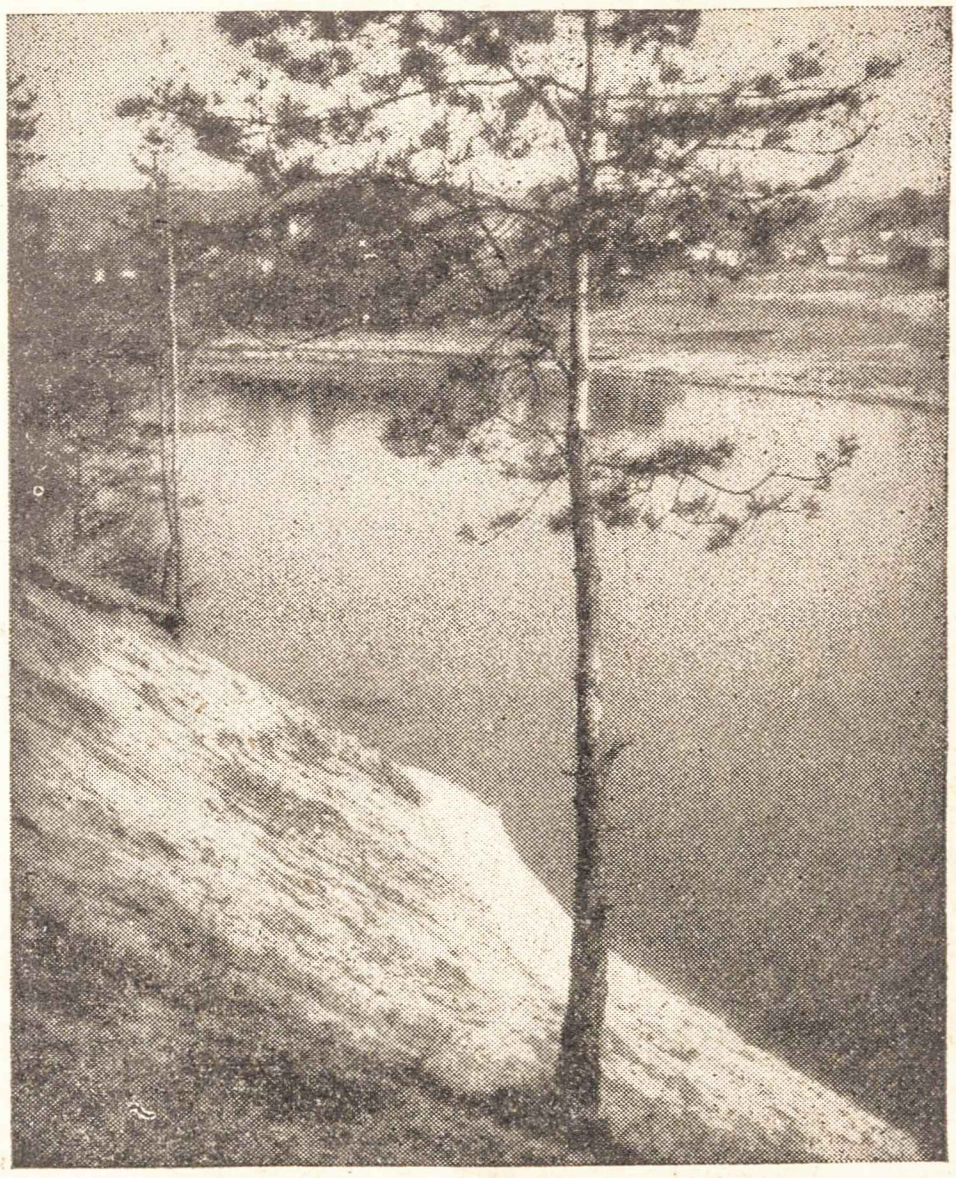

Vieniša pušis Pavergtoj Lietuvoj

EUG. MATUZEVIČIUS

RUGPJŪČIO ŽVAIGŽDĖS

Jos krinta, kaip gyvenimas, kaip dienos,
Kaip ašara tyra, graudi —
Ir taip į tylią naktį vienas
Žvaigždžių surinkt laukais brendi . . .

Skaitai iš medžių, lauko, pievų,
Žodžius nežinomų dainų —
Ten žydi vasara, ten svyra ievos,
Ten džiaugsmas upių sklidinų . . .

Ir pro šakas matai kaip byra,
Kaip krinta žvaigždės vandenin . . .
Ateis ruduo, ateis per girią,
Ateis motyvai vėl liūdni . . .

Ir vėl rašysi apie gėlą,
Skausmus ir liūdesį širdies — —
... Rugpjūtis barsto aukso smėlį,
Ant lauko degančias žvaigždes ...

PR. AUKŠTIKALNYTĖ

KELIONĖ

Verks žemė darganoj ir vėjuos,
Verks rudenys miškuos ...
Išeisiu alkana, sulinkusi
Gyvenimo ieškot. —

Praeisiu naktį, šaltą, lyg numirėlį,
Praeisiu daug dienų ...
Ir niekam — nakčiai, anei žvaigždėm
Nepasakysiu, kur einu.

Pamirš namuos mane — paklydėlę
Ir niekas neraudos.
O ar surasiu savo laimę
Numirusiuos žieduos? ...

Vėl virkdys vėjai kitą rudenį
Ir debesis kitus ...
O aš vis eisiu klausinėdama:
„O žeme! Kurgi tu?!“

KAZYS BRADŪNAS

NERIMAS

Nebijok. Tai upelis ten pakalnėje bėga.
Užu girios naktis jį nušvies.
Tu tyli. Akys merkias. Pavargai. Nori miego.
Dėki galvą ant mano peties.

O gal mudu ten šaukia? Paklausykime aido.
Aidas aidą kartoja toli ...
Ko toks liūdnas, toks liūdnas tavo nušviestas veidas
Vakarinės žaros spinduly?

Jau užsidega žvaigždės. O, jau sublizga slėny,
Ten ganykloje laužų būriai.
Tau naktis ant krūtinės, tau naktis ant blakstienų,
Tau sapnuos švyturių žiburiai.

Nemiegi? Nebijok. Tai upelis ten bėga.
Krinta lapai ... Užkrinta kelius.
Ko toks veidas išbalęs, kaip viduržiemio sniegas?
Ko toks liūdnas žvaigždžių spinduliuos?

NELĖ MAZALAITĖ

Mėlynos kalnų akys

Fragmentas iš „T a u r ė“

Štai ištiesiu ranką po fontano rykšte, ir per pirštus varva saulė ir vanduo. — Dabar žinau, kad tai nėra atvirukas, nei paveikslas ant kino drobės — tai yra gyvenimas.

Nusilenkiu, praeidama, prieš raudoną gėlę, kurios vardo nežinau ir paglostau palmę. Palmė. — Yra knyga, kuri vadinasi geografija, yra žmonės, kurie kas metą kartoja uždarose mokyklų salėse pavadinimus vandenų ir žemių, kalnų ir medžių — ar nematai tu, svetimas medi, kad laikiau tai teisybe? Esu Tomas netikintysis, bet dabar padėjau ranką ant tavo liemens ir esu įtikėjus.

Einu ir sustoju, einu ir atsigrįžtu — fontano išsikerojusios rykštės liepsnoja prieš saulę nesudegdamos, kaip Mozės krūmas. Ir gal būt tik šiandien tesužinojau, kas yra Saulė.

— Lago di Lugano, — sakau persisvėrus į vandenį, ir žemai kažkoks linguojantis paveikslas krutina lūpas. — Lugano. Žalsvas vanduo ir balta gondola; o vasara sėdi ant kranto nuleidus kojas į ežerą.

Matau miestą, žmones vaikščiojančius su reikalais ir dirbančius, ir krantuose taipgi eina nepaprastas gyvenimas, bet atrodo amžina šventė. Tingiai skraido žuvėdros, prisiplakdamos prie vandens, vos juda maži laiveliai, grakščios ir lengvabūdės vilos, o vėjas, turbūt, nuskendo.

Monte Brė, Generoso, San Salvatore. — Vadinu jus vardais, kaip draugus ir nepažįstu jūsų, nors liečiau jūsų kojų akmenis ir stovėjau viršūnėse. Nuogi ir žali, mėlsvi iš tolo, kaip lengvas piešinys danguje, jūs, kurie sapnavotės man ne vieną naktį tėviškėje. — Kalnai.

Caprino. — Pilna saulės ant palinkusios į ežerą terasos, pilna pavakario saulės. Geriu chianti, svaidau mėlynas vynuoges į žalsvą vandenį — žuvėdros godžios ir gražios. Tarp stalų vaikšto itališka šveicarietė — nešioja vyną ir šypsosi; jos medinės kurpės bilda į laiptų akmenis, drabužiai margų spalvų, jos akys juodos. — Prie muzikantų prieina vyras — didelio artisto gestai, pragertas balsas ir sena saldi — „Santa Lucia“. Liūdna, gaila — galbūt, to balso, gal buvusio žmogaus, arba saulės, kuri krenta. Kalnai darosi tamsiau mėlsvi ir vanduo žalias.

Gaudria yra tas kelias, kuriuo nebūtų liūdna nueiti lig pačių mirties vartų. — Keliu eina žmonės, eina vasara ir viską pasiveja suotemiai. — Ar nepaklysiu, kaip vakar tas jaunas mokslininkas vaikiška šypsena ir žaliu žvilgsniu? Jis žino daugelio akmenų ir nemažai gėlių vardų, jis vienas klajoja po kaimus kalnuose ir kalbasi su piemenimis. Iš šito kelio jis pasuko į kalną ir taip atrado jį ten vakaras nepažįstamuose takuose. —

Ir jeigu paklysiu, ar būsiu taip pat išgelbėta, kaip jis? — Tamsumoje pamatė žiburį ir ėjo į jį: prie kelio, prie Gaudrijos kelio, kalno plyšyje degė šviečiantis kirminukas. — Tokie atsitinka čia dalykai, Dieve mano!

Matau pirmą kartą ją, pietų naktį — naktį neuždarančią durų, langų ir žmonių. Ji vaikšto su žmonėmis prie ežero, klegėdama ir juokdamosi, supasi ant spalvotų žiburių laivuose, šoka atvirose kavinėse, beveik gatvėje. Dabar pažįstu tą nuovargį, kuris nevargina dūšios, tą saldų nuovargį, kada užmingi šypsodamos. Ir nors kojos nebegali eiti — dar neatsitrauki nuo lango ir iš tolo bendrauji su visais, kurie gyvena šią naktį. Ir žinau, kad pabėgau nuo visko, kas rišo mano širdį.

Ant Brė žiburiai šviečia, kaip degantis vabalas kalno plyšyje.

— Sakot, kad Šveicarija graži? Ir gera jums pas mus?

— Jaučiuos, kaip savo krašte.

Šeimininkas šypsosi — didesnio pagyrimo negalima pasakyti svetimai tėvynei. — Ne, tai nėra teisybė, nuolatos atsimenu, kad nesu namuose: nematau girtuoklių, nesutinku elgetų nei policininkų.

— Ar patinka čia?

Ar patinka senasis „šyvas žirgelis"! Galėčiau pabučiuoti karčiuotą galvą ant durų, galiu lakstyti, kaip maža, jeigu tai būtų padoru. — Rodos, iš seno laukė, kad atvažiuotum; ar ne dėlto padarė šiuos langus, siaurus ir į kalnų pusę, pakabino tris senas graviūras ir į bokštą įkėlė laikrodį.

Vaikštau begaliniuose koridoriuose ir lendu į daugelį kambarių. — Svečių troboj paliečiu seną ratelį, pasikalbu tyliai su vanago iškamša ir apeinu aplink stalą. Norėčiau pavogti tą patamsėjusią žvakidę — lekiančio žmogaus stovyla yra tai — žvakidę, nuleistą nuo išpjaustytų lubų. — Kiek metų turi šie indai, sunkiose spintose sudėti, kiek kartų sėdėjo ant tų suolų palangėse, ir kokios čia istorijos išdegintos ant kiekvienos pečiaus plytos?

Ganosi karvės slėnyje; ilgai nenubosta sėdėti ištempus kojas ant akmens, klausyti įvairių skambaliukų, kai pasijudina kuri žaloji, ir žiūrėti į nepavargstančią upę. Ji darbšti ir kantri, ji lipa per akmenų nuolaužas, per didelius uolų gabalus ir dėl to darosi dar judresnė.

Takas per mišką, takas per akmenis, takas stačias ir aukštas, vis kylantis. Saulė kaitina, ir oras darosi skaidriai vėsus. Atrandu mėlekių. — Štai, uždaryta kalnuose renku ir valgau uogas ir šypsaus kažkam. Sapnuoju — bet, Viešpatie, juk Tu gali bent kiek vėliau pažadinti!

Sėduosi ant tilto ir jis ima murmėti:

— Tu eini be jokio plano, nieko nesineši, net užrašų knygutės. — Tu viską užmirši ir nieko nežinai. Ar atsimeni bent vieną viršūnių vardą; tų viršūnių, į kurias dabar taip godžiai žiopsai?

— Nieko, — juokiuosiu. — Nežinau nieko, ir viską atsimenu. Žinau, kad norėčiau grįžti čia rudenį, kada kalnai pradės spindėti. Žinau, kad noriu būti čia pavasarį, kada atsibunda kalnų upeliai, toki siauri ir balti, kad gali įsirišti kaip kaspiną į plaukus. Žinau, kad jeigu mane išvytų iš namų, nenorėčiau kitos tėviškės, kaip ši žemė. Žinau, kad čia gyvena teisybė ir tvarka, ir laisvei nėra užginta vaikščioti miestuose, kaime ir po kalnus.

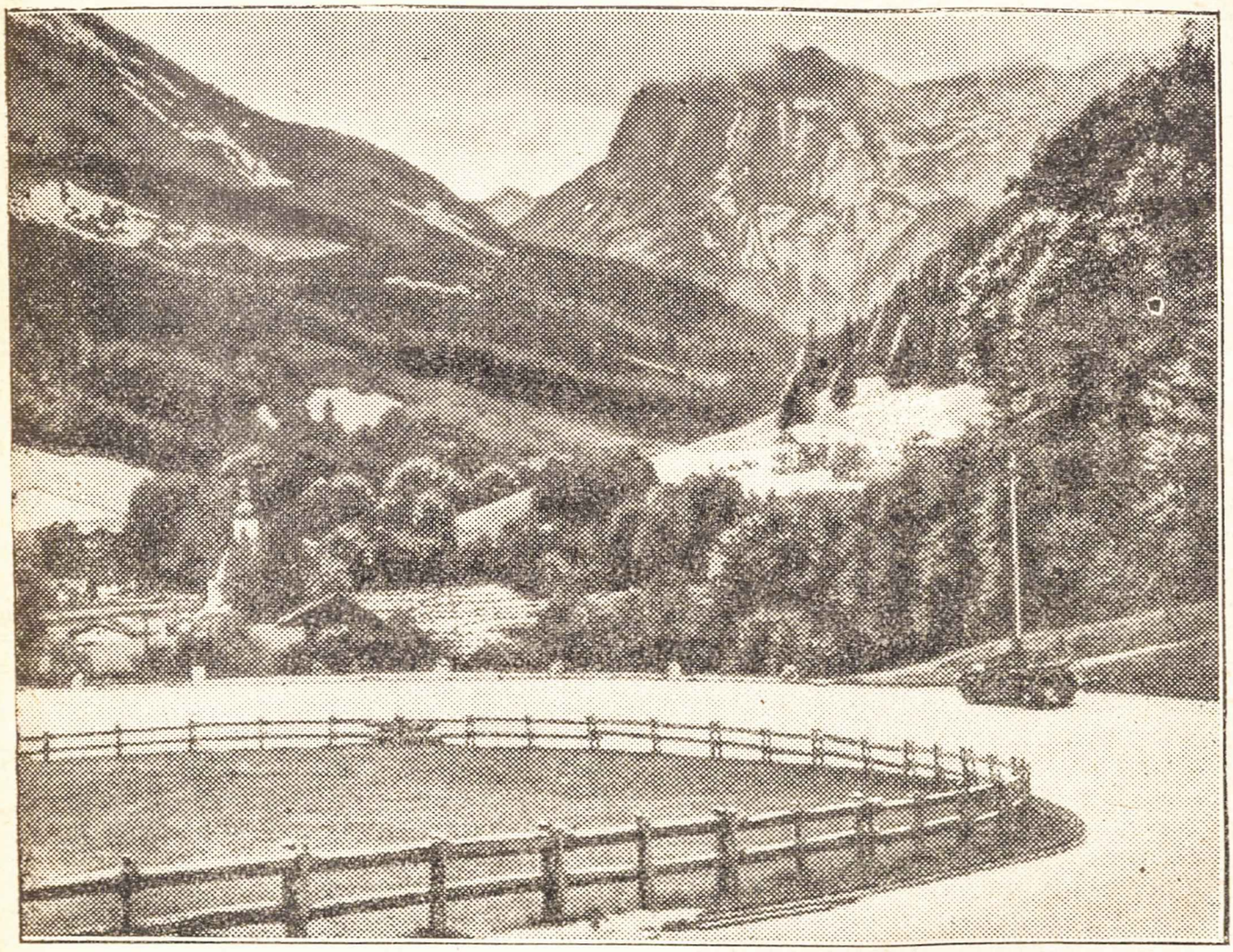

Kelias Alpėse

Atidarau knygą — vakar gavau dovaną encianą, ir jis guli tarp šių dviejų lapų. — Mėlynos kalnų akys — dar vadina tas gėles.

Iš tolo atidainuoja; einu prie lango — kažkas artėja, kažkas jauni ir linksmi eina per sutemusią mažo kaimo gatvę. Ir staiga juntu, kaip manyje daužosi gyvenimas — nesuvaldomas ir didelis.

Uždarau knygą ir galvoju apie encianą.

— Netiesa, — sako kažkas nuo sienos. Ar kalba senos graviūros? — Katerina Cornaro su savo numylėtiniu Venecijos karnavale; Katerina Cornaro prieš Inkvizicijos teismą; Katerina Cornaro — ne, negaliu prilipti perskaityti užrašą. — Kas esi tu, gražioji Cornaro? Užmiršau istoriją, arba toje istorijoje, kurios mokiausi, tavęs nebuvo, ar iš viso istorijoje neužteko tau vietos? Ar buvai tu, karaliene, gal dogaressa?

Užslenka naktis visai rami ir rimta, pritinkanti šiai vietai. Muša laikrodis ketvirčius ir valandas. Vėsus oras ateina iš kalnų atgaivindamas ir nešinas miegu.

Ir kai pabundu, mane pasitinka du dalykai, kurie galėjo pažadinti — saulės tekėjimas ir varpai. Atsimenu, kaip buvo vieną saulėtekį mano Draugui; prie jūros ir vasarą tai įvyko. Pro langą įlėkė bitė ir tuo laiku bažnyčioj ėmė skambinti; varpo ir bitės sparnų dūzgimas susiliejo į muziką, kokios niekas neparašė — o saulė ant lango buvo, kaip gintaras. — Taip, tai įvyksta kartais, geras Dieve!

Galvoju apie encianą. Mėlynos kalnų akys — taip vadina tas gėles.

Ko aš linkiu

šiais mokslo metais Lietuvos moksleiviui

Mano Mielasis Drauge,

Prieš Tave ateitis. Kokia? *Tokia, kokią pats susikursi!* Gimnazijoj leidžiamos dienos yra kertiniai akmenys Tavo ateities. Jeigu jie bus išgverę, tai ir Tavo gyvenimo rūmas bus silpnas.

Taigi būk protingas. —

Neleisk veltui laiko! Jei kažkas pasakė, kad laikas yra pinigai, tai gyvenimas rodo, kad laikas yra brangesnis už pinigus. Praleistos dienos nenusipirksi nė už milijonus. Atsimink, kad dideli laimėjimai glūdi atskiros dienos minutėse ir sekundėse. Tuščias laiko praleidimas yra duobkasys Tavo idealizmo, Tavo ateities ir Tavęs paties.

Būk riteris! Žinai, kas yra riteris? Didvyris! Viduriniais amžiais buvo daug riterių. Jie savo įsitikinimus ir riterišką garbę drąsiai ir viešai su ietimi ir kalaviju gynė. Mielas Jaunuoli, Tu esi katalikas. Tai būk savo šventų įsitikinimų garbingas riteris! Drąsiai ir viešai juos gink savo žodžiu, pavyzdžiu ir visu gyvenimu. Kada Tu sakai „katalikas esu", turi pajusti savo gyslose plaukiančią pasitikėjimo ir jėgos galingą srovę. Ji turi užlieti ir paskandinti Tavo nedraugų puolimus, Tavo paties baimę ir išglebimą. Kas lopšyje užsmaugė žaltį, tas užaugęs smaugs centaurus, — sako A. Mickevičius. O tų įvairių „centaurų" ateityje sutiksi labai daug ...

Būk linksmas! Išmok gyvenime džiaugtis tuo, ką turi. Nevergauk savo įvairių nuotaikos atmainų siautuliams! Dažnai savo nuotaiką gaivink *lietuviška daina.* Kažkas yra pasakęs: širdis, kurioje skamba daina, yra visokiam piktui uždara. Šioji mintis turi daug tiesos. Tik viena sąlyga: lai šis linksmumas plaukia iš Tavo tyros-nekaltos širdies. Nes tik toks džiaugsmas yra tikras džiaugsmas. O šis „džiaugsmas yra tiek pat reikalingas, kiek ir kasdieninė duona" — sako O. S. Mardenas.

Jaunolis, kuris nėra linksmas, kurs nemoka džiaugtis tuo, ką turi, kurio nevilioja aukštesni siekiai, kurį pagaliau apleido gaivinanti daina, yra vertas pasigailėjimo ir užuojautos: jis visuomet nepatenkintas, amžinas priekabių ieškotojas, rizgus, nesugyvenamas ... Žodžiu, tikras savo nuotaikos kaleidoskopas. O jo širdis, nors dar jaunutė, ima trauktis grubiu senatvės klodu ir atrodo, kaip Maironio pilis pelėsiais ir kerpėmis apaugus kietai ...

Tai, saule plasdančiais veidais, katalikybės idealų meile liepsnojančiomis širdimis, lietuviškos dainos gaivinami, pirmyn į šviesią ateitį!

KUN. J. STANULIS

Tai, kad moksleivis moksleiviui nelygu, tad kaip čia visiems vienodai linkėsi. Pirmiausia, skirkim d v i moksleivių rūšis: I. tuos, kurie n e ž i n o, kodėl jie mokosi, o mokosi todėl, kad tėtė, mama liepia, ir II. tuos, kurie ž i n o, kodėl ir kam jie mokosi. I-ajai rūšiai linkiu pirmiausia sužinoti, k a m, k u r i a m g a l u i tu mokaisi. Jei nieko gero nesužinosi — linkiu tau, mylimas broli, sese, pasiimti lagaminą ir, toliau negadinant tėvams skilandžių ir salcesonų, mauti kuo greičiausiai namo. Tenai tėvas, laiko turėdamas, vis gal atras, ką iš tavęs galima ištašyti. O kai tu žmonėse po kojų painiosies, tai nieko iš tavęs nebus.

II-ajai rūšiai — tiems, kurie žino, kuriam galui mokosi, — o... Tiems jau daug ko galima linkėti. Bet, dėl tvarkos, tuos irgi skirsim dviem skyriais: a) kuriems abiturium dar toli ir b) kuriems abiturium jau čia pat — šįmet ar kitąmet.

a) Jums, vyrai moterys, kol kas dar niekas labai galvos nesuka, tai patys ją sukit štai kuriais reikalais. Pirmiausia, žiūrėkit, kad nebūtų nuomonių skirtumo tarp jūsų ir mokytojų ta prasme, kaip vienam mano draugui būdavo. Sakysim, mokytojas sako, kad dviejų stač. kampų suma =2d, o po savaitės mano draugas sako, kad...=$2^1/_2$. Taip negerai. Už tokius nuomonių skirtumus, žinot, tas mokytojas jam rašydavo lygiai 2. Kai šitą linkėjimą įvykdysit, tai niekad trimestro gale nebus kermošiaus, kad, girdi, „ponas mooookytojau, maaan reikia pasitaisyti", iš kito kampo — „maaan". *Tegu būna gėda kiekvienam iš jūsų dalyvauti trimestriniame kermošiuje.* — Toliau. Tvirtai pasiryžkite ir žiurkės atkaklumu vykdyti žinot, kokį planą? — Ugi lig baigsiant gimnaziją, *išmokti bent vieną svetimą kalbą taip gerai, kad laisvai, be žodyno, galėtumėt knygas skaityti* — tai minimum. Nebloga būtų ir kalbėti išmokti. Šiais m. metais, tuojau pat, pasiryžkit ir ištesėjimu pasiryžimą pateisinkit. Ir dar: nekartą prikišama mūsų inteligentams, kad jie esą „neaptašyti" — t. y. stokoja asmenybės kultūros — gero išsiauklėjimo, tvirto charakterio. Per šiuos metus padarykit tiek, kad kitais metais šiuo laiku jaustumėte padarę žymią pažangą. Tai jums. Dabar

b) tiems, kurie gimnazijos slenkstis jau nebetoli. Jus, vyrai, liečia ir tai, kas aniems linkėta, bet jums palinkėsiu daugiau: *jūs jau turit apsispręsti, kas iš jūsų bus.* Jau nusisvarstykit, ar manot būti pedagogai, filologai, filosofai, juristai, ar agronomai, komersantai, inžinieriai, gydytojai. Reikia, kad išėję iš gimnazijos, jau žinotumėt, kur jūs eisit ir ką ten nuėję rasit. Tad linkiu jums susipažinti su tomis profesijomis, į kurias jus širdis traukia, ir su tomis mokslo įstaigomis, kurios jus turės paruošti. Jūs turit mokslo draugų, jau studentų un-te, akademijoj ar institutuose, tai per juos jums geriausia apsiuostyti, kaip kur yra. Tai viena. Antra — linkiu jums sėkmingai *pradėti ruoštis akademiniam darbui.* Kiekvienam, kas manot eiti aukštąjį mokslą, linkiu perskaityti bent jau prof. St. Šalkauskio „Bendrosios mokslinio darbo metodikos pradus", kad numanytumėt, kaip geri studentai turi dirbti ir patys taip dirbti mėgintumėt. Trečia — linkiu kiekvienam *išmokti dirbti bent kokį darbą, kuriuo galima duonutę pelnytis.* Žinok, jog beduonių ir bedarbių niekas nelaukia. Tai jūs pirmiausia pasirūpinkit, kad būtumėt sudarbiai, o tada būsit ir suduoniai. „Inteligentų pertekliaus" baubu netikėkit. Pozityvų darbą dirbti mokančiam žmogui Lietuvoj duonos nestigo ir nestigs.

Na, linkėjimų daug, tik duok, Dieve, jums sveikatos juos įvykdyti

Jūsų draugas fuksas *DAMIJONAS*

EL. BUJOKAITĖ

SAVARANKIŠKA MERGAITĖ

Mergaitė, savo moteriškosios sielos struktūros dėka, yra daug rimtesnė, receptyvesnė negu berniukas. Tai ypač ryšku mišriųjų mokyklų klasėse; mokytojai tvirtina, kad mergaitės su didesniu dėmesiu klausosi dėstymo, lengviau suvokia, greičiau įsideda į galvą. Moteris ir vėliau, suaugusi, greičiau prisiima visa, kas nauja, kas ateina į jos sielą iš lauko. Tai sudaro didelių pavojų jos savarankiškumui, vidujinei laisvei, nes kartais nekritiškai priimdama vieną pažiūrą, nuomonę, moteris taip pat lengvai meta ją ir pasisavina kitą, visai priešingą. Būna atsitikimų, kad mokytojai nusivilia savo išėjusiomis iš mokyklos auklėtinėmis. Ypač tos, kurios mokykloje pasižymėjo savo stropumu, rimtumu, kurių elgimasis ir mokymasis buvo pagrįsti susikaupimu, dėmesingumu, gyvenime lygiai tokiu pat atviru protu ir siela priima kartais blogąsias, išardančias jų vidujinę rimtį įtakas.

Esmėje receptyvumas yra teigiama sielos ypatybė, žyminti gyvesnį, lankstesnį moters protą, bet nepagrįstas kritiškumu, savarankišku sprendimu, jis greit virsta nepastovumu, blaškymusi. Savęs auklėjimosi darbe mergaitė privalėtų savarankiškumą ypač pabrėžti, stengtis jį savyje ugdyti. Juk nebūti savarankiška, reiškia nebūti laisva. Savęs išsilaisvinimo darbą pradėkime nuo smulkmenų. Nereikia manyti, kad savarankiška tėra toji mergaitė, kuri gyvena „iš savęs", t. y. kuri šiokiu ar tokiu būdu užsidirba savo pragyvenimą. Mūsų laikais galima užtikti net labai jaunų, nuo V-VI kl., besiverčiančių pamokomis ir kt., mergaičių. Tačiau ir tokia, išviršiniai nepriklausoma, mergaitė vidujiniai gali nebūti visai laisva, gal būti savo neapvaldyto vidaus gyvenimo netvarkos ar kitų žmonių vergė.

Kasdieniniame gyvenime labai daug progų pasitaiko pasielgti taip, kaip visi daro, pasiduoti kitų nuomonėms, sprendimams. Todėl kaip tik tokias progas reikia sekti ir jas išnaudoti savarankiškumo auklėjimui. Dažnai mokiniai nejučia praranda savarankiškumą ir savigarbą tuo, kad įpranta naudotis kitų darbo rezultatais. Ateityje toks žmogus tampa abejingas visiems aukštesniems gyvenimo interesams, nepajėgia imtis kurio nors rimtesnio, atsakingesnio uždavinio.

Specifiniai mergaičių nesavarankiškumas pasireiškia kartais mišriųjų organizacijų veikime. Žinoma, dažnai šiuo atveju mergaites varžo jų įgimta nedrąsa. Tačiau kartais pajėgdamos įveikti savyje tą kuklumą, mergaitės neruošia paskaitų, referatų, nedalyvauja diskusijose todėl, kad joms atrodo visa esą gerai, teisingai kitų pasakyta ir jos nieko nauja, nieko gera pasakyti nebegalinčios. Savo rimtumo dėka, jos nekritiškai persiima kitų paskelbtomis mintimis, pasisavina jas ir nebenori daugiau apie tai spręsti. Juk mūsų uždavinys yra į tas amžinąsias, visų sprendžiamas pro-

Moksleivės deda gėles ant Nežinomo kareivio kapo

blemas pažvelgti savomis akimis, pergalvoti, perjausti ir perkentėti jas. Tik tuomet jos taps mūsų giliausiu įsitikinimu, pasaulėžiūros sudaromąja dalimi, mūsų asmenybės pagrindu. Reikia daug skaityti, klausyti, bet kritiškai pasirinkus „dėti į širdį" tik tai, kas sutinka su mūsų pasaulėžiūra. Jos šviesoje turėsime nuosavas pažiūras į visus gyvenimo uždavinius — religiją, mokslą, meną, papročius ir t.t. Tokių, kūnu ir krauju tapusių, įsitikinimų mergaitei nebepakeis jokios priešingos idėjos bei įtakos. Dabar mums paaiškėja, kodėl tiek istorija, tiek dabartis žino daug moterų, kurios labai tvirtai savo gyvenime vykdė, skleidė ir net gyvybės kaina liudijo savo įsitikinimus. Nors jos buvo tokios pat moters, kaip ir visos kitos — receptyvios ir linkusios pasiduoti — jos ištvėrė savo stipraus vidujinio persitikrinimo galia, to persitikrinimo, kuris siejasi žmogaus sielos gelmėse su Dievo malonės, t. y. jau su antgamtine sritimi.

„Dievo pasaulis dar nesukurtas, Dievo šventovė dar nebaigta", — pasakė vienas didelis rusų poetas-filosofas apie žmogaus sielą. Pirmosios nuodėmės dėliai joje vėl įsivyravo chaosas, netvarka ir netobulumas. Mūsų pareiga savo sielą atbaigti, atšlifuoti, sutvarkyti, ir vienas didžiausių mūsų gyvenimo uždavinių — sustiprinti savyje tai, kas yra silpna, panaikinti kas bloga, ugdyti kas gera.

VYTAUTAS ČĖSNA

LAUKŲ DAINA

Linksmi žydėjo vyšnių sodai;
pasaulin linksmas aš einu,
ir linksminas kiekvienas žodis
pražydusių laukų dainoj.

Žieduos klajoti nepabos mums, —
mums laimė viską dovanos.
Tu nepamirši šitų posmų
pražydusių laukų dainos.

Gegutės šūkauja klevuose,
lakštutės gieda šviesią nakt.
Tu savo širdį pasiguosi
pražydusių laukų daina.

Visur pašėlęs laimės juokas,
melsvų gėlyčių šypsena.
Drauge su laime uždainuokim
pražydusių laukų dainas.

Tolyn tolyn nuplaukia sieliai,
nelieka tako vandenuos.
Aš atiduodu visą sielą,
pražydusių laukų dainoms.

BENEDIKTAS SILIŪNAS

ŠVIESI JAUNYSTĖ

Tu neverk, neliūdėki, sesute,
Kad neskraido drugeliai balti.
Nenuliūsk, kad šiaurys šičia pučia,
Kad čiobrelį jau mirštant jauti.

Gesta žvaigždės saulėtekio vartuos
Ir išbąla rytinėj aušroj —
Su daina mes vėl keliamės eiti,
Vėl dainuoti jaunystėj šviesioj.

Žemėj žalia, geltona ir balta,
O širdy vis daina ta pati.
Niekados mum, sesute, nešalta —
Laime žydi jaunystė šviesi.

Tu neliūsk, kad nustojo žiogeliai
Koncertuoti ramunės žieduos —
Vėl širdy mum pavasaris kelias
Ir jaunystė vėl laimę dainuos.

ANTANAS ŽEMAITIS

IŠ CIKLAUS „VAKARO VIZIJOS“

PASLAPTIS

Aš kartais norėdavau burtininku tapti; pasiversti į mažutį elfą ir išburti tavo didžiąją paslaptį. Suprantu aš dainą, kai lapai šlama, žinau, ko liūdi verkdamas vakaro varpas, tik kas man padės suprast tave, kurios nei dainoj negirdėjau, kurios nei svajonėse nemačiau ... Aš kartais panašus į juokdarį, kartais į paklydusį keleivį. Ir visuomet tylus, tylus.

Kalbėk sielos virpėjimu, kaip kalba mirusieji! Aš, kaip vakaro aidas ten nuklydęs, susirasiu tave, ir iš tavo virpesių įspėsiu tavo didžiąją paslaptį.

Kalbėk, kalbėk ...

Ir tu atsakai:

Iš mirusiųjų niekas paslapties neišvogs ...

PER TAMSIĄJĄ NAKTĮ

Ramybė linksta mano širdies ilgesin,
Kaip vakaras numirusion lapijon.

R. Tagore

Aš eisiu, drauge, per tamsiąją naktį į tolimą tolimą karalystę. Tu abejoji? Tu neduodi man rankos. Tu nekeliauji su manim. Eikim, eikim iš šio ištrėmimo. Koks nykus čia gyvenimas, kiek našlaičių, kiek be saulės, kiek be namų. Ten stosiu prieš Tėvą, ten jis laukia manęs, ten našlaitį mane Jis priglaus ir paguos.

Aš naktį, kai pasaulis miege skęs, pulsiu prieš Nukryžiuotąjį ir kalbėsiu C o n f i t e o r, C o n f i t e o r, C o n f i t e o r .....

Aukštos, tamsios bažnyčios bonės neš maldos aidą lig skliautų, ir žvaigždės giedos nepaliaudamos — mano maldas.

Eikim, eikim iš šio ištrėmimo.

DAINA PASAKOJ

I

Neklausk, sesut, kodėl aš nuliūdęs ...
Kasdien vakare bažnyčių varpai devyniais dūžiais perskriodžia tylą.
Pasaulis toks platus, o aš suklupau prie s i l p n o galiūno sosto.
Neklausk, sesut, kodėl aš nuliūdęs.

II

Išeičiau į erdvę paklysti ...
Ir pradingsta tos užburtos pilys, ir neraižo rausvos būrės dangaus ploto.
Vienišas mėnuliu klajoju dangaus karalijoj.
Išeičiau į erdvę paklysti!

ALFONSAS SUŠINSKAS

Moksleivis, kuris eina velniop

1. NEI DIEVUI, NEI VELNIUI . . .

Mieguistom akim žiūri kai kas į moksleivį, mieguistom akim ir pats moksleivis žiūri į save, į kitus, į aplinkumą, į patį gyvenimą . . .

Viskas gražu čia atrodo tik iš paviršiaus vertinant. Tiesa, varžybos po varžybų, laimėjimai po laimėjimų. Vakarai, robaksai, šventės, paradai, ekskursijos . . . Džiaugsmo šypsniu, rodos, spinduliuoja kiekvienas mokinys. Tik džiaukis, linksminkis ir trauk laimėjimų himnus.

Bet nuimkim nuo mokinio jo uniformą, nuimkim jo visą mokiniškąją kaukę, jo polėkius pasekim objektyviai, nešališkai, ir reginys žadą mums užkąs . . . Tiesa, yra džiuginančių reginių, bet yra ir liūdnų, baisių mokiniškojo pakrikimo epizodų. O šitokių nemaža, daug, stipriai daug.

Baisus dalykas — mokinio nesidomėjimas kilniais siekiais. Jis laikosi principo *„Nei Dievui, nei velniui"*. Žinoma, galutinėj sąskaitoj reveransas čia vistiek atitenka antrajam ponui, patamsių gaivalams, patamsių idėjoms.

Moksleiviškąsias pareigas jis šiaip taip dar velka, bet taip, lyg besibaigiąs kuinas pašiurusį savo kailį. Mokiniškąjį darbą jis dirba tik verčiamas, dvejetuko bizūnui įsakant, be vidaus darbo meilės, be noro, be šviesių perspektyvų ateičiai.

Šis moksleivio šaltumas kilniems idealams, nesidomėjimas jais tuo baisus, kad toks jo abejutiškumas jau lieka kaip jo nuolatinė dvasios būsena, kaip nuolatinis šaltumas, net skersakiavimas viskam, kas tik primena kilnumą, pasiaukojimą, kilnią, ryžtingą meilę šviesioms idėjoms.

Jaunas žmogus be kilnaus idealo yra pūvąs kelmas! Stiprių idealų neremiama jaunystė negali sužydėt visu savo grožiu. Jaunystė skirta ne tik kūnui brandint, bet ir dvasiai nuteikt herojišku ateities gyvenimu.

Kaip gi čia būsimajam ateities gyvenimui, rimtoms inteligento pareigoms nusiteiks tas, keno jaunoj krūtinėj jau mokykliniu metu tešvilpia vėjai, keno širdy pačiu gyvenimo pražydėjimu jau įsirangęs žaltys su įrašu savo kaktoje „Nei Dievui, nei velniui" . . .

Moksleivio traukimasis iš idealų kelio šunkeliais ima jį vesti.

Pirmas šunkelis — jo paviršutiniškumas! Tiek mergaičių, tiek ir berniukų paviršutiniškumas šiais laikais jau taip pat katastrofingas. Moksleiviškąjį gyvenimą jis apima visu platumu.

— Šiandie neisiu bažnyčion . . . Šiandie pamokslą sako nejuodbruvis...

— Nesimokysiu prancūzų — mokytojas toks nesimpatiškas, tikras kerėpla. Dar ir piktas, skriaudžia . . . .

— Dabar jau baigta su Dievu! Meldžiaus prašiau, ir visvien du gavau! . . .

Taip, ji meldėsi, pagalbos šaukėsi, visą dangų ant kojų sukeldama. Bet dirbti nedirbo, gatves šlifavo.

— Puiku! Šaukė, šiandie mane šaukė. Keturius plus gavau. Dabar iki trimestro galo atostogos! Jis vieną kartą per trimestrą teklausia...

Šitokie šūkiai, šitokie posakiai, šitokie jaunos dvasios bylavimai yra nelemtojo paviršutiniškumo šlykšti apraiška. Nelemtasis darbo ir gyvenimo paviršutiniškumas mokinį lig paskutiniųjų, lig pačių slaptųjų gyslų visą gyvą jį apima.

Aistringas rūpestis gražioms kelnėms, madingiems sijonėliams, lakštingalos odos batukams, savo veideliui, lūpytėms, ūsiukams, frizūrai... Kas gi lieka sielai, dvasiai, kas belieka jauniems jaunystės polėkiams? Nieko, visai nieko, arba labai maža, labai nedaug. Suprantama, jaunas jaunu palieka: neisi apskretęs, maišais apsitūtalojęs... Reikia dėmesio ir savo išorei, savo paviršiui, savo grožiui. Tik šis dėmesys neturi būti vienintelis dėmesys, jis neturi mažint, silpnint ir naikinti rūpesčio savo vidui, sielai, dvasios kultūrai. Rūpinimasis savo paviršiumi neturi sunaikint, suėst rūpesčio, sielojimosi šviesiomis, kilniomis idėjomis, giedriais jaunystės potroškiais.

Antras šunkelis, nuo idealo kelio nuslydus, yra įspūdis, pomėgis, nauda, karjera... Kylant kultūrai, civilizacijai kartu ir pomėgiams bei įspūdžiams atsidaro platūs vartai...

Tik mūsų moksleivis čia irgi jau saiko nebežino ir nenori žinoti. Jis patenkintas ir linksmas tada, kada slaptame užnarvyje nusigeria, nusilaka... Jis jaučiasi didvyris, jaunystės žiedo tikra pažiba, jei naktis kur užkampiuose praleidžia. O karjeros svaigulys šių laikų moksleiviui visai susuko galvą... Jo mėgiamas svajojimas — riebus, blizgąs ponas, su tūkstantėliais banke, su automobiliumi... Ji, mūsų mergaitė, mūsų lelijėlė, ištisus vakarus prarymoja ant lango atsisėdus, saulėlydžio spinduliuose savo jaunyste bežaisdama, mėnulio glėbyje, nakties romantikoj visa užsimiršus, viena su savo svajonėm. Jis, mūsų moksleivis, visas ir viską karjerai, iškilimui. Jis vergu žiūri į ponus, į galinguosius. Jis, jei tik būtų progos, šunyčiu laižytų kitiems padus: gal šie pastebės, pamatys, akį atkreips, gerą markę juose gal jis įsigys, ir tada..., tada rekomendacijos viena už kitą geresnės, šiltesnės, riebesnės.

Svajojimas — jaunystės dienų pasaldintojas. Tačiau gyvent jaunystę tik dėl kada nors būsimos karjeros, krimstis, epušės lapu drebėt dėl jos yra menka! Tai dvasios skurdžių polėkiai, kiauradūšių kelias!

Visa pirmoji ir paskutinė karjera mokyklos suole teturi būti darbas ir darbas, saviaukla ir dvasios kultūra.

Pagaliau šaltumas šviesiems idealams, visas šlykštusis paviršutiniškumas ir karjerizmas smaugia asmenybes. Nenuostabu, moksleiviai savo asmenybe labai maža tesirūpina, o didelė dalis visai tuo nesidomi. Kaip, iš kurio molio kas sulipdytas, tuo ir tesitenkina! Jei šitaip moksleiviškasis gyvenimas čiauš ir toliau, rugiagėlių Lietuva susilauks apmokytų, išdresiruotų dvikojų padarų, lieknom kelnėm, frakais, smokingais ponų, madingiausiom, figūringiausiom sukniom ponių, kurie, kurios savo metrikuose žmogaus vardą turės, tačiau jų valia nebus valdovė, jie nesugebės ir mažam savo palinkimui atsakyt; jų protas, kad ir bus šviesus, bet jis,

gyvenimo saldybių apakintas, nebematys tikrosios šviesos — mielojo Kristaus; jų širdis bus nekartą aistringai mylėjusi kitą širdį, bet ji pati liks kitiems žiauri, be pasigailėjimo, ji bus supuvusi, negyva...

2. „HIER LIEGT DER HUND BEGRABEN"

K o d ė l? Kas kaltas, kad kai kurie moksleiviai eina velniop?...

Priežasčių daug, įvairių.

Pirmiausia pačioj mokykloj per maža akcentuojamas idealizmas. Dar baisiau: daugelyje vietų paties idealizmo vardo labiau bijo, kaip džiovos bacilų!...

Reikia pavyzdžių? Prašau.

Vienoj salėj kelerius metus kabėjo mūsų laisvės kovose lenkų nužudytų dviejų mokinių savanorių portretai. Gyvu, jaunu savo krauju jie bylojo jauniesiems tėvynės meilę, gyvą, gyvenimišką pasiaukojimą.

Ir vieną gražią dieną tie portretai dingsta. Kažkur užkampyje atsiduria dulkėse: juos išmeta iš salės, nuo sienų nuima. Sakykit, ar ne šventvagystė, ar ne išdavystė kalbėt toj pačioj salėj tėvynės meilę, pasiaukojimą vaizduot, tuos gyvus kraujo pasiaukojėlius išniekinus?!

Apie daug ką galima išgirst mokykloj, tik sveiko, išganingojo idealizmo — ne! O jaunimas be idealizmo — tautos pražūtis, jos nelaimė!

Pati visuomenė, palyginti, irgi nėra idealinga. Kai tėvas, ar motina į mokslą sūnų, dukterį veža, kai juos mokslina, dažniausiai šią vieną vienintelę, kad ir slaptą, mintį turi: bus ponas, taps ponia. Tuo ponu karjera čia tesuprantama. Artimo gerovės, krašto gerovės ir laimės, žodžiu, idealizmo šiuose, kad ir tėviškuose, samprotavimuose, visai nėra. Dažnai šitokius savo trokštus ir intencijas mūsų mieli tėveliai ir viešai pareiškia, savo mokslinamajam įvairiom progom išdėsto.

Ogi vėl tas pats gyvenimas! Moksleivis girdi skelbiant artimo meilę, pasiaukojimo reikalą, tuo tarpu šaltoj kasdienybėj jis mato, kaip viens kitam už gerklės griebia, kaip žmogus žmogų ėda; jis girdi ir pastebi, kaip inteligentas išstumia inteligentą, į jo vietą atsistoja pats, juo pasispyręs, aukščiau lenda, veržiasi, laužiasi, per artimo lavoną dievinamosios karjeros siekdamas. Pinigas jam patampa ketvirtasis Dievybės asmuo. Apreiškimo ir katekizmo Dievas triasmenis. Tai dogminė tiesa. Praktinė gyvenimo liūdna realybė čia dar ketvirtą Dievo asmenį prilipdo — pinigą! Sakote, perdedu?! Per maža pasakau. Už pinigą išduoda, už pinigą nužudo, už pinigą suklastoja, už pinigą ir to paties Dievo atsižada, archyve jį uždaro, kad nė krust, nė žvilgt jis iš čia...

Mūsų gyvenimo, ypač didesniųjų miestų: Kauno, Šiaulių, Panevėžio, supuvimas, bankrotas čia irgi nepraeina be pasėkų.

Ponas meta žmoną, savo gerbiamą poniutę. Mokytoja susideda su svetimu vyru... Sakot, kas čia nuostabu — jų privatinis dalykas! Klaida ir apgavystė: jų puvenų bacilos užkrečia ir mokinį. Išeikvojimai, gyvenimo latrystė mokinio ir nepalieka ramybėj: jis girdi, su draugu tuo kalbasi ir pamažu šiomis puvenomis sužeidžia savo krištolo širdį, savo jaunystę purvint pasišauna kitų purvais užkrėstas...

3. NOJAUS ARKA

Gyvenimo srutom girdomą ir tvindomą moksleivį reikia gelbėti. Reikia naujoviškos, moderniškos, ugdomosios, auklėjamosios arkos, gelbstinčio laivo...

Kardinolas Verdier išeina iš Pax Romana kongreso, įvykusio š. m. vasarą Paryžiuj

Pirmasis ir pagrindinis savęs gelbėtojas turi būti pats moksleivis... Moksleivis turi veržtis prieš srovę, prieš pūvančią, dvokiančią gyvenimo srovę... Minioj paskęsti, į minios bangas įsijungti lengva. Einąs gyvenimo reformuot, besiryžtąs gelbėt gyvenimą, gelbėt žmogų iš jo paties sau pasikabintų kartuvių, iš jo paties supuvimo pats turi laužtis prieš srovę...

Moksleivis turi būti idealistas, kilniais idealais, kilniom idėjom beskaidrinąs savo jaunystę. Jei mokyklos suole jis jau susmukęs, kada gi jis ąžuolu džiugins, didvyriu spindės? Jo mokslo, mokslinimosi šūkis: per širdies kultūrą, per proto šviesą žmogui padėt, būt artimui naudingu, kilniais idealais nusiteikt ir tuos kilnius idealus gyvenime realizuot.

Klauskit didžiųjų mokslininkų, menininkų, rašytojų, išradėjų, filosofų — kas yra tas didysis idealistas, kuris būtų vertas sekti jo pėdomis? Klauskit ne senos gadynės vyrų — jie, sakysim, jau pasenę, išėję iš mados. Tegu mums pasako Foersteris, Papini, Marconi, Toth'as, Mauriac.

— Kristus! — skamba plieninis jų atsakymas.

Kristus ne vien galutinio, pilno, tobulo išganymo mokytojas. Jis ir idealistas! Jis pirmos rūšies idealistas, iš savo idėjos kelio, nuo savo tikslo jokiu žingsneliu neišsukęs. Deja, nevienas moksleivis Leniną, Hitlerį labiau pažįsta, kaip spindulingąjį Kristų... Apie jį paprastai tiek tekalbama, kad jis Dievas... Tuo tarpu nesistengiama parodyt, koks nuostabus tas Kristus kaip žmogus, kaip idėjinis kovotojas, kaip idealistas.

Jei bus pakankamai idealizmo, atsiras noras ir savo asmenybę formuot, giliu, švelniasieliu, nepalaužiamu žmogum pasidaryt.

Jaunystė — nuostabiems polėkiams, savo asmenybei ugdyti ir rengtis būsimajam šviesuolio darbui.

Ar taip yra su visais moksleiviais?!

10 PROTESTANTŲ APIE POPIEŽIAUS INSTITUCIJĄ. — RYTAI IR VAKARAI

POP. PIJAUS XI-JO 80 METŲ AMŽIAUS SUKAKTIES PROGA*

Praeitą kartą aš atpasakojau katalikų mokslininko, Bažnyčios istorininko prof. E h r h a r d' o (gimęs 1862 m.; dar gyvas) mintis apie popiežiaus institucijos neužmirštamus nuopelnus žmonijai bažnytinio, religininio ir dorovinio gyvenimo srityse. Šį kartą aš išvesiu į sceną ir duosiu kalbėt keletui įžymių mokslininkų nekatalikų, kurie buvo turėję progos ar pareigos patyrinėt popiežiaus instituciją ir pagalvot apie jos reikšmę vakarinės Europos politiniam ir kultūriniam gyvenimui. Kadangi be popiežių institucijos nebūtų ir Katalikų Bažnyčios, tai ir sprendimai apie popiežių institucijos nuopelnus yra drauge ir Katalikų Bažnyčios nuopelnų pabrėžimas.

*

* *

Trumpus, bet įsidėmėtinus žodžius p i r m a s i s tars visiems žinomas fanatiškas Katalikų Bažnyčios priešas, prancūzų rašytojas, istorininkas ir filosofas V o l t a i r e (1694—1778):

„... Popiežiai yra pajėgiausiai dirbę visose pasaulio dalyse, kad išnaikintų ignorancijąą (neišmanymą, tamsumą), kad platintų Evangelijos tikėjimo ir dorovės mokslą, kad prispaustuosius gintų nuo jų prispaudėjų, kad palaikytų taiką valdovų tarpe, kad visą Europą saugotų nuo barbarybės ir pavergimo"[1].

*

A n t r a s i s kalbės savo laiku labai išgarsėjęs žinomas vokiečių istorininkas ir valstybininkas protestantas J o n a s v o n M ü l l e r (1752—1809):

„Visa šių dienų šviesa, kuri ne tik mums vieniems gera daro, bet per europietišką ryžtingumą turi begalinių padarinių visoms pasaulio dalims, eina iš to, kad, sugriuvus (Romos) imperijai, buvo vadovaujanti hierarchija ...

„Barbarai, mūsų protėviai, turėjo būt išauklėti, turėjo būt pervesti per tūkstančius paklaidų, iki tiesa jiems galėjo pasirodyt savo paprastumu, jų neapakindama. Ir kaip tai įvyko? Nagi Dievas davė jiems globėją, o jis buvo popiežius ... Kas mes būtume buvę be popiežiaus? Nagi, kas yra tapę turkai, kurie paliko savo barbarybėje, kadangi jie nė byzantiečių religijos nepriėmė, — nė savo sultono nepalenkė (šv. Jono) Chryso stomo papėdininkams (Konstantinopolio vyskupams).

---

* Tęsinys iš „Ateities" 7—8 Nr.

[1] Plg. G o t t l i e b, Briefe aus Hamburg. Berlin 1883, 87 p.; cit. iš J. H ö l l e r, Ist das Papsttum Gotteswerk? Münster 1902, 169—170 p.

„... Be jo (be popiežiaus) praeitų laikų mokslas mums būtų taip pat svetimas, kaip (senųjų) graikų mokslas (šių dienų) turkams ...“[2].

*

Trečiasis trumpą žodį tars juristas ir istorininkas, Berlyno universiteto profesorius, žinoma, protestantas Bernardas Hübler (1835—1912):

„Be popiežių, viduriniai amžiai būtų buvęs barbarybės grobis. Dar ir šiais laikais be popiežiaus institucijos tautų laisvė būtų didžiausiame pavojuj (Noch heute würde ohne das Papsttum die Völkerfreiheit auf das Aeusserste gefährdet sein)“[3].

*

Ketvirtasis kalbės vokiečių protestantas Rühs, taip pat viduriniu amžių tyrinėtojas:

„Naujasis pasaulis (=naujoji Europa. Pr. D.) savo visą išmokslinimą pirmiausia turi iš vadovaujančios (Kat. Bažnyčios. Pr. D.) hierarchijos, kurios pagrindas juk jau buvo padėtas tuomet, kai Romos valstybė tapo barbarų grobiu. Dvasininkai nusileido į tautas ir su išmintingu rūpestingumu ieškojo jų (tautų) individualybėje tokių punktų, kur buvo galima primegst geresnius ir aukštesnius dalykus“[4].

*

Penktasis kalbės vokiečių istorininkas Fridrichas v. Hurter (1787—1865), savo laiku išgarsėjęs 4 tomų istorijos veikalu apie popiežių Inocentą III, kuriame jis, kaipo protestantas, pareiškė savo nuomonę apie vidurinius amžius ir Katalikų Bažnyčią. Tur būt šis gilesnis, kaip paprastai, jo tyrinėtų dalykų pažinimas bus prisidėjęs ir prie to, kad šis istorininkas 1844 m. grįžo į Katalikų Bažnyčią. (Vėliau jis dar parašė 11 tomų apie Ferdinandą II, 1850—65). Taigi, Hurter'is, tuomet dar protestantas, taip atsiliepė apie vidurinių amžių vienuolynų reikšmę istorijos mokslui:

„Be vienuolynų archyvų, mes per vieną ilgą laikotarpį turėtume tik skurdžių žinių apie žmonijos giminės padėtį; visus istorinius paminklus, daugiau kaip tik vienos kurios šalies, ateičiai išgelbėjo vieni tik vienuolynai; be jų, mes maža ką težinotume apie viurinių amžių įvykius“[5].

*

Šeštasis išeina mūsų scenon, rodos, ir mūsų gimnazijų aukštųjų klasių moksleiviams iš vokiečių literatūros programos pažįstamas I. G. Herder'is (1744—1803), Prūsų Lietuvoj gimęs, Karaliaučiuj studijavęs protestantišką teologiją ir filosofiją (pas Kantą), Rygoj mokytojavęs ir pamokslininkavęs (1764); jis mums rūpimu klausimu yra įvairiomis progomis štai kaip išsitaręs:

---

[2] Geschichten Schweizerischen Eidgenossenschaft III, c. 1.; cit. iš M. Stettinger, Römlinge, Klagenfurt (m. n.) 21 p. ir 1782 m. laiškas Bonnet'ui iš Höller, t. p. 171—172 p.

[3] Cit iš Höller, t. p. 172 p.

[4] Geschichte des Mittelalters 310, cit. iš Stettinger, t. p. 21—22 p.

[5] Innozenz III; cit. iš. J. Fuchs, Kirche und Kultur (m. n.) Warnsdorf, 25—26 p.

„Be Romos hierarchijos Europa tur būt būtų buvusi despotų grobis, amžinų rietenų arena arba gal net ir mongolų tyrais virtusi . . .

„Kad Europos, gal būt amžiniems laikams, neprarijo hunai, saracenai (=arabai), totoriai, turkai, mongolai, tai su kitų yra ir jos (popiežių institucijos) darbas . . .

„Didžiųjų hierarchijos institucijų visuose katalikiškuose kraštuose negali nepripažint; ir mokslai gal būt jau seniai būtų nuskurdę, jei jie dar nebūtų maitinami nuo šitų senų šventstalių nubirusiais trupiniais“[6].

*

Septintasis trumpai pasisakys kitas vokiečių filosofas protestantas Schelling'as (1775—1854). Jis vienoj savo universitetinių paskaitų taip paklausė savo klausytojų: „Ar norite žinot, ką aš manau apie popiežių instituciją“? Ir taip atsakė: „Aš manau, kad be jos krikščionybė jau būtų seniai išnykus nuo žemės paviršiaus“[7].

*

Aštuntasis kiek ilgiau kalbės vokiečių protestantų poetas Novalis (grafas F. L. v. Hardenberg; 1772—1801). Čia išverstą citatą jo veikalų pirmieji leidėjai protestantai tyčiomis neįdėjo kaip protestantams nesuvirškinamą. Tik 4-me Novalio veikalų leidime, kurį parūpino Schlegel'is, šią citatą randame įdėtą. Štai ji:

„Tai būta gražių, šviesių laikų, kuomet Europa buvo viena krikščioniška šalis, kuomet viena krikščionija saugojo šią žmogiškai suformuotą žemės dalį. Vienas didelis bendras interesas jungė šios plačios dvasinės karalystės tolimiausias provincijas. Be didelių pasaulioniškų valdomų žemių viena vyriausia galva kreipė ir jungė dideles politines jėgas. Kaip ši vyriausybė buvo labdaringa, kaip pritaikinta žmogaus vidinei prigimčiai, rodo visų kitų žmogiškų jėgų milžiniškas aukštyn kilimas, visų pradmenų darna plėtotė, milžiniškas aukštumas, kurį buvo pasiekę atskiri žmonės visose mokslų, gyvenimo bei menų srityse, ir visur klestintis prekybinis susisiekimas dvasinėmis ir žemiškomis prekėmis plote nuo Europos iki tolimiausios Indijos. Senasis katalikiškas tikėjimas buvo pritaikinta, gyva tapusi krikščionybė. Jos visuresimas gyvenime, jos meilė menui, jos gilus humaniškumas, jos moteryščių nesuardomumas, jos draugiškas perteikiamumas, jos džiaugsmas neturtu, klusnumas ir ištikimumas darė jį (tą senąjį katalikišką tikėjimą) negalimą nepripažint kaip pirmąją religiją ir sudarė jos konstitucijos pagrindinius bruožus“[8].

*

Tik ką kalbėjęs vokiečių protestantas Novalis taip kalbėjo 1799 metais. Kai kam gal atrodys, kad taip galėdavo protestantai kalbėt tik senesniais laikais, bet ne šiandien . . . Tuojaus parodysiu, kad ir šiandien panašiai išsitariama, gal būt net to nepajuntant. Kaip Novalio minčių patvirtintoją aš tariuos galįs kalbėtojų eilėj devintuoju pakviest iš-

---

[6] Ideen zur Philosophie der Geschichte 20 kn.; cit. J. iš Fuchs t. p. 25 p. ir M. Stettinger, t. p. 22 p.

[7] Plg. K. Martin, Ein bischöfliches Wort an die Protestanten Deutschlands Paderborn [3]1864, I, 171 p., cit. iš Höller, t. p., 172 p.

[8] Cit. iš Papst und Kirche, Warnsdorf [3]1905, 23—24 p.

tart tik vieną sakinį šių dienų politiką prancūzų protestantą Gastoną Riou, rašytoją, didelės mokslinės ir literatūrinės kultūros žmogų, Prancūzijos parlamento užsienių reikalų komisijos sekretorių, kuris politinių pažiūrų atžvilgiu yra radikalsocialistas. Tas veikėjas yra šių metų gegužės mėn. lankęsis Lietuvoj ir tąja proga mūsų veikėjas Dr. Pr. Dielininkaitis padarė jam inteerview, t. y. su juo kalbėjosi įvairiais šių dienų aktualiausiais klausimais. Ir štai ką tas ponas G. Riou pasakė, kalbėdamas apie šių dienų politiką ir šių dienų Europą, lygindamas ją su praeitų laikų Europa. Jis, būtent, pasakė: „Buvo laikas, kad tam tikru atžvilgiu mūsų planetoje buvo tik Europa ir visa kita kaip priedas"[9]. Man rodosi, kad čia jis turėjo galvoj ne kurią kitą, bet tik tų laikų Europą, apie kurią kalbėjo Novalis.

*

Dešimtąjį ir jau paskutinį, nes manau, kad klausytojams ats. skaitytojams tos kalbos galėjo jau ir nusibosti, kviečiu išsitarti vieną anglų valstybininką ir daug skaitomą istorininką, kuris pasižymėjo nuostabiu žinių gausumu, gyvu ir aiškiu dėstymu, mokėdamas iškelt aikštėn tai, kas įdomu ir žavinga. Tačiau jo istorijoj esama ir partingumo, žinoma, tik ne katalikų naudai. Tas anglų tautos vienas įžymiausių vyrų, kurį čia mano auditorijai pristatau, yra lordas Thomas Babington Macaulay (1800—1859). Tas vienas svariausių Anglijos istorininkų protestantų mums čia rūpimu klausimu yra štai ką pasakęs:

„Popiežiaus institucija paliko nenykstanti, ne kaip griuvėsiai, bet pilna gyvybės ir jaunuoliškos jėgos. Bažnyčia vis dar siunčia misininkus į tolimiausius pasaulio kraštus, o tie misininkai savo uolumu panašūs į tuos, kurie su Augustinu išlipo ant Kento krantų, ir dar ir šiandien tąja pačia dvasia atstato savo kaktas neprietelingiems kunigaikščiams, kaip kitados jie atstatė kaktas Atilai ... Ir mes nematome jokio ženklo, kuris rodytų, kad artinasi jos ilgo viešpatavimo galas. Ji (popiežiaus institucija) matė pradžią visų (Europos) vyriausybių ir jos protestantiškų bažnyčių, kurių dabar esti pasauly, ir mes neturime tikrumo, kad ji nėra skirta taip pat matyt ir jų galą. Ji buvo didinga ir gerbiama pirmiau kaip saksas padėjo savo koją ant britų žemės, pirmiau kaip frankas Rheiną peržengė, kai Antiochijoj dar klestėjo graikiškas kalbingumas ir kai Mekkos šventykloj dar buvo stabai garbinami; ir gal būt su nepalaužtu gyvastingumu ji tebestovės ir tada, kai iš Naujojo Zelando atvykęs keleivis savo sustojimo vietą pasirinks nykioj tuštumoj prie Londono Temzės tilto sugriuvusio tauro, kad iš čia nusipaišytų šv. Pauliaus bažnyčios griuvėsius ... Kai mes atsimename tas baisingas audras, kurias Bažnyčia yra ištvėrusi, tai mums sunku vaizdintis, kuriuo būdu ji turėtų žūti"[10].

*

Visi šiam kartui numatyti kalbėtojai baigė. Paskutinis tegul kalbės katalikas. Jei taip kalba protestantai, tai netenka stebėtis, kad istorininkai katalikai dar stipriau iškelia popiežių institucijos nuopelnus ypač civilizacijai ir kultūrai. Rašytojams katalikams šį kartą tegul atstovaus Šveicarijos katalikų publicistas ir kultūrininkas Teodoras Scherer-Boccard (1816—1885). Jis rašė:

---

[9] XX amžius, Nr. 113, 1937.V.22.

[10] Edinburgh Review 1830 m. Lapkričio mėn. sąsiuvinys; cit. iš Höller, t. p. 170—171 p.

„Kas gali, pažvelgęs į kitados klestėjusias Rytų šalis, neatsidusti iš pačių širdies gėlmių? Savo laukiniams nugalėtojams Rytai neįstengė įbrukt nei savo išsimokslinimo, nei savo religijos, nei savo meno, nei savo mokslo, bet jie (Rytai) nusmuko žemiau kaip anie (jų nugalėtojai) ir patys užmiršo savo kitados turėtąją didybę. Ogi savo garbės laikais Rytai buvo gavę gausesnius senobinio meno ir mokslo palaikus, kaip Vakarai; Rytų tautos turėjo daugiau nuovokos menui ir mokslui, kaip vakarinės (Europos) tautos, Rytai turėjo tą pačią religiją, kaip ir Vakarai, jų dvasininkija buvo gausingesnė ir mokytesnė, kaip Vakarų: tad kodėl gi Rytai neįstengė nugalėt savo laukinių nugalėtojų? Ko jiems (Rytams) trūko?

„Jiems trūko popiežiaus! Juk ir Vakarus buvo užplūdę barbarai, kurie giliai niekina bet kurį meną, kaip ginklų meną, ir gėdėjosi net skaityt ir rašyt išmokti. Tačiau tokiems nukariautojams Vakarai suteikė savo religiją ir visą išsimokslinimą. Iš tokių nugalėtojų nugalėtieji padarė sau brolius; iš tokių barbarų jie (Vakarai) išugdė tokias tautas, kurios dabar valdo visą Žemę, netiek savo rankos galia, kiek savo išsimokslinimo, savo meno ir mokslo persvara.

„Iš kur eina šis neišmatuojamas skirtumas tarp Rytų ir Vakarų? (Nagi iš to, kad) krikščionių visuomenę Vakaruose nuolatos vis gaivino viena siela, kuri atsiskyrė nuo nelaimingų Rytų liudnam skilimui (schizmai) įvykus. Vakaruose popiežius buvo viso aukštesnio gyvastingumo versmė ir bažnytinei hierarchijai ir tautų hierarchijai. Antai, popiežius buvo krikščionių visuomenės vadas (prašniats), nuolatinis centras ir daugiau ar mažiau krikščioniškų tautų viso aukštesnio lavinimo betarpiškas pradininkas. Kunigai ir vienuoliai priėmė ir didino palaikus, kuriuos buvo mums palikusi mokyta senovė. Šitai yra taip teisinga, kad jiems prikaišiojama, būsią jie per šimtus metų laikę savo rankose visų menų ir mokslų monopolį. Bet ar mums būtų geriau, jei ir popiežių tarnautojai nebūtų jais susirūpinę? Popiežiams tenka dėkoti, kad jie dalimi jų pačių pastangomis ir jų aukštu išsilavinimu, dalimi pažadindami ir geraširdiškai remdami išsaugojo visus senojo meno ir mokslo monumentus, kuriuos mes dabar turime. Dėkoti reikia — paminėsiu tik keletą labiau pasižymėjusių menų ir mokslų globėjų — tokiam Silvestrui II, tokiam Pijui II, Urbonui XI, kuris iš savo privatinės kasos laikė 1000 studijuojančio jaunimo; tokiam Gregoriui XII, Martinui V, Eugenijui IV, Mikalojui V, kuris savo lėšomis išgelbėjo nuo pražūties 3000 senų rankraščių ir vienam šv. Mato (evangelijos) rankraščiui sumokėjo 5000 dukatų; tokiam Sikstui IV, Juliui II ir tokiam Leonui X, kurio rūmuose buvo prasidėjusi naujoji literatūra. Kas pagaliau nežino, kad Romos rūmai visuomet buvo mokslininkų akademija? Kas nežino, kad Roma visuomet buvo aukštoji mokykla, kurioj buvo išsimokslinę daugumas labiausiai pasižymėjusių mokslininkų bei menininkų, kurioj jie mieliausiai buvodavo ir kurioj rasdavo ugningiausio pažadinimo ir geraširdiškiausios paramos? Nepartingoji istorija turi paliūdyti, kad popiežių rūmuose visuomet buvo laukiama ir sveikinama visa, kas gali žmogų daryt taurų ir laimingą“[11].

Grįžkime mintimis dar prie Rytų ir Vakarų likimo. Tas nelygus likimas tikrai kiekvienam daro gilaus ir liūdno įspūdžio ir verčia pagalvoti apie to priežastis. Iš tikrųjų, ne kuri kita, kaip tik popiežiaus insti-

---

[11] Handbuch zur Berichtigung der Vorurteile und Irrtümer unserer Zeit, cit. iš M. Stettinger, t. p. 22—25.

tucija išgelbėjo Vakaruose ir senovės paveldėtą ir naująją krikščioniškąją kultūrą, o Rytuose ji žuvo. Šv. Petro ir Pauliaus Bazilikos spindintis kryžius Romoj atsilaikė kovoj su žiauriomis, laukinėmis Islamo gaujomis, o schizmoj nublukęs šv. Sofijos Bažnyčios kryžius Konstantinopoly nuvirto prieš raudoną kaip kraujas Mohamedo pusmėnulį, kuris iškilo to kryžiaus vietoj... Bet šiandien istorija dar vieną nuosakų žingsnį žengė tolyn: šiandien jau ir tas pusmėnulis nuo šv. Sofijos nuverstas ir visas tas didingas pastatas paverstas tik muziejum... Ogi Rytų schizmos tvirtovėje — Maskvoje, kuri, XV šimtmety Konstantinopolį turkams paėmus, schizmos palaikytojų buvo su akiplėšišku išdidumu „trečiąja Roma" vadinama, ar viena bažnyčių šiandien yra paversta muziejum? O tenykštį monumentalų pastatą, kurio vardas buvo „Kristaus Gelbėtojo Bažnyčia", šiandien yra ištikęs dar liudnesnis likimas: jis prieš kelerius metus yra susprogdintas ir nuo žemės paviršiaus nušluotas...

Deja, nepartingąją istoriją nedažnai kalbant išgirsi. Daug dažniau išgirsi ats. skaitysi tiesą iškraipančius, net tiesiog melagingus postringavimus. Prancūzų rašytojas, valstybės filosofas Juozas de Maistre (1754—1821) ne be pagrindo yra pasakęs, kad „per trejetą šimtmečių istorija yra buvusi niekas kitas, kaip tik didelis suokalbis prieš tiesą". Šią mintį beveik žodis žodin šiame šimtmety pakartojo „Cambridge Modern History" (Naujosios istorijos Kembridže leidžiamų veikalų serija) leidėjai šios serijos prakalboj, pasiryždami tiesai geriau patarnaut, kaip jų pirmatakai!

Nė popiežių institucija, nė Katalikų Bažnyčia tiesos nebijo. Ji, atvirkščiai, nori, kad istorijos tiesa būtų keliama aikštėn. Visuomet paliks teisingi vokiečių istorininko protestanto, istorijos dokumentų leidėjo G. H. Pertz'o (1795—1876) žodžiai: „Geriausias popiežių apgynimas tai jų asmens parodymas". Non abbiamo paura della publicità dei documenti" (t. y. nebijome dokumentų viešumoj paskelbimo) pasakė popiežius Leonas XIII 1884 m. vasario mėn. 24 d. viešoj istorikų audijencijoj atidarydamas Vatikano archivą visų tautų istorininkams be konfesijos ir pažiūrų skirtumo[12].

Praeitame šimtmety yra prasidėjusi istorijos mokslo restauracija (atstatymas iš naujo). O ta „istorijos mokslo restauracija yra katalikybės didingumo restauracija" — gražiai ir teisingai pasakė prancūzas Aleksas de Toqueville[13].

Tačiau istorijos falsifikatorių ir šmeižikų giminė nėra ir šiandien išnykusi; jos atstovų netrūksta ir mūsų Tėvynėj. Dėl to mums katalikams ir yra labai svarbu, kad mes galėtume visuomet tikrąją tiesą žinoti apie mums ir visos žmonijos kultūrai reikšmingų institucijų ne tik dabartį, bet ir praeitį. Dėl to skaitant ar girdint tas institucijas niekinant ir šmeižiant, pirmiausia reikia gerai pagalvoti, ar galima visu tuo tikėti ir rūpintis taip pat sužinot, kaip tie dalykai nušviečiami ir iš kito šono, pagal principą: Audiatur et altera pars, t. y. teesie išklausyta ir antroji (šiuo atveju kaltinamoji) šalis.

Kaunas, 1937.X.4. (B. d.) *PR. DOVYDAITIS*

---

[12] Vilties priedas 1914, 25 p.

[13] Nik. Schl. S. J., Die Kulturarbeit der katholischen Kirche, Berlin (m. n.) 122 p.; iš čia (121 p.) cituotas ir de Maistre.

KUO DOMISI MERGAITĖS IR KUO BERNIUKAI

Pasikalbėjimas su kapelionu

Prisipažinsiu, jog patogumus mėgstu, nors esu neturtėlis ne tik dvasioje, bet ir piniginėje: aš sudribau raudono pliušo sofoje, o kapelionas vaikšto po kambarį. Pažiūriu į kairėj pusėj ant sienos kabantį paveikslą, kuriame Vytautas D. prisiekia kryžiuočiams nedovanosiąs, į Mocartą, stovintį su smuiku ant pijanino, pagaliau į uždarytą patefoną, kuris tiek kartų yra kapeliono viešnių bei svečių (vadinasi, ir mano) širdis linksminęs, ir nežinau, kuo pradėti pasikalbėjimą, kurį turės išgirsti ir „Ateities" skaitytojai. Čia kaip tik man prisimena viena arija iš „Žydės", kuri taip sugraudindavo vieną praeitų metų abiturijentę, šiemet jau išėjusią į solidnas ponias. Pagaliau gi reikia kalbėti.

— Svarbiausia, kapelione, būtų žinoti moksleivių religinę būklę: ot, kuomi pasireiškia jų religinis gyvenimas?

— Nu, mat, duokim, jei į religinę būklę žiūrėti kaip į religinę praktiką, tai pasakysiu, kad trys penktadaliai mokinių atlikinėja rel. praktiką gana gerai, neparodydami, jog tai daro dėlto, kad priversti. Likusi dalis — atlikinėja iš pareigos, bijodami, kad nebūtų nemalonumų, kad pažymiai nenukentėtų.

— Na, o ar stipriai jausti skirtumas tarp moteriško ir vyriško religingumo moksleivijoj? — Matydamas, kad kapelionas tyli, bandau praplėsti klausimą: — Sakysime, vyrai, kad ir neparodydami tikybinių jausmų, tikybinio graudumo, kartais būna sąmoningesni katalikai, negu tos pamaldžios moterys: taigi, ar ir moksleivių tarpe tas pavojus yra?

— Aha, nu, taip. Mergaičių dorovė paremta šiltu religingumu, kurį svarbu jose išlaikyti. Bet jos į religinę literatūrą tai labai nesigilina, jos pasitenkina pačiu religiniu faktu! Berniukai kas kita: jie domisi daugiau religinėm problemom, jie mėgsta klausti, diskutuoti, filosofiniais religiniais klausimais, o mergaitės, kad ir klausinėdamos, liečia daugiau išorinius dalykus, liturginius dalykus.

— Įdomu, kaip atrodo tas skirtumas tikybos pamokoj!

— O, skirtumas jaučiasi. Duokim, dėstant matosi, kad mergaitės uoliau tikybos pamokai ruošiasi, atrodo, kad joms patinka. Bet, kai pradedam eiti dogmatiką, dogmatines tiesas, joms jau sunkiau aprėpti, suvokti, tada berniukai geriau paruošia pamokas.

— Dabar plačiai steigiami mokyklose religiniai būreliai — koks jų pasisekimas ir kuo jų veikimas pasireiškia?

Pasisekimo turi. Pavyzdž., narių skaičiumi religinis būrelis mūsų gimnazijoj yra didžiausias, po to eina literatai, istorikai ir kt. O religinio būrelio veikimas — ką gi, darom susirinkimus — kuriuose skaitomos

paskaitėlės, religinė kūryba — eilėraščiai, novelės su religiniu atspalviu, esti kartais ir religinės muzikos. Pavasrį projektuojam padaryti ekskursiją į šventas vietas: į Šiluvą, į Tytuvėnus. Žadame surengti religinį vakarą — koncertą.

— Vadinasi, religiniais dalykais moksleiviai interesuojasi?

— Bendrai imant, religiniais dalykais mokiniuose interesavimasis nepakankamas. Iš jų pačių ekspresijos mažoka, reikia, kad kas iš šalies pajudintų.

Vis dar kapelionas žingsniuoja po kambarį, o aš jau leidžiuos į platesnę šneką:

— Šiais moderniškais laikais, matome, pradedama grįžti į katolicizmą, ypač šviesūs protai, mokslo žmonės yra nukreipę žvilgsnį į religiją, ateizmas tėra dar užsilikęs tik masėse. Ypač menas — literatūra, dailė šiandien linksta į religinius motyvus. Sakysim, ir mūsų poetai stačiai pamėgę religinius motyvus; šv. Rašto žodžių, religinių efektų, nors ir savaip traktuojamų, rasime ir indiferentiškai ar net ateistiškai nusiteikusių literatų kūryboj. Įdomu, kaip į tuos reiškinius žiūri moksleivija: ar domisi tokia kūryba, ar vertina?

— Jaučiasi, kad religiniai efektai net įėjo į madą. Duokim, eilėraščiai ar novelės su religiniais efektais labiau mėgstami, pav., Brazdžionio ir kitų religiniais motyvais poezija yra itin mėgiama. Tą patirti tenka, skaitant klasėje ar tai eilėraščius ar tai noveles.

— Atsimenu seniau, — toliau tęsia jau prie stalo atsistojęs kapelionas, — mūsų laikais: daug kas iš mokinių didžiuodavos ateizmu, mano draugų būdavo tokių, kurie jausdavosi mandresni, pasijuokdami iš religinių tiesų.

— Nu, mat. O dabar jau to nebėr. Seniau, duokim, kas perskaito kokią bedievišką brošiūrėlę ir tikybos pamokoj ima klausinėti ne tam, kad interesuotųsi, bet tiktai tam, kad prieš draugus pasirodytų, kad jis abejoja, kad jis daug nusimano ir štai, nori kapelioną „sukirsti". Dabar jau patys mokiniai stato įvairius klausimus ne tuščiai, bet daugiau interesuodamies.

Aš ir toliau kapelionui neduodu ramybės:

— Daug kas prikiša dabartinei besimokslinančiai jaunuomenei, kad ji neturinti tokio idealizmo, kokiu pasižymėjo kovų dėl Nepriklausomybės ir pirmaisiais nepriklausomo gyvenimo metais. Ar šis priekaištas turi pagrindo, ar moksleivijai nestinga idealizmo?

— Taigi, ir aš atsimenu, — pertraukiu nejučiom, — ir mūsų laikais tarpe afišuodavos ...

— Mokiniuose idealizmas dabar nublankęs, jeigu palyginsime su tais laikais, kada buvo ką tik įsteigtos gimnazijos. Tada buvo labai gyvas viskuo interesavimas, ypatingai tautiniais reikalais. Pats prisimenu, kad buvau 13—14 metų, iki pietų eidavome gimnazijon su knygomis, o po pietų su šautuvais gimnazijos kieme pratybas darydavome. Išgirstame, kad artinasi bolševikai ar lenkai, gimnazijos jau ir ištuštėja, bepalieka tik mergaitės ir pirmųjų klasių mokiniai. Tautinis entuziazmas buvo su religiniu efektu: einantieji į karą susirinkdavo į bažnyčią, pamaldų. Dabar tokio entuziazmo nebėr. Dabar matosi toks susmulkėjimas, sukasdienėjimas, užsidarymas savy ir rūpinimasis vien savo reikalais. Savo šalies reikalais niekas nekalba, nesiinteresuoja, ne taip, kaip mūsų laikais. Bendrai, tautinė sąmonė dabar ne tokia judri. Seniau — dainos, savos, lietuviškos skambėdavo tarp gimnazijos sienų, o šiandie — labai retai pasigirsta sava dai-

nelė. O šiaip tiek berniukai, tiek mergaitės įvairius svetimuosius iš plokštelių išmoktus šliagerius kartoja ar tango, fokstrotus niūniuoja. Duokim, praeitais metais su mergaitėm važiavom į Rygą — kai aš jų tarpe esu, padainuojam tai „ant tėvelio dvaro", tai „bijūnėlį žalią", o vos tik jos pačios vienos pasilieka — jau girdis tango, fokstrotų meliodijos. O pamėgimas moderniškų šokių visai išstūmė tautinius žaidimus. Visas interesavimasis nukreiptas į šokius, į sportą.

— Na, sportas neblogas dalykas, juk sportas dabar labai akcentuojamas.

— Tas ir yra, kad perdaug jis globojamas, perdaug aukštai statomas, kartais jam daugiau duodama reikšmės, negu išsimokslinimui. Iš tikrųjų, sportas neapima visos gimnazijos: yra tik maža dalis, kuri sportu naudojasi — tik tie, kurie prasikiša, kurie pasižymi.

— O įdomu, kaip aukštai moksleiviai stovi doroviniu atžvilgiu?

— Visuomenėj jaučiasi nudorovėjimas, kuris ir į moksleiviją persimeta, nes visuomenė jaunimui daro labai didelės įtakos. Ir mergaitės nebepasižymi kuklumu. Duokim, seniau gimnazistei pereiti per gatvę su karininku ar kitu kavalieriumi būdavo, o, kokia drąsa, buvo laikoma tai net blogybe, dabar jos tik, rodos, ir nori susigauti, dabar jau visoks flirtas joms atrodo pasididžiavimas.

— Berniukai, turbūt, flirtu mažiau užsiima, šiuo atžvilgiu jie yra, turbūt, kuklesni?

— Taip, bet jie kuo kitu „pasižymi" — chuliganiškumu. Žiūrėk, eina gatve ir užkabinėja praeivius, stumdosi; fizines jėgas demonstruoja.

— Jau, būdavo, mums buvo prikišama, kad mes mandagumo neišmaną, kad mes žemiau stovį, negu rusų gimnazijų mokiniai — negi pažangos nėra ir šiandien?

— Man atrodo, kad mandagumo atžvilgiu pažangos nėra. Dabar nachališkumas didesnis. Gaila, kad nėra dailaus elgesio pamokų, kurios įvesti yra būtina.

— Kokių perspektyvų galima turėti iš dabartinės moksleivijos — ar neišeis iš jų tiek daug karjeristų, aferistų, kuriais pasižymi dabartinė inteligentų karta.

— Nu, mat, juk karjeristų ir kitokių yra daugiau iš tos kartos, kuri dar yra mokiusis rusų mokyklose. O juk lietuviškos mokyklos yra davusios gana žymų skaičių idealistų ir šiaip žymių žmonių. Jei mažiau būtų leidžiama mokyklose vyrauti protegavamui ir būtų labiau ugdoma iniciatyva, perspektyvos geriau atrodytų, nors ir šiose sąlygose vis dėlto nusivilti priaugančia karta nėra ko.

— Dabar jau paskutinis klausimėlis: koks yra kontaktas tarp kapeliono ir mokinių?

— Hm... Santykiai su mokiniais būna šilti. Žinoma, kapeliono padėtis kitokia, negu kito kurio mokytojo, todėl ir mokiniai kapelionui yra atviresni, labiau juo pasitiki, ir, reikia pasakyti, kapeliono asmuo yra mėgstamas. Apskritai, ar susirinkimas, ar kokia pramoga, būtinai nori, kad kapelionas dalyvautų.

Davęs žodį, kad tai paskutinis klausimas, daugiau kapeliono nebevarginau. Gražiai besileidžianti saulė, mudu abu išvyliojo į... deja, ne į platų gamtos prieglobstį, o į pilną žmonių gatvę.

P. JURKUS

„AUKŠTUJŲ ŠIMONIŲ" GAMTA IR ŽMONĖS

1. „AUKŠTUJŲ ŠIMONIŲ LIKIMO" IDĖJINIAI PRADAI.

Visa Jievos Simonaitytės kūryba sukasi apie du pradu: *šeimą ir patriotiškumą.*

Tik šeimos institucijų gerbimas, savo pirminių etninių ir tautinių pradų išlaikymas apsaugo Šimonius nuo išorinio veikimo, svetimų idėjų skverbimosi. *Šeima patriarkališka.* Jai tol gerai klojasi, kol vyrauja tėvo autoritetas, kol Šimoniai susiskaldo. Tik mažyčiame šeimos rately rusena gimtosios žemės meilė,— *patriotiškumas,* kuris dažniausiai pasireiškia reakcija prieš vokiečius ir jų kultūrą.

Šalia tų pradų iškyla dar *religingumas,* kuris taip pat geras ginklas prieš žmonių šeimos išnykimą. Žmogaus santykių su gamta nušvietimas Simonaitytei nėra pagrindinis dalykas. Jis tik padeda išrūpinti minėtuosius pradus.

2. ŽMOGAUS SANTYKIAI SU GYVĄJA GAMTA

Čia ne Vaižganto „Pragiedruliai" su klestinčia gamta, gamtos vaikais: Bruzduliu, Juodžiaus Kelmu, Sauliuku. Čia yra žmogus, gyvenąs gamtoje ir su ja susigyvenęs, bet ne toks, kaip Rousseau žmogus, kuris bėga nuo civilizacijos. Aukštujų žmogus neneigia pažangos, neneigia kultūros, bet ją jungia su gamta.

Plastiškų gamtos vaizdų nedaug terasime, bet ir tie patys yra sugyvinti, suasmeninti, pav., prisiminkime senąjį pilies bokštą. Šiaip visoje knygoje jaučiame erdvę, žaliuojančius laukus, orą,pušelių ošimą, žiogų čirškimą. Gamta kažkokia nuostabia skraiste apsupa visą Šimonių tragediją.

Gamta ir žmogus eina drauge. Visą gamtą ir jos reiškinius autorė mum rodo panašiai kaip Vaižgantas: — per veikėjų pergyvenimo prizmę. Todėl tik keliose vietose gamta tėra veikėjams *fonu* pav., pūga laiškanešiui ateinant, Heincas ant kalno naktį; o bene plastiškiausiai bus įstatytas į gamtą Driežys 89 pusl.

Aukštujų žmonėms *gamta nesukelia ilgesio* kaip, pav., Šatrijos Ragas. Gražus landšaftas verčia žmogų pasvajoti, prisiminti praeitį, pav., Mato tėvas. *Gamtoje* žmogus *nusiramina,* pav., Jokūbas Šimonis laukuose ramus rūko pypkę, svajoja, nes „... žmogui, mylinčiam gamtą, visai ir nereikia draugų, jie tik našta gali būti, sunkenybė" (121 psl.) Jokūbas Šimonis ir yra toliausiai pasistūmėjęs į gamtą, jis ją pergyvena *panteistiškai.*

> „— Ak, kaimynėli, štai mano bažnyčia — tie gražūs laukai, pilni žegnonės; o siūbuojantieji javai — tamsieji pušynai — tai Dievo žodžio sakytojai. Čiulbaują paukšteliai — geriausi

giesmininkai: iš širdies jie garbina Dievą, o ne tik lūpomis, kaip jūs bažnyčioje. Virš viso mėlynas dangus, auksinė saulė — Dievo akis“ (122 p.).

(Panašiai filosofuoja ir Krėvės „bedievis“ Vainoras). Maro tevas, senovės lietuvių religijos garbintojas, pergyvena gamtą kiek mistiškiau. Apskritai, gyvoji gamta pirmoje knygos dalyje yra daugiau mistiškai net kiek panteistiškai pergyvenama, o tuo tarpu antroj daly — daugiau natūraliniu būdu.

Gamta be žmogaus traukimo prie savęs dar pati eina prie jo. Jai gaila kentančio žmogaus. Nori Urtei padėti. „Neviržas ne taip jau toli“ (303 p.). „. . . šaltoji srovė jau laukia, norėdama ją išvaduoti iš beširdžio pasaulio nagų“ (304 p.), iš tos baisios gėdos, žmonių liežuvių. Kur likimo ranka nesiekia, gamta linksmina, gydo Roželę.

Gamtos nuotaika, kaip, pav., Vaižganto „Dėdėse ir dėdienėse“, *persiduoda žmogui.* Pavasaris ištiesina visų raukšles, Rožė net skaudančią koją užmiršta. Piktieji Bintakiai pasidaro sukalbami.

Aukštujų neįvairi gamta padaro ir žmones lėtesnius (visi Šimoniai nors dirbo, bet didelio aktyvumo neparodo), o gamtos lengvumas sušvelnina jų būdą.

3. ŽMOGAUS SANTYKIAI SU ŽEME

Aukštujai dykuma. Vėjas kaip nori ir kur nori nešioja smėlį. Šioji dykuma išmaitina aukštujiečius, pareikalaudama iš jų *didelio darbo.* Nuolatinis darbas išaugina raumenis, padaro Šimonius masyviškus, išugdo *patvarumą.* Tik ilgai dirbdami blogą žemę, Šimoniai nenustoja vilties, kada jų tėviškė sudega. Tik tokios kantrybės žmonės gali išgerti tokią kartybių taurę. „Šimonių buitis kitaip neturi prasmės, kaip tik ant gimtojo smėlio, tarp tėviškės pušų“, — sako Aug. Raginis.

Gimtoji žemė *kelia* savo vaikams *ilgesį.* Anė, būdama Klaipėdoje, ilgis namų. Namų vargas ir juoda duona gardesnė už miesto lengvą gyvenimą.! Urtė negali Karaliaučiuje palikti tik dėl meilės gimtai žemei. Mikeliui, išbėgusiam į Karaliaučių, pati gimtoji žemė neduoda ramybės.

„. . . užmiršti jos (tėviškės P. J.) negalima . . , Jei nori sąžinę užmigdyti, atsiliepia kraujas“. (321 p.).

Heincas, augęs Vokietijoje, galutinai suformuoja žemės įtaką žmogui:

„Ak, aš jau suprantu, Aukštujai laiko tvirtai savo vaikus. Jie niekada jų nepaleidžia . . . “ (333—334 p. p.).

Gimtosios žemės veikimas neleidžia išbėgti iš tėviškės, kurioje yra daug skurdo, neleidžia veržtis į materialiniu atžvilgiu geresnį miesto gyvenimą. Čia ir glūdi visa Šimonių tragedija: jie neišbėga nuo skurdo.

Prisirišimas prie *tėviškės* yra virtęs meile. Iš čia išsiskiria Anskis, padegęs tėviškę. Visi Šimoniai kenčia dėl tėviškės sudegimo ir jos nykimo. Ta meilė kai kur net mistiškai pergyvenama, pav., prisirišimas prie senosios klėties.

4. ŽMOGAUS SANTYKIAI SU ANTGAMTINIU PASAULIU

Gamta aukštujiečiams artima ne tik dėl to, kad gamtoje save patį pajunta kaip Jokūbas, bet gamtoje pajunta taip pat galių, už save didesnių.

Jiems gamta nesibaigia tuo, ką akis mato, bet ji eina daug toliau. Aukštujuose *pilna dvasių*, kurios dažniausiai klaidina žmones. Čia žino, kaip iš raudono gaidžio išsiperinti kauką. Ir jie tam tiki. Toks žmonių antgamtinio pasaulio pergyvenimas priverčia ir aukštesnės kultūros žmonėms Aukštujuose tuo pačiu tikėti.

> „— Nors aš, kaip tu jau žinai, tėveli, antgamtiškais dalykais netikiu, bet čia, tavo gimtinėje jaučiu, kad reikia tikėti, kad be tokių negamtiškų klajojimų gyvenimas visai neįmanomas“ (323 p.).

Tos antgamtiškosios jėgos nusileidžia į žmonių tarpą ir pavirsta *simboliais* kokio nors artėjančio didelio gamtos reiškinio, su kuriuo yra glaudžiai surištas ir žmogaus likimas. Pav., prisiminkim kaip ateina į Įsros pakrantes maras, kaip jis vėliau vaikšto iš namų į namus. Šis antgamtinio pasaulio pajautimas padeda žmonėm sujungti realųjį pasaulį su dvasiniu ir yra grynai mistiškas.

Likimas pagal Aug. Raginį pasireiškia trejopu būdu: 1. likimas, kaip nuolatinis pavojus iš vokiečių pusės, 2. likimas, kuris šeimą suardo ir 3. likimas, kaip Dievo valia. Jis nori išnaikinti Šimonius, sulyginti su žeme jų bajorystę, išdidumą. Net persekioja ir tuos, kurie šiokiu ar kitokiu būdu yra susiję su Šimoniais. Taip žūsta Lausotis, vedęs Anikę Šimonytę. Skausmai spaudžia Marę Anskienę ir t.t. Likimo veikimą žmonės supranta, bet tai juos nesmukdo; jie netampa pesimistais, bet priima kaip Dievo valią. „Tai Dievo ranka“ (55 p.), — sako Matas, palaidojęs tėvą, brolius, seseris.

5. SIMONAITYTĖS, DUONELAIČIO ir VYDŪNO GAMTOS IR ŽMOGAUS SANTYKIAVIMO PALYGINIMAS

Simonaitytės gamtos ir žmogaus vaizdavimas išplaukia daugiau iš patriališko nusiteikimo. Gamta niekur nenustoja savo galios, o Duonelaitis į gamtą pažiūrėjo iš savo konfesinio taško. Jo tikslas: iš gamtos išmokyti Dievą garbinti, viskas turi pasiduoti religingumui. Duonelaičiui žmogus antraeilis veikėjas; jis į gamtą įstatomas, kad iš jos pasimokytų. Pas Simonaitytę abu dalykai eina pakaitais. Duonelaičio žmogus neturi tokio mistiško prisirišimo prie žemės kaip Simonaitytės.

Vydūno svarbiausias kūrybos leitmotyvos patriotiškumas. Viskas turi tarnauti jo vedamajai idėjai, kuri dažnai išreiškiama simboliais. Kas nesiderina su simboliu arba negali pats būti simboliu, Vydūnui nereikalingas. Todėl jo žmonės tėra tik idėjų schemos, o gamta, mistiškai ir kiek daugiau panteistiškai pergyventa, jo neveikia.

Vydūnas visai gimtojo krašto nevaizduoja, Duonelaitis duoda daugiau gamtos, Simonaitytė eina aukso viduriu. Vydūnas gamtą ir žmogų tempia ant tautinio kurpalio, Duonelaitis — ant religinio, Simonaitytė abu dalyku jungia. Vydūno gamta žmogaus neveikia, Duonelaičio — moko, Simonaitytės — santykiuoja su žmogumi naturaliu, kiek mistišku būdu.

Simonaitytės gamtos ir žmogaus santykiavimas eina viduriu tarp Duonelaičio ir Vydūno.

KOKĮ DRAUGĄ PASIRINKTI?

Iš Fr. Pesendorfer'io knygos „Goldenes Alphabet für Studenten"

Jei širdį radai, kuri myli tave,
Ir tau visados paaukoja save —
Brangiau tai, neg auksas arba deimantai,
Nes dukart skaičiau spindint saulę matai.

Heitemeyer

Giliaus draugiškumo pavyzdį senovės laikais rodo mums Dovydas Jonatas. Jonatas mylėjo jaunąjį Dovydą dėl jo brangių savumų, šventumo, drąsumo, kuklumo; jis mylėjo jį „kaip paties sielą" ir savo draugui liko ištikimas net ir nelaimėj. Dovydas į karaliaus sūnaus meilę atsakė iš visos širdies. Kai Jonatas žuvo, jis graudžiai verkė ir savo gedulą dėl kilnaus draugo mirties išreiškė jaudinančiais žodžiais.

Su daugeliu savo mokykloj, jaunasis drauge, tu esi pažįstamas, bet su nedaugeliu turi užmegsti draugiškumą, pasirinkti vieną kitą draugą ir jam parodyti tikrą, nuoširdžią ir gilią draugiškumo meilę. Tikras, kilnus draugiškumas yra aukštas, Dievui malonus dalykas. Net šv. Dvasia ištikimą draugą vadina „tvirta globa", turtu. Išminties knyga sako, kad su ištikimu draugu nėra nieko palyginamo, kad auksas ir sidabras neatstoja jo ištikimumo vertės (6,14). Laimingas, kas rado tikrą draugą! (25, 12).

Skaitydami knygų knygą, šventąjį Raštą, randame gražių draugiškumo pavyzdžių. Negalima paneigti, rašo Pranciškus Salezietis, kad mūsų Išganytojas šventąjį Joną, Lozorių, Mortą, Magdaleną mylėjo kilnia ir draugiška meile. Taip pat žinia, kad šventasis Petras mylėjo šventąjį Morkų, o šventasis Povilas ne mažiau savo Timotiejų. Šimtais kartų didžiuojasi šventasis Gregorius Naziarietis savo kilniuoju šventuoju Baziliumi. Jis rašo apie jį: „Rodos, kad mumyse buvo tik viena siela, kuri gyveno trijuose kūnuose. Mes abu buvom pasiryžę lavintis dorybėse, mūsų tikslą nukreipti į amžiną gėrį ir tuo būdu atsiskirti nuo mūsų mirtingojo gyvenimo". Šventasis Jeronimas, Augustinas, Gregorius, Bernardas ir kiti didieji Dievo tarnai pasižymėjo ypatingu draugiškumu. Todėl ir šventasis Tomas Akvinietis draugiškumą vadina dorybe. Taigi t o b u l a s y r a n e t a s, k u r s n e t u r i n ė v i e n o d r a u g o, b e t t a s, k u r s t u r i t i k g e r u s, d i e v o b a i m i n g u s i r š v e n t u s d r a u g u s.

Kokius gi draugus turime pasirinkti? — Ne abejingus ir šaltus, pamokose ir pareigose tingius ir apsileidusius, ne tuos, kurie „nei šalti nei šilti", bet visų darbščiausius, visų dorovingiausius ir visų geriausius. Juk yra jaunų žmonių, pavyzdingų darbštumu, dievobaimingumu, padorumu, kurie myli maldą ir Sakramentus, Dievo namuose yra nuolankūs ir su-

sikaupę. Malonus ir jaukus, kaip ir jie patys, rimtumas ir gerbtinas subrendimas atsispindi jų visoj esybėj. Jie gerbia savo vadus, sąžiningai atlieka savo pareigas, niekuomet nešvarus žodis nesuteršia jų lūpų, susivaldymas jų elgesį padaro malonų; tokius pasirink sau draugais!

Neužmegsk draugiškumo su daugeliu, nebūk viso pasaulio draugas! Su visais būk mandagus, paslaugus, malonus, bet draugas būk tik vienam ar kitam. Kartą vienas tėvas, kai sūnus parėjo vėlai vakare namo, paklausė jį kitą dieną, kur jis taip ilgai buvęs. „Pas vieną savo draugą", atsakė jis. „Pas v i e n ą savo draugą?" — sušuko tėvas nustebęs. „Tai tu d a u g turi draugų? Tu laimingas! Aš jau šešiosdešimt metų ieškau, ir vos tik vienui vieną teradau"!

„Kas nori būti savo paties auklėtojas", rašo pedagogas Sailer, „turi šventai pasiryžti susidraugauti su geru, kilniu, prityrusiu gyvenimo ir amžiaus draugu, kurio pavyzdys, patarimas ir elgesys galėtų jį apsaugoti ir išgelbėti nuo gundančio pasaulio pražūties. Kas nori būti savo paties auklėtojas, turi susirasti draugą, kurs būtų tiek kilnus, jog galėtų išlyginti kasdieninius savo auklėjimo trūkumus".

Jeigu rinksies draugą, nežiūrėk vien jo išorinių savumų, apsukrumo, kūno jėgų, puikių elgesio formų, sąmojingumo, kurie dažnai tėra tik gražus, blizgąs lukštas, po kuriuo slepiasi nuodingas branduolys. Labiau žiūrėk moralinio lygmens, ar būtent, tame jaunuolyje yra aukšta, ideali siela, pilna tikėjimo ir pašaukimo ištikimybės. Jei tokį pasirinksi draugą, žinok, kad pasirinkimas yra geras.

Saugokimės draugiškumo su vėjavaikiškais žmonėmis. „Mano sūnau", perspėja šv. Dvasia, „nesidėk su nusidėjėliais, kelk savo kojį nuo jų tako" (Pat. 1, 15), nes, „kas paliečia smalą, susiteršia". Todėl visų labiausiai saugokis religijos pašaipininkų ir tų, kurie tyčiojasi iš aukštų ir šventų dalykų, kurie skaito blogas knygas ir jas platina, saugokis „nepraustaburnių" ir tų, kurie neklauso nei tėvų, nei vyresniųjų!

Palaimintas Gabrielius, šių dienų Aloyzas, savo tėvui rašo: „Paprašyk mano brolių, kad jie nedraugautų su blogais draugais, kurie nėra dorybės pavyzdys. Nevesk jų į teatrą. Tiesa, aš žinau, kad ne visi toki blogi, bet visa tai yra pavojinga. Iš širdies prisipažįstu Tau, kai tik pradėjau viso to ieškoti, netekau noro mokytis. Jei tikrai nori laimės savo vaikams, būk nepajudinamas visame tame, ką Tau ką tik sakiau".

Susidomėjimas aukščiausiais ir kilniausiais dalykais turi būti ta grandinė, kuri palaikytų tavo draugiškumą su tavo draugais, kitaip sutruks ji, kai ims viešpatauti jusliniai polinkiai ir žemiški dalykai.

Tik vienas tvirtasai ryšys
Laikyt gal' du draugu draugystėj;
Kai ir dvasia, kai ir širdis
Trečiam gal' leist tave išvysti.

Tas aukštesnysis trečiasis yra Dievas. Kai draugai yra jame, tada jų draugiškumas yra aukštas ir kilnus. — Į draugą, iš kurio draugiškumo turėjai naudos, gali žiūrėti, kaip į pavyzdį, kaip į idealą. Jei tavo draugas ne geresnis už tave, ar draugiškumas tada tave pakilnins, ar padarys geresnį?

„Iš visų draugų man labiausiai patinka tas", sako šventasis Nilus, „kurs vaišina ne tik kūną, bet ir dvasią, kurs maitina mano sielą". —

Kas savo draugą blogu elgesiu nuveda į šunkelius, tas užsitarnauja veikiau suvedžiotojo, negu draugo vardą. Tikras, kilnus draugiškumas yra tada, kai draugas draugą sulaiko nuo blogo ir moka sužavėti jį tuo, kas gera, aukšta ir idealu. Tokį draugą, būdamas jaunas, turėjo misijonierius Martynas. Jis truputį tingėjo mokytis, buvo greit įsižeidžiąs, išdykęs ir kartais pasiduodąs nesuvaldomam pykčiui. Bet jo draugas buvo kantrus, darbštus, patvarus studentas. Jis niekuomet nepraleisdavo progos perspėti ir pamokyti savo staigų draugą. Jis sulaikė Martyną nuo blogo draugavimo, patarė jam budriai dirbti ne žmonių pagyvinimui, bet Dievo garbei ir jam taip gerai padėjo jo studijose, jog Martynas netrukus tapo pirmuoju. — Pagerbk tokį draugą!

Tiesumas pirmiausia priklauso prie kilnaus draugiškumo savumų.

Būk tiesus savo draugui, bet iš savo bendravimo neišskirk kitų, nes bus pavojus, kad savo mąstyme ir jautime pasidarysi šališkas! Saugokis taip pat per didelio jausmingumo, kitaip lengvai gali susidaryti sąlygos, kurios priveda prie dovanojimų, glamonėjimų ir panašių dalykų, kurie gali pasidaryti sentimentalūs ir juokingi.

Idealų draugiškumą buvo užmezgęs garsusis Karolius Montalembert, kai jis Paryžiuj studijavo, su vienodų pažiūrų mokiniu, su kuriuo jis vėliau ir laiškais susirašinėjo. Iš tų jaunikaičių laiškų kalba gilus dievobaimingumas, skaisti nekaltybė, jaunuolio amžiaus susižavėjimas visu tuo, kas gražu ir didinga, vyriškas rimtumas ir retas dvasios subrendimas. Viename laiške rašo: „Brangusis drauge, mūsų draugiškumas bus sudarytas su religija. Mes parodysim pasauliui, kad galima būti krikščioniu, nesant atsilikėliu, ir, kad galima Dievui tarnauti su kilniu laisvų žmonių nuolankumu. Jei nori mane įtikinti, kad mano draugiškumą ir pasitikėjimą priimi, tai reikalauju, kad prieštarautum visam tam, ką peiktina manyj randi ir kad nesidrovėdamas mane su tuo supažindintum. — Viso tai, ko mes čia pageidavome iš t a v o draugo, atsimink, kad yra reikalaujama ir iš t a v ę s, kai tu esi kito draugas.

Baigiu poeto Heitemeyr'io žodžiais:

Jei širdį sau teisią ir kilnią radai vienąsyk,
Kiekvienu laiku tu jai ištikimas, geras palik!
Krūtinėj prisiglausk nuo pavojų draugystės turtus,
Tat žemė kaip mylimas rojus tau bus.

Heitemeyer

A. TYRUOLIS

MARŠAS JAUNYSTEI

Maršas jaunystei, darbui, džiaugsmui, poilsiui, pareigoms, himnas visam tam, kas kilnu, aukšta ir gražu, kas žemę paverčia saulėtu keliu į amžinąjį kraštą — tai nauja, kokios mūsų literatūroj dar nebuvo, spausdinama A. Sušinsko knyga. Su nekantrumu jos laukia visi Lietuvos moksleiviai. Ji puoš ne tik jų knygynėlius, bet ir jų jaunas širdis.

A. DAUDET

BILIJARDO PARTIJA

Kariai labai nuvargę, nes jie kovojo jau porą dienų ir naktis praleidžia su kuprine ant nugaros po smarkiai krintančiu lietumi. Bet štai jau trys baisios valandos, kai jiems su ginklu rankose įsakyta šalti didelių kelių grioviuose, išklampotų laukų purvyne.

Kankinami nuovargio, neišsimiegoję, pilnomis vandens uniformomis, jie glaudžiasi vieni prie kitų, kad pasišildytų, atsirėmę pasilsėtų. Yra tokių, kurie miega stovėdami, pasirėmę į kaimyno kuprinę; ir nuovargis, nusiminimas jų miegančiuose, nualpusiuose veiduose mažiau žymus.

Lietus. Purvas. Stoka ugnies ir valgio. Dangus niūrus ir juodas. Visur aplinkui jaučiamas priešas. Juk tai labai apverktina...

Kas ten daroma? Kas ten vyksta?

Patrankos, į mišką nukreiptomis žiotimis, rodos, kažko tyko. Užtvarose sustatyti bombosvaidžiai atydžiai žvelgia į horizontą. Viskas atrodo paruošta atakai. Bet kodėl neatakuojama? Ko laukiama?...

Laukiama įsakymų, o generalinis štabas jų nesiunčia.

Tačiau generalinis štabas nėra toli. Jis toje gražioje, Liudviko XIII stiliaus pilyje, kurios raudonos, lietaus nuplautos plytos šviečia šlaito vidury, tarp tankiai augančių medžių. Tai tikrai kunigaikštiški rūmai, verti, kad ties jais plevėsuotų Prancūzijos maršalo vėliava. Už akmeninės tvoros ir didelio griovio, kuris rūmus skiria nuo kelio, kyla visai tiesiai ligi rūmų terasos žalia ir lygi, žydinčio liūno apsupta pievelė.

Iš kitos, iš kiemo pusės tiesios alėjos sudaro medžių žalumoj šviesius tarpus; baseinas, kur plaukioja gulbės, spindi išsitieseęs, lyg veidrodis; o po riestu stogu didelio paukštyno povai ir auksiniai fazanai, aštriais balsais šūkaudami, muša sparnais ir suka ratus. Nors šeimininkai išvykę, čia nejaučiama nei apsileidimo, nei tos netvarkos, kuri paprastai būna karo metu. Armijos vado vėliava apsaugoja nuo sunaikinimo net ir mažiausius pievos žiedelius. Ir šiek tiek įspūdinga jausti, taip arti esant kovos laukui tą garbingą ramumą, kuris sklinda iš to, kad visi daiktai — puikioje tvarkoje, gyvatvorės gražiai nukarpytos, o alėjos visai tylios...

Lietus, kuris susirinkęs ten, laukų ir kelių purvyne, rausia gilias duobes, čia tėra elegantiškas ir smulkus. Jis pagyvina plytų raudonumą, pievos žalumą, nuvalo apelsinų lapus, baltas gulbių plunksnas. Viskas žiba, visur ramu.

Tikrai, jei nebūtų vėliavos, kuri plevėsuoja ties stogo viršūne, jei nestovėtų ties tvora du sargybiniai, niekados niekas nepamanytų, kad čia yra generalinis štabas.

Arkliai ilsisi arklidėse. Ir čia ir ten galima sutikti besivalkiojančius kareivius arba kokį sodininką raudonom kelnėm, ramiai stumdantį savo grėblį didelio kiemo smiltyse.

Valgomojoj salėj, kurios langai išeina į terasą, matosi pusiau nudengtas stalas, atkimšti buteliai, nešvarios ir tuščios stiklinės, stovinčios ant sutrintos staltiesės. Panašiai esti pasibaigus puotai ir išvykus svečiams. Šoniniam kambary girdisi ūžesys balsų, juokų, bildesys bilijardo rutulių, kurie ritasi, stiklinių, kurios susidaužia.

Maršalas linkęs sulošti tradicinę partiją ir štai kodėl armija laukia įsakymų. Maršalui pradėjus savo partiją, nors ir dangus griūtų, niekas pasauly negalėtų jam sukliudyti ją baigti.

Bilijardas!

Tai šio didžiojo karo vado silpnybė.

Tada jis yra rimtas, lyg liūtų kovoje ar svarbiam posėdy; krūtinė apkabinėta dideliais ordenais; akys žiba, skruostai dega nuo puotos, žaidimo ir degtinės. Jį supa adjutantai, maloniai jam patarnaudami, jį pagerbdami, alpdami iš nustebimo dėl kiekvieno jo smūgio. Kai maršalas laimi tašką, visi skubinasi prie žymėjimų lentelės; kai maršalas nori gerti, visi stengiasi jam paruošti degtinės. Šnabžda antpečiai ir šalmų plunksnos, žvanga kryžiai ir akselbantai.

Matant šioje aukštoje ir išpuoštoje salėje, iš kurios puikiai matosi parkas ir terasa, visas gražias šypsenas, tuos lengvus palydovų reveransus, tiek blizgučių ir naujų uniformų, prisimena ruduo Compiègne, ir tai leidžia šiek tiek lengviau atsikvėpti po tų purvinų kareiviškų šinelių, kurie šąla tenai, kelių tolumoje ir po lietumi sudaro tokias niūrias grupes.

Maršalo partneris mažas generalinio štabo kapitonas, pasipuošęs puikia uniforma, susifrizavęs, užsimovęs šviesias pirštines. Jis yra vienas gabiausių bilijardo žaidėjų ir pakankamai gabus nušluoti visus maršalus nuo žemės paviršiaus. Bet jis žino, kad reikia laikytis nuo savo šefo pagarbioje distancijoje, ir jis stengiasi ir nelaimėti, ir perdaug lengvai nežūti. Toks karininkas paprastai vadinamas gabiu...

Bet dėmesio, jaunas žmogau. Laikykis! Maršalas turi penkioliką taškų, o tu dešimtį. Reikia tik taip varyti partiją ligi galo, ir tu būsi daugiau padaręs savo karjerai, negu būdamas ten su kitais po tomis vandens srovėmis, kurios dengia horizontą, susiteršiant tavo gražiai uniformai, nublunkant auksui nuo tavo akselbantų, laukiant įsakymų, kurie neateina.

Tai tikrai įdomi partija. Rutuliai bėga, susimuša, kryžiuojasi savo spalvomis, puikiai atšoksta nuo sienelių. Partija įkaista...

Staiga patrankos šūvio liepsna perbėga dangų. Kurtus drebėjimas suvirpina langų stiklus. Visi krūpteli, neramiai persižvelgiama. Tik vienas maršalas nieko nemato, nieko negirdi: pasilenkęs ant stalo, jis stengiasi padaryti puikų rekošetą, juk tai jo triumfas, tie rekošetai...

Bet štai naujas žybtelėjimas, patskui kitas. Patrankų šūviai seka vienas kitą, skubinasi. Adjutantai bėga prie langų. Ar jau prūsai atakuotų?

— Puiku. Teatakuoja! — sako maršalas, trindamas kreida lazdos galą...

— Jūsų eilė, kapitone.

Generalinis štabas virpa iš nustebimo. Ant patrankos lafeto miegojęs Turenna yra niekas palyginus su šiuo maršalu, taip ramiai žaidžiančiu bilijardą kovos metu...

Dabar šiurpusis ūžimas padvigubėja. Prie patrankų dundėjimo prisi-

jungia bombosvaidžių šūviai, sutartinas salvių taršėkjimas. Pievos gale kyla raudonas, pakraščiais juodas debesys. Visa parko giluma nušviesta. Paukštyne klykia išsigandę povai, fazanai; arabiški arkliai, užuosdami paraką, spaudžiasi į arklidžių gilumą. Generalinis štabas pradeda jaudintis. Telegramos ant telegramų. Raiti pranešėjai atvyksta visu greitumu. Norima pamatyti maršalą.

Bet maršalas neprieinamas. Kaip jums esu sakęs, nieks negalėtų jam sukliudyti baigti savo partiją.

— Jūsų eilė, kapitone.

Bet kapitonas išsiblaškęs. Štai ką reiškia būti jaunam! Jis, štai, pamiršta savo žaidimo taktiką ir daro porą puikių smūgių, kas jam suteikia beveik laimėtą partiją.

Maršalas pasiunta. Nustebimas, apmaudas pasirodo jo vyriškam veide.

Tuo metu arklys, varytas visu greitumu, leisgyvis įgriūna į kiemą. Ir adjutantas, visas apdrabstytas purvu, sulaužęs draudžiantį įsakymą, peršoka terasą vienu šuoliu:

— Maršale! Maršale!

Matytumėt, kaip jis sutinkamas...

Iš piktumo visas raudonas ir pasipūtęs, kaip gaidys, maršalas pasirodo prie lango su bilijardo lazdute rankose:

— Kas ten yra?... Ką tai reiškia?... Ar ten nėra sargybinių, kad sukliudytų nepageidaujamiems įsiveržti?

— Bet, maršale...

— Puiku... Tuojau... Laukite mano įsakymų.

Ir langas smarkiai užtrenkiamas.

Telaukia jo įsakymų!

O jie klauso, tie vargšai kariai. Vėjas jiems neša lietų ir bombas. Ištisi batalijonai yra išsklaidyti, kiti gi lieka nenaudingi, negalėdami suprasti savo neveiklumo priežasties. Nėra kas veikti. Laukiama įsakymų... Ir štai, kadangi nesirūpinama įsakymais dėl mirties, žmonės žūna šimtais už krūmų, grioviuose, prieš didelę, tylinčią pilį. O ir žuvusius granatos dar plėšo, ir per jų atviras žaizdas tyliai sruvena kilnus Prancūzijos kraujas... Ten, aukštai, bilijardo salėje eina kova taip pat labai arši: maršalas jau pasivijęs savo partnerį; bet mažasis kapitonas kovoja, kaip liūtas.

Septyniolika! Aštuoniolika! Devyniolika!...

Vos turima laiko skaičiuoti taškus. Kovos triukšmas artėja. Maršalui tereikia vieno taško. Jau granatos krinta į parką. Viena jų sprogsta virš baseino. Veidrodinis vandens paviršius skyla; išgąsdinta gulbė plaukia kraujuotų plunksnų sūkury.

Tai paskutinis smūgis...

Dabar didelė tyla. Tesigirdi tik lietaus lašnojimas, nelygus ratų dundėjimas kalvos papėdėje, o išklampotame kely kažkas panašaus į žygiavimą žmonių, kurie labai skubinasi... Armija bėga visiškoje netvarkoje.

Maršalas savo partiją laimėjo.

Vertė *P. ŽILINSKAS*

Klaipėdos institutuose

Klaipėdos Pedagoginis institutas šiemet išleido pirmąją mokytojų laidą. Iš 125 lankiusių baigė 93. Jų tarpe yra ir „Ateities" bendradarbė A. Jakubaitytė. Be to, Pedagoginį institutą šiemet dar lanko mūsų bendradarbis L. Žitkevičius. Prekybos institutas taip pat išleido pirmuosius diplomuotus prekybininkus.

Mirė T. Masarykas

Rugsėjo 14 d. gražioje Lany pilyje mirė buvęs Čekoslovakijos prezidentas Tomas Masarykas. Pokariniame tvankiame Europos tautų gyvenime Masaryko asmuo buvo lyg taikos, ramaus kultūrinio darbo ir laisvės žvaigždė. Daug velionis yra nusipelnęs savo tautai, kurios tautiniam judėjimui vadovavo dar nelaisvės metais. Jau tada jis buvo nors nerinktas, netituluotas, bet savo tautos vadas pilna to žodžio prasme. Čekoslovakams atgavus laisvę, 1918 metais išrenkamas valstybės prezidentu. Matydamas savo svajonę realybėje, džiaugdamasis kartu su laisva čekoslovakų tauta, Masarykas dabar rūpinasi visos Europos, visos žmonijos problemomis ir ateitimi. Masarykas garsėja ne tik kaip politikas, bet ir kaip filosofas. O kai dėl senatvės (mirė 87 metų) 1935 metais atsisako nuo prezidento pareigų, dėkinga tauta jam duoda Prezidento Išlaisvintojo vardą. Lietuva šios mums draugiškos tautos vado mirtį pergyveno su nuoširdžiu liūdesiu: jo mirties ir laidotuvių dienomis Kaune buvo iškeltos gedulo vėliavos.

Valstybės Teatro naujasis sezonas

Dramos sezonas pradėtas rugsėjo 16 I. Šeiniaus *„Diplomatų"* pjese, kuri praėjo be pasisekimo. Kas kaltas — režisūra, ar autorius? Spauda ir vieną ir kitą kaltina. Bet šiaip ar taip, veikalo pastatymas buvo prastas. Ir dėl „Diplomatų" nepasisekimo vien autoriaus negalima kaltinti, nes tekstas literatūriškai vertas. Ruošiamasis statyti latvių dramaturgės Anos Brigader pasaką *„Pają ir Mają"* (bus statoma Latvijos tautos šventės, lapkričio m. 18 d., proga); A. Mickevičiaus *„Vėlinių"* misterijos vieną dalį; Petro Vaičiūno *„Aukso gromatą"*; Antano Vienuolio-Žukausko pjesė *„Lietuviškoji Joana d'Ark)* ir ispanų dramaturgo Lope de Vega klasikinė komedija *„Avių šaltinis"*. Jaunimui ruošiama Jurašūno *„Eglė žalčių karalienė"*.

Naujam baleto pastatymui parinktas sovietų kompoz. Asafievo moderniškas kūrinys *„Bachčisarajaus fontanas"*.

Literatūra

Poezija. — Jau išėjo J. Kossu-Aleksandravičiaus IV-toji lyrikos knyga *„Užgesę Chimeros akys"*. Anksčiau išspausdinta K. Grigaitytės eil. rinkinys „Akys pro vėduoklę". Naują eilėraščių rinkinį paruošė F. Kirša vardu „Maldos ant akmens". Mažiesiems skaitytojams iliustruojama ir neužilgo pasirodys L. Žitkevičiaus eil. rinkinys „Su tėvelio kepure", K. Binkio „Kiškių sukilimas". Sakalui įteikė naujus eil. rinkinius K. Zupka ir D. Pumputis. Naujų autorių kol kas negirdėti.

Beletristikos knygų derlius atrodo būsiąs gausesnis, negu poezijos. Spausdinama J. Grušo novelių rinkinys *„Sunki ranka"*, K. Jankausko *„Dulkini batai"*, S. Čiurlionienės romanas *„Šventmarė"*, A. Vaičiulaičio kelionių knyga, A. Vienuolio novelių rinkinys, J. Švaisto — *„Meilės vardu"*, J. Marcinkevičiaus *„Sidabriniai varpai"*, S. L. Ivosiškio romanas *„Spūdai"*, duota leidėjams — Jurgio Savickio *„Kelionės"*, J. Šimkaus *„Kova dėl Dievo"*, F. Neveravičiaus novelės *„Palaimintas juokas"*, Nelės Mazalaitės novelių knyga *„Pelėdos mėnesienoj"*, J. Kralikausko apysakos *„Trylika kalavijų"* ir kit. Vilniuj išėjo R. Mackevičiaus apysaka *„Sunkus kelias"*. Spausdinama Vl. Radziulio *„Sūnūs šaukia"*.

ALYTUS

Sutikom ginklo brolius

20.IX grįžo iš manevrų vietos įgulos ulonai. 2 val. ryto alytiškiai susirinko į geležinkelio stotį, laukdami sugrįžtančių. Daug gėlių ir daug valio. Tačiau daugiau už kitus nuoširdumo ginklo broliams parodė moksleiviai.

Kasmatė

ALYTUS

Kaip šlama brazda žalioj Dzūkijoj

Su mokslo metų pradžia išsijudino ir būreliai. Pirmieji — eucharistininkai. 12. IX įvyko visuotinis sus-mas. Pirmininkas Petrauskas referavo kruopščiai paruoštą veikimo planą, kuris buvo triukšmingai priimtas. Kun. kapelionas kalbėjo apie moksleivio religingumą.

Literatų 19-IX išrinktą naują valdybą sudaro Stanaitis (pirm.), Širvinskaitė (sekret.), Mikelionis (vicepirm.), Dvilinskas ir Jankauskas. Būrelio globėjai prisipažino padarę sąmokslą, kad šių metų veikime iniciatyvos turi imtis patys literatai, be didelės mokytojų pagalbos. Tikimės ir laukiam.

Tiek eucharistininkai, tiek literatai draugišką bendradarbiavimą su kitų gimnazijų moksleiviais šįmet žada dar labiau sustiprinti. Eucharistininkai jau pernai palaikė brolišku santykius su buvusiais savo kapeliono auklėtiniais vilkaviškiečiais. Būdami nors ir tolimi kaimynai, įvairių švenčių proga vieni pas kitus svečiavosi, džiaugėsi nuveiktais darbais ir laimėjimais. Graži brolišku pradžia ir toliau bujos!

BIRŽAI

Literatai pradėjo darbą

IX.17 literatai sušaukė bendrą susirinkimą.

Br. Krivickas nagrinėjo Vaičiulaičio „Valentiną". Nagrinėjimas buvo parašytas plačiai, išsamiai ir vykusiai.

Šią vasarą mūza, matyt, nepašykštėjo savo malonių mūsų poetams. Eilėraščių paskaitė K. Padarauskaitė, Eug. Matuzevičius ir P. Drevinis.

Kaip paprastai, mokslo metų pradžioj nuvertėme senąją valdžią ir išrinkom naują. Valdybos sąstatas (sportišku tarimu sakant) yra toks: Eug. Matuzevičius (pirm.), Br. Kučinskaitė (sekr.), Vyt. Vajega (vicepirm.). Redakcinė komisija: Jon. Kiseliūnas (redaktorius), Kazė Padarauskaitė ir Paul. Drevinis.

Išrinkti korespondentai moksleivių laikraščiams ir įsteigta „Dramaturgų sekcija". Sekcijai vadovauja Liud. Ivanauskas.

Jomas

BELVĖDERIS

Dešimtmetis Belvėdery

Beledvėrio Aukštesnioji Pienininkystės M-la dabar yra viena tos rūšies m-la visoje Lietuvoje. M-la šią vasarą (birželio 20 d.) atšventė savo gyvenimo dešimtmetį, kartu atsisveikindama su 10-tąja savo auklėtinių laida.

Belvėderio aukštesnioji pienininkystės ir gyvulininkystės m-la įsteigta 1926 m. birželio 10 d. Anksčiau čia buvo ž. ž. ūkio m-la. Vėliau m-la buvo reorganizuota į vien pienininkystės m-lą. Per visą gyvavimo laiką m-lon buvo paduota 1440 prašymų. M-lon priimta 366 asmenys, kurių 270 m-lą baigė. Iš baigusių 157 asmenys dirba savo specialybėje — pieninėse.

Į dešimtmečio iškilmes buvo atvažiavę beveik visų laidų auklėtiniai. Po pamaldų bažnyčioj, iškilmingas dešimtmečio posėdis vyko m-los rūmuose. Jame dalyvavo ir svečių. Po posėdžio buvo bendros vaišės, kur išėjusieji ir išeinantieji į gyvenimą auklėtiniai su savo auklėtojais nuoširdžiai pasidalino įspūdžiais, linkėjimais.

Šiemet, 10-ta laida, išėjo 19 mokinių,

Mielajai bendro darbo sesei *Antaninai Vaičiulėnaitei,* mirus brangiam tėveliui, reiškiame nuoširdžiausią užuojautą.

Biržiečiai moksl. katalikai

kurie išvyko į pieninės atlikti vienų metų praktiką.

Mėlai iki šių mokslo metų pradžios vadovavo mokinių mylimas direktorius agr. A. Nasvytis. *Vaidilas*

KAUNAS

„Aušros" mergaičių gimnazija

„Aušroj" viskas smarkiai progresuoja. Štai paimkim, kad ir sportą. Kol saulutė šypsosi „Aušros" padangėj, kieme kruta įvairios sportininkės: vienoj pusėj kiemo smarkiai lošia krepšinį, kitoj — orasvydį. Gimnastikos salė taip pat paruošta įvairiems „užpuolimams". Langai aptverti tinkleliais, kad sviedinys kartais „iškados" nepadarytų. (Tik tai pamačiau, nes dar neleidžia vidun, sako, turi naujai dažytos grindys išdžiūti).

VI^b klasė sumanė leisti savo klasės jumoro laikraštėlį „Meteorų takais". Kiekvieną šeštadienį, po penkių pamokų, visos pasilieka klasėj, užsidaro duris ir redaktorė, atsistojus prie mokytojų staliuko, smarkiai skaito paskutines žinias. Laikraštėlis turi pasisekimą, ir visos nekantriai laukia šeštadienio. Kitos klasės dar tokių „prašmatnybių" nesugalvojo.

Šeštokė Janė

KAUNAS

III valst. gimnazija

Šiais mokslo metais mūsų gimnazija daug kuo pakito. Pirmiausia, tai labai padaugėjo mokinių skaičius. Viso dabar yra net 12 klasių, gi rūmukai mūsų toki siauručiai, kuklūs... Padaugėjo ir mokytojų.

— Vinco Kudirkos lavinimosi kuopa lyg jau ir neegzistuoja. Viena bėda — ne bėda!... Šit jau kalbama apie kuopos reformą ir, berods, reikalas jau pedagogų aptariamas. Reforma yra būtina, nes tik įstatuos ir skambiai atrodo „Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus", tačiau praktikoj kas kita. Visų nuvalkioti šlageriai „dainuok ir šok..." dabar virto mūsų šūkis. Gaila!

Brangiam draugui *Apolinarui Adomėnui,* mirus broliukui, liūdesio vadoje reiškiame brolišką užuojautą.

Biržiečiai moksl. katalikai

— Rugsėjo 23 d., prasiblaivius iš rūkų gražiam rytui, visi renkamės gimnazijoj ir linksmi ekskursuojame į Botanikos sodą. Kas per gražumas ten! Jaukūs gyvulėliai: stirnos, laputė, vėžliai, na, ir gulbės. Iš ten nudrožėme Napoleono kalno link. Pasiekę Napoleono kalno viršų, visi buvo labai patenkinti. Džiaugėmės, žaidėme, plyšome jaunais juokais. *Ap.*

KĖDAINIAI

Grandiozinis girtavimo teismas

IX.18 d. Abstinentų būrelis surengė grandiozinį girtavimo teismą. Po liudininkų priesaikos ir teisėtų parodymų, savo kalbas pradėjo kaltintojai. Alkoholis buvo kaltinamas — visuomeniniu, dorovinių ir religiniu atžvilgiu. Kaltintojų kalbos buvo rimtos ir svarios, o gynėjų — įdomios ir apsukrios. Nors gynėjai energingai gynė alkoholį ir jo naudingumą, tačiau teismas alkoholį pripažino esant kaltą ir nutarė uždaryti į vaistinę ir neišleisti iš ten iki mokinio mirties, o juo naudotis galima, gavus iš gydytojo receptą. Po teismo buvo pasilinksminimai. *Ergo*

KĖDAINIAI

Styginis orkestras

Dainavimo mok. E. Balčiauskas organizuoja styginį orkestrėlį. Pavasarį orkestrėlis gražiai pasirodė ir visiems labai patiko. Mokiniai laukia, kad tik greičiau susiorganizuotų ir linki ko geriausio pasisekimo. Nebereiktų radio ir patefono šokiams čirpint.

Kasdieniniai reikalai

Šiemet leista nuo penktos klasės berniukams nešioti ilgus plaukus.

Gimnazijos kieme dar vyksta gražinimo ir tvarkymo darbai. Norima įrengti, berods, net dvi sporto aikštes, o priešais gimnaziją terasas... *A. Gedainis*

MARIJAMPOLĖ (R. J. valst. merg. gimn.)

Vėl klasėse . . .

Šiais metais gimnazijoje darbas, paly-

Brangųjį draugą *J. Simokaitį*, mirus jo mylimai mamytei, širdingai užjaučia

M.V.R.J.B. gimn. VIII kl.

ginus su pereitais metais, paintensyvėjo. Mokinių taip pat daugiau. Ypač gausios pirmosios klasės ir penktosios, kurias papildė Kalvarijos progimnazijos mokslei-vės.. Šiais metais įvyks gimnazijos jubiliejinė šventė, kuriai ypač uoliai ruošiamasi. P. Vaičiūnienė, kūno kultūros mokytoja, paruošė naują šventei pritaikintą plastikos dalyką — valsą, kurį jau pradeda mokyti.

Skaitome savąją spaudą

Šiais metais mergaitėse pasireiškia gyvas susidomėjimas savąja spauda, kurios platintojos pertraukų metu apsupamos didžiulio mergaičių būrio. Kiekviena nori kuo greičiausiai pamatyti savo pavardę sąraše.

Būreliai

Šiais metais Religinio Auklėjimosi būrelis žada dar smarkiau veikti, negu pernai. Be to, kapeliono kun. Švelnio rūpesčiu, nutarta leisti mėnesinis gimnazijos laikraštukas, kuris surankiotų visas gimnazijos „poetes" ir išrankiotų juodraščiuose pasislėpusias „poezijas". *N. V.*

MAŽEIKIAI

Štai ir vėl pilnu tempu kalame formules, aci-noci studijuojam, parlons-nous français? ir t.t. Bet ne apie tai aš noriu parašyti. Tokios pilkos kasdienybės! Visi dalykai svarbiausi . . . — O kas iš jų svarbiausias . . . Na, palikime tai!

Literatai suruošė susirinkimą. Susirinko būrelis mėgstančių pažinti literatūrines gudrybes ir čia tarėsi, skaitė. Tiesa, literatų globėjas didelis kelionių mėgėjas. Išvada: dar šį rudenį, netrukus, literatai žada vykti į Rytų Lietuvą. Mažeikių gimn, literatai gyvuoja jau 3 metai. Tą šventę mažeikiečiai nori šauniai paminėti. Į šventę ir į literatūros vakarą, kuris bus suruoštas sukaktuvių proga, norima pakviesti ir biržiečiai literatai. Artimiausiu laiku ruošiamas Maironio minėjimas (kai korespondenciją skaitysit, minėjimas jau bus, tur būt, įvykęs).

Nuo literatų neatsilieka ir istorikai. „Ką gi", — sako, — „jei literatai važiuoja, tai važiuokime ir mes!" Nors ir nenorisi būti dideliu plepiu, bet, progai pasitaikius, pasakysiu, kad istorikai mano užmegzti glaudžius bendradarbiavimo ryšius su Marijampolės gimnazistais ir, žinoma, pas juos nuvykti ir juos pas save pasikviesti. *A. Vaivara*

MARIJAMPOLĖ

V. R. J. berniukų gimnazija

Gimnazijos būrelių veikimą pradėjo sportininkai. IX.4. tarpklasinės pirmenybių rungtynės, kurias be didelio vargo laimi VIII, o II ir III vietas VII b. IX.18. sužaidžia su „Darbo Rūmais" 46:23. Laimi mūsiškiai, o 19 d. su Kauno „Aušra" pralaimėdami 45:21. Futbolininkai taip pat turėjo progos pasirodyti. Su M. C. F. 3:2, su aušrokais 2:1. Žodžiu, sportas gyvuoja geriau už viską. Tiesa, IX.18. buvo koperatyvėlio, jau du metus lauktas, steigiamasis susirinkimas. Kiti būreliai dar nesijudina, bet jau laikas, nors valdybas išrinkti.

PANEVĖŽYS

Berniukų gimnazija

Kur rasi laimingesnius ir geresnius? Juk ir ponas Švietimo Ministeris devynioms dienoms pailgino atostogas, kad atnaujintų mūsų rūmus. Kokia permaina? Grindys žiba, durys naujos, visi kreivumai ištiesti ir apie gimnaziją šaligatvį įtaisė.

Direktoriaus pastangomis trys mokiniai, Brubliauskas, Motiekaitis ir Jackūnas, vasaros atostogų metu, vieną mėnesį mokėsi Nidos sklandymo mokykloj ir gavo po A piloto laipsnį.

„L. D." Meno kuopos pirmasis s-mas įvyko IX.22 d. Į susirinkimą atsilankė kuopos globėjas Rapševičius ir naujasis literat. mok. Juodelė ir daug narių. Susirinkimo pagrindiniam punkte Stasio Šneiderio novelė ir laisvoji kūryba: Pr. Aukštikalnytės, Palčaitės, Juozevičiaus ir Stuko. Gaila, kad kuopoje nėra gerų kritikų, ir kūriniai, kurie per atostogas išvydo saulės šviesą, liko mažai paliesti. Jaunieji mėgina kritikuoti, bet nesisek . . ., o „seniai" kažkodėl neatidaro savo žinių bagažo. *Gimnazistas*

PASVALYS

IX.5. Pasvaly įvyko aviacijos diena, į kurią buvo suplaukus didžiausia žmonių jūra ir beveik visi moksleiviai.

Mylimo mūsų kapelionio Vyt. Balčiūno įvesta prieš ir po tikybos pamokų kalbama malda.

Būrelių vieškeliuos pirmas pasirodė literatų būrelis, IX.11 sušaukęs pirmąjį susirinkimą. Būrelio valdybą sudaro: Ig. Uogintas (VIII kl.) — pirm., J. Patkauskaitė (VIII kl.) — vicepirm., A. Šatas (V kl.) — sekr., J. Šimkevičius (V kl.) — iždin. Vald. nariai — J. Linkevičius ir K. Mickevičius. Susirinkime būrelio glob. mok. V. Kulbokas papasakojo dalį įspūdžių iš kelionės po Vakarinę Europą. Savo rašinių paskaitė A. Šatas ir J. Patkauskaitė. Valdyba tikisi, kad būrelio veikimas bus gyvesnis, negu praėjusiais metais.

Gegužis

PRIENAI

Alio! Koridoriaus aidai!

Broliuk! Prienų pertrauka koridoriuj daug įdomesnė už kai kurios gimnazijos „salę“... Čia išgirsi, ko nematęs — pamatysi, ko negirdėjęs.

Kairėje nuo įėjimo, prieš penktosios duris, kas pertrauka palangę „plonina“ dvi septintokės. Bet per daug nenustebk! Tai yra, o jei yra, tai ką padarysi. Matyt, yra ir reikalinga...

Pusė žingsnio dešinėn — patys jauniausi antro aukšto pijonieriai. Žiūrėt nė nebandyk: viskas sukas, mirga, lyg rato špykiai, važiuojant nuo kalno. Geriau paklausyk: „Musę, musę! dar vienos trūksta Marcelei už apikaklės...“ Valio! šiandien krepšinio rungtynės prieš šeštą, klykia vienas „stačiašeris“, kitas prideda:

Mūza! liūdną galą šeštajai pranašauki!

Šimto golų iš mūsų vargšai telaukia...

Kas toliau — suprasti negalima... Tik tiek paaiškėja, kad Prienuose ir sportas turi mūzas...

Žingsniuojame tolyn... Tu pavadini paklausyti prie durų iš kairės: taip tylu, gal būt, ką slapta rengia... Ne! Tik žinok, kad už pasiklausymą prie šitų durų mauni iš gimnazijos su tokia inercija, jog atgal grįžti negalima: nerasi nei durų, nei kelio...

Gilyn į koridorių: o čia tai jau visas įdomumas. Štai „didieji“ septintokai, išsiliejęę į koridorių, visokiomis stygomis vibrina ir svetimosioms mirksi... Gaila vargšelių... Juk kada buvo garsi klasė.

Mielai studijuotum septintokų psichologiją... Bet pačiame koridoriaus gale prie šeštosios kyla mūšis: tai aštuntokai nori okupuoti šeštąją su visu „gyvu ir negyvu inventorium“. Bet „tekančios saulės klasė“ taip pat nepėsčia: neveltui ją amatininkų ir kariškių sąjunga valdo. Ir aštuntokai nieko nepešę, grįžta atgal...

Beklausant sučirškia p. inžinieriaus „elektrinukas“ (dėmesio — pernai jo nebuvo!) ir koridorius lieka tuščias.

Įvairūs sąjūdžiai

Tuoj po atostogų literatai, norėdami pasirodyti darbingiausi, suruošė pasilinksminimą su literatūrine dalimi. Ši dalis buvo visai pakenčiama. Ypač palankiai buvo sutiktas O. Senavaitytės (VII kl.) savo kūrybos ir, gal būt, savo nuotykių realistinis feljetonas.

Sukruto ir eucharistininkai. Jie perrinko valdybą ir nutarė šiais metais dar gyviau judėt, kaip pernai. Į naują valdybą išrinkta: J. Babilius (pirm.), O. Jurkonytė (sekr.), J. Jonyka (ižd.) ir A. Matukynas (nariu). Dvasios vadas kun. Luckus naujai valdybai palinkėjo geriausios kloties.

O sportininkai ypač atgijo: beveik kas trečia diena rungtynės, o treniruotės, tai kasdien. Žinoma, jie daug lavinasi, užtat daug ir pasiekia: štai vieną sekmadienį sužaidė krepšinio rungtynes su stipria Kauno Jėzuitų gimnazijos komanda ir laimėjo; kitą sekmadienį visai pakenčiamai laikėsi prieš Kauno šaulių klubą „Grandį“, į kurios sąstatą įėjo ir Puzinauskas.

Dabar gimnazijos rinktinę sudaro: A. Bendinskas, J. Jonyka, J. Šadzevičius, V. Baronas ir P. Randis. Valio, vyrai, laikykitės toliau!

Girinis

RASEINIAI

Šiemet gimnazijoj įvyko šiek tiek pasikeitimų. Naujas direktorius, daug naujų mokytojų ir kartu su jais nauja tvarka. Gimnazija įsigijo savo vėliavą, kuri rugsėjo pirmą dieną buvo pašventinta. Septintokams ir aštuntokams teko didelė garbė apsigyventi „Kumetyne“, kuris persikėlė arčiau „Dvaro“. Reikia dar pažymėti, kad mergaitės viršija berniukus skaičiumi,

o ypač daug mergaičių yra žemesnėse klasėse. Teko išgirsti, kad gimnazijoj įsisteigs „bulkų“ koperatyvėlis. Bulkos eis į „grajų“. Nauji laikai — nauji reikalavimai. Su nauju entuziazmu užsimojome dirbti moksle, kūryboje ir mene.

Literatai

Rugsėjo 11 dieną literatų būrelis sušaukė susirinkimą. Į susirinkimą atsilankė gimnazijos direkt. J. Žekevičius, mokyt. B. Kalinauskis ir būrelio globėja mokyt. B. Saladžiūtė.

ROKIŠKIS

Vasaros stovyklos ir šventės suteikė daug energijos ir noro dirbti visuose darbo baruose, todėl gimnazijoj jaučiama nauja, gaivalinga, kūrybiškai pasireiškianti srovė, besiveržianti per užtvaras ir pylimus. IX.19 buvo bendra mokinių šv. Komunija. Tai nauja tradicija pradėti mokslo metus.

Mokinių bažnyčiai padidinti loterijos darbai eina pilnu tempu. Per vasaros atostogas kiekvienas mokinys platino bilietus ir paruošė bent po vieną fantą.

Žėrutis

ŠAKIAI

Visų šakiečių veidai nuliūdo, nes teko atsisveikinti su mūsų visų mylimu mokytoju J. Kulikausku. Šakiečiai taip gerą mokytoją dar ilgai, ilgai atsimins.

IX.15. įvyko pirmasis literatūrininkų susirinkimas, kuris praėjo gražios nuotaikoj. J. Domeika skaitė novelę „Dievų kryžkelėj“, norėdamas atvaizduoti pakrikusio mokinio gyvenimą. Autorius su šiuo rašiniu pasirodė neblogai. A. Liūdžiūtė pranešė apie literatūrininkų laikraštėlį „Žingsnius“, kuris netrukus pasirodysiąs. J. Rauba skaitė rašinį „Dienoraštis“ ir G. Stanaitytė deklamavo S. Neries eilėraštį „Gyvenimo džiaugsmas“.

IX.17. sodininkų ratelis padarė ekskursiją į gimnazijos medelyną. Globėjas V. Dubickas mokinius supažindino su vaisių obuolių ir kriaušių atmainomis.

Skaitytojai „Ateitį“ pasitiko su dideliu džiaugsmu ir ypač su dideliu įdomumu buvo skaitoma P. Gailiūno novelė „Klasės asmenybė“. *Kazys Vytėnas*

ŠIAULIAI

Triukšmingas plojimas IX. 16 dieną sutiko pirmininką J. Kudžmą, atidarantį pirmąjį literatūros būrelio susirinkimą. O jis nupasakojo būrelio šiemet norimus atlikti darbus: suruošti keletą popiečių, o praėjus naujiems metams ir atsiradus „naujų literatūros žvaigždžių“, surengti vakarą.

Tokiems įvykiams tinkamai pasiruošti, išėjo prieš publiką J. Kvietkus ir perskaitė savo poeziją, kurią smarkiai recenzavo Mažeika, iškeldamas švieson jos gerumus, blogumus. Žežniauskaitė skaitė eilėraščių, kuriuos būrelio globėjas poetas St. Anglickis pagyrė ir pastebėjo autorės daromą formos ir turinio pažangą.

Vaišnoras skaitė novelę „Seniau taip nebuvo“ ir Kudžma padeklamavo porą St. Anglickio eilėraščių.

Ekskursija

Nenuvargstanti keliautoja mok. Petrauskaitė, geografų būrelio globėja, jau spėjo suruošti ekskursiją (IX. 23 d.) į Žemaitijos miestelį Papilę. Joje dalyvavo kelios dešimtys mokinių.

ŠVĖKŠNA

Gausus eucharistininkų susirinkimas

IX.17 įvyko gausus eucharistininkų s-mas. Švėkšnos vikaras kun. K. Petrauskas skaitė gražią ir įdomią paskaitą „Įspūdžiai iš kelionės po Prancūziją“.

Gimnazijos iškyla

IX. 7. „Saulės“ gimnazija aplankė Švėkšnos valsčiuje esančią žymią istorinę vietą — Šiuparių piliakalnį. Čia mokiniai pasilinksmino, pažaidė ir grįžo į namus linksmoj nuotaikoj. *Svogūnas*

TAURAGĖ

Rugsėjo 17 dieną įvyko bendra gimnazijos gegužinė. Atžygiavome į Pajūrėlio mišką, kurs nuo gimnazijos yra 5 km. tolumo. Diena buvo graži, linksmumo daug — vieni, grojant 7 p. p. orkestrui, šoko, antri žaidė orasvydį, spardė futbolą, treti mėtė ietį, diską.. Kiek pasišokę ir pasitrankę su futbolu, ėjome valgyti pietų, kurios mums mokytojos buvo paruošusios.. Pavakariais buvo gegužinės laikraščio skaitymas, kurį skaitė V. Ta-

mošaitis, padarydamas publikai didelį malonumą.

— IX. 18. sutikome iš manevrų grįžtančius mūsų šauniuosius dragūnus, o IX. 20 mūsų pėstininkus. Sutikome su gėlėmis ir „valio!" *Homer-Dux*

TELŠIAI

Pirmiausia pakilo literatai. IX. 9 padarė pirmąjį susirinkimą ir išrinko naują valdybą, kurion įeina: pirm. Vyt. Mačernis, sekr. D. Marčiūtė ir kasininku M. Miliūta. Be to, išrinkta ir „6 Žarų" Redakcijos komisija. Šiemet vienu balsu nutarta bendradarbiauti kiek tik galima daugiau su kitomis gimnazijomis, pav., Mažeikiais, Šiauliais, Biržais. Laikraštėliui medžiagos prašysime iš aplinkinių gimnazijų ir, leidžiant jiems laikraštėlį, atsilyginsime nusiųsdami savo raštų. Programai paįvairinti buvo paskaityta viena novelikė ir keletas eilėraščių. *Literatas*

UTENA

Dienos po atostogų

Po atostogų gimnazijoje šis tas naujesnio. Pirmiausia, keletas naujų pedagogų, būtent: Paulauskas — matematikos, Lebedys — lietuvių, agr. Vitkutė, Sutkaitytė, Barmus. Mokinių taip pat daugiau — net apie 450. Tai, tur būt, rekordinis skaičius Utenoje. Pilnos klasės, kurių beveik visos paralelės. Klasėse, kur yra paralelė klasė, atskirai mokosi mergaitės ir berniukai. Padarytos popietinės pamokos, nes patalpų nebeužtenka. *Vaidilas*

VILKAVIŠKIS

Mokytojų pasikeitimai

Ir šiais mokslo metais, mokytojų personalas mūsų gimnazijoje buvo smarkiai pakeistas. Netekome direktoriaus A. Žilinsko ir vok. k. mok. O. Kasperskienės. Pirmasis, nors ir trumpą laiką tedirektoriavo Vilkavišky, tačiau mokinių buvo mylimas ir gerbiamas. Jis puikiai mokėjo atjausti moksleivio siekimus ir norus, tėviškais patarimais prisidėdavo prie jų įvykdymo. Šiemet jis metė sunkų pedagogo darbą ir išėjo į pensiją.

Išleidome tik du, tačiau naujų gavome žymiai daugiau. Direktoriumi paskirtas Kauno „Aušros" berniukų gimn. mok. Stasys Paliulis.

Smarkiai sujudo eucharistininkai

Prasidėjo darbas klasėse, neatsiliko ir būreliai. Literatai juda, kiti rengiasi, bet smarkiausiai tai šoko į darbą eucharistininkai. Pirmą mokslo metų dieną apipylė visus mokinius „proklamacijomis", sveikinančiomis naujų mokslo metų proga, kviečiančiom atvykti į visuotinį susirinkimą, raginančiom taupyti ir t.t. ir t.t.

Rugsėjo 5 dieną po mokinių pamaldų susirenkam į pirmą visuotinį susirinkimą. Susmą atidaro Brol. Glob. kun. J. Dabrila, pakviesdamas į garbės prezidiumą mūsų „filisterius" (pavasarį baigusius gimnaziją) — O. Adomavičiūtę ir K. Bradūną. Dienos pirmininku pernykštį eucharistininkų pirm. V. Natkevičių, o protokolui rašyti J. Traskauskaitę. V. Natkevičius taria savo, kaip buvusio pirm., žodį, nurodydamas praėjusių metų blogumus ir kuriais keliais turėtume eiti šiais metais. Brol. Globėjas supažindina naujokus su mūsų darbo planais ir norinčius įstoti čia pat „įšventina". Po to, dar praneša apie išėjusius iš gimnazijos eucharistininkus. Pasirodo, kad greitu laiku turėsime įvairiausių savo specialistų: gydytojų, pedagogų, dantisčių, gailest. seserų, agronomų ir kitokių. Už pavasarį tragingai žuvusį J. Gražulį visi kartu sukalbėjom „Amžiną atilsį . . .". Į naują vald. išrinkta — pirm. ir sekr. Arminas (VII), ižd. ir jaunesn. glob. V. Česna (V), vyresn. merg. pirm. Em. Danisevičiūtė (VI), o jaunesniųjų U. Vingilytė (V).

Po pietų vėl istorinis dalykas — eucharistininkai krikštino savo „locną" luotą. Po visų kalbų, krikštynų ceremonijų ir po didelės kovos dėl kapeliono saldainių, į „Stella Maris" susėdo visa vadovybė ir „kūmai" — O. Adomavičiūtė ir K. Bradūnas. Kituose luotuose susigrupuoja likusieji, ir dideliausias laivynas išplaukia į Paežerių ežerą. Dar net po saulėlydžio negreit nutilo gražios, entuziastiškos dainos ir jaunatviškas juokas.

Edvardas

ZARASAI

Žengę pirmus žingsnius, radome pakeistą mokyklos veidą. Visų pirma pamatėme nepažįstamų mokytojų: mok. Lipą, mok. Grinkevičiūtę, mok. Lidaravičiūtę ir mok. Belžaką ir Belžakienę. Salėje jau neberadome buv. gimn. dir. kun. Stepanavičius portreto (sakoma, kad dėl vietos stokos).

IX. 12 d. visi moksleiviai organizuotai priėjo prie šv. Komunijos. *Margagiris*

KPELVOS ŠYPSENOS

MARIJAMPOLĖ

R. J. Merg. gimnazija

Marijampolietės linksmos ir gražios (žinoma, būtų lyg ir nekuklu girtis, bet . . .). Jeigu taip, tai suniurusios būti negali. Juk per savaitę taip nusibosta pamokos . . . Gal jūs ne, bet mes jų šeštadieniais tikrai nekenčiam. O nuilsusią sielą atgaivina tik geras „robaksiukas" . . .

Štai vienas puikus buvo. Dabar „ant karštų pėdų" planuojamas naujas. Šito programą nutarė išpildyti aštuntokės. Pareigomis pasidalino taip:

Albina šoka „patampijoną". Marytė Nv. — solo iš operos „Gulbių ežeras". Iza ir Marytė Ns. šoka — „Mirštančio dramblio šokį". Kaziukė P. — solo iš operos „Nemušk katinuko per pilvą". Galė šoka „Balerina Spilkutė". Aldona išpildo „Juozinį". Danutė dainuoja ariją iš operos „Valbergis". Stasė Gr. ir Kostė skambina keturrankį klumpakojį. Kitos visos daro „menišką plastiką". Vadovauja Albina sportmenė.

Atrodo, programa verta dėmesio. Manom, kad gimnazijos vyresnybė leis mūsų meną parodyti ir platesnei Marijampolės visuomenei.

MAŽEIKIAI

Tragedija Nr. 1: Tragedija tikrai tragiška. Pilna netikėtumų. Pradžioje veiksmas vyksta tolimame Lietuvos užkampyje — Mažeikių Centralinėje Bibliotekoje. Scena vaizduoja 3 kambarius. Pirmame didžiulis stalas, už kurio keletas šmičių! Už jų vėl kambarys, kuriame pasikorusios išmintys kabo.

Staiga scenon įbėga keletas penktokių.

— Ponas, kortelės neatidavėt! — šaukia pirmoji.

— Volončėlė, Korsakas durn . . . , — šnabžda Birutė.

Kitos persimeta „laboratorijon", kur keliais štrychais pagaminamas Irenos abrozdas.

Kad tragiškiau atrodytų, abrozdas užkariamas ant Birutės nugaros. Ši parodo Miki-Mauso miną (tokią, kokią nupaišo VII kl. seniūnas prie pamokų tvarkaraščio ir ant skelbimo) ir greit smunka laukan. Už stalo sujuda dvylika šmičių! Keletas persimeta per langą pasižiūrėti geniališko paveikslo. Birutė tai pastebi, bet tragedijos labui abrozdą palieka ant savo pečių ir jį iškilmingai neša per miestą.

Abrozdo žiūri visi piemenys, vaikai.

Dar keli žingsniai! Birutė abrozdą neša parodyt Kokai! Ir su juo dingsta tarpduryje. Iš tolo kažkas atkrypuoja.

Tragedija Nr. 1 kaip ir baigėsi.

Andrius Vaivara

PALANGA

Skelbimai

Išrastas naujoviškas, dujų pagalba, radio aparatas, susisiekimui su IV ir V klase pro durų skylutę.

Norintieji išmokt hipnotizavimo, prašomi kreiptis į V-tos klasės pirmininkės padėjėją. Atsakinėjimas garantuotas.

Šeštoj klasėj šiais metais atsidaro frizierkų kampelis. Šukuosena šalta ir karšta. Puošia galvutę moderniškai patobulintu „griušišku" motoru.

Prašom fabrikus šiemet patobulintų stiklų nebsiųsti į mūsų pastogę. Kol kas dar langų treniruotojas atostogauja.

Kas nori lotyniškai pramokt kortom lošt, prašom kreiptis per lotynų sintaksę į paskutinį suolą.

* *
*

Palangos klimatas šiemet pagerėjo, tik vienas horizontas apsiniaukęs. Ir prieš jį pradeda leistis raminančiai gražus melsvom akytėm debesėlis. Protarpiais perkūnija grasina iš rytų.

Klaustukas

PANEVĖŽYS

Septintokų ir šeštokų graudi daina arba rauda, netekus per vasarą su dideliu triūsu užsiauklėtų plaukų.

(Gaida arba nata kaip „Ar aš tau, sese, nesakiau...?“ Giedama arba skurdžiai dainuojama, kai šį skaudų įvykį prisiminus, pradeda veržtis ašaros, kaip žirniai).

Ar aš tau, broli, nesakiau,
Ar aš žodelio netariau?
— Ilgų plaukų neauklėk tu,
Su jais tau skirtis bus sunku!...
Bet po atostogų ramių
Jus su frizūromis regiu.
Ai, ai, praeis diena — kita,
Puiki galvelė vėl... plika.
Nurovė plaukus nuo galvos,
Nuo galvužėlės taip liūdnos;
Ir be kepurės miels broliuk,
Mergyčių pusėn nesisuk...
Oi, vasarėle, miela tu,
Žiūrėk jau vėl mes be plaukų.
Ir gal ateis tokie laikai,
Kad plaukus auklės tik vaikai.
Ar aš tau, broli, nesakiau,
Ar aš žodelio netariau?
— Ilgų plaukų neauklėk tu,
Nes skirtis bus paskiau sunku!...

Bijūnėlis žalias

PANEVĖŽYS. Bern. gimnazija.

Neaiškumai

Kodėl šeštokams vietoj suolų sustatė „kerėblas“? Kodėl koridoriuj paliko tik vieną ir dar mažąją skelbimams lentą? Kodėl nubielijo visus gimnazistus, (gal, kad jaunesni atrodytų?), išskyrus paskutinę vilnuotų aštuntokų laidą. Ir paskutinis neaiškumas, — gal mūsų mergytės nekokios(?), kad per Dainos šventę, pasimaišius kitų gimnazijų atstovėms, mūsiškės liko be partnerių!...

Iki pasimatymo!

Bernužėlis

ŠVĖKŠNA

Raporterio užrašai

Alio! Alio! Radio Švėkšna. Reporteris Šmaravidla skaito savo kelionės įspūdžius. Alio! Gerbiamieji ponai ir ponios (tiesa, čia ponių mokinių tarpe nėra) Šią vasarą aš, reporteris Šmaravidla, nutariau keliauti. Visų pirma padariau pasiūlymą savo seseriai, kuri pagriebusi šluotą pradėjo lydėti mane į kelionę aplink didelę daržinę. Gaila, kad nepaskolinau iš Mykolo startinių batų, būčiau seserį pralenkęs ir ją lydėjęs. Baigęs kelionę, „kurios pasėkoje“ (tai reporteriškas kalbos perlas, ar ne?) sudaužyta šluota į mano kuprą, buvau pasiųstas keliauti aplink ganyklą, kurioj ganėsi daug gražių keturkojų, kur studijavau Cezarį. Mama tuo tarpu atnešė lašinių ir padalijus su draugu piemeniu, baigusių 5 piemenavimo klases, nutarė mane leisti keliauti paskui dalgį pjaunant rugius. Suradęs Cezario VI knygoj vietą „Caesar partitis copiis“ pertaisiau į „Mama partitis lašinenzis cum piemenenzis constituit mittere apud dalgenzis et imperare šnait šnait (šis žodis senovės klasikų nebuvo vartojamas) rugenzis“. Atlikęs 4 dienų kelionę paskui rugius nukeliavau atlankyti Steponą Plungėje, kuris laikė egzaminus į VI-tą klasę. Steponas egzaminus išlaikė „labai gerai“, nes lotynų k. prielinksnius taip išpylė „Ante, apud, ad, adversus, circum, citra, cis, širdis serga, Dievas žino ar pagis“.

Paskui nudūmiau pas Benediktą Vevirženuose, kuris kirto rugius ir stropiai rūpinosi ataugančių plaukų frizūra. Toliau pasukau į Nikėlus pas Benediktą Antrąjį, kuris berašydamas korespondencijas į vieną gaspadorišką gazietą ėmė žilti. Brolyti, sakau, su plaukų žilumu baikų nebėr. Tepk šeškaus taukais, ba bus blogai. Nežinau, ar Benediktas „ščyrai“ ir priderančiai vykdė mano patarimą, bet į VIII klasę sugrįžo nežilais plaukais. Toliau aplankiau „Kibi-vičių“ (taip jį pakrikštijom už kibišų platinimą), kuris kariavo su „Barborike“ dėl pirmenybių. „Barborikė“ nors ir mažas vyras, bet nutarė nepasiduoti. Kova tebeina. Toliau aplankiau mergaičių bendrabutį, kur mergaitės pasirodė tokios karingos, kad vos vos ištrūkau.

— Ėėė, sako, šelmi, mes tau parodysim, kur pipirai auga, — ir užėmusios apkasus pradėjo bombarduoti vandeniu. Ištrūkęs pataikiau ant vieno rimtai nusiteikusio pedagogo, kuris pažadėjo man, kad atkreips ypatingą dėmesį už vėlų maudymąsi Vilkėnuose. Po tiek nelaimių viena nutariau: pirkti startinius batus ir dvejetukams išgabenti iš Švėkšnos ratus. Kaip toliau vyks, papasakosiu kitą kart.

V. Svyrūnėlis

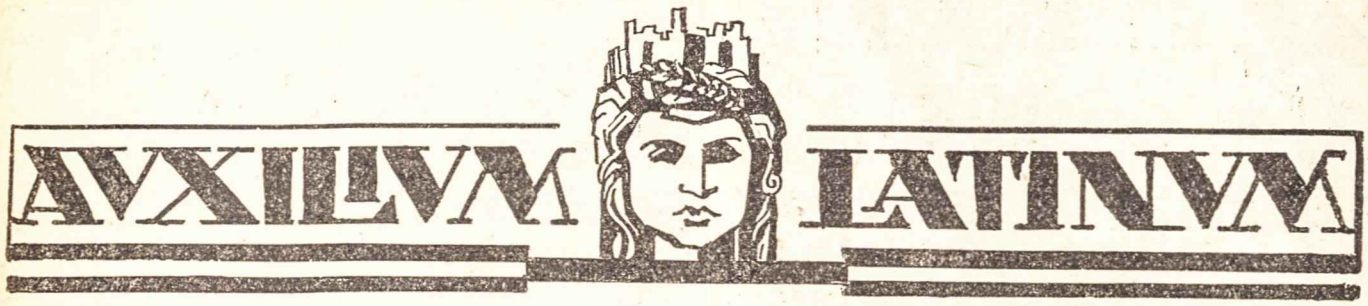

Risum teneatis, amici?

Magister: Dic mihi, qualis sit forma rei publicae Italiae?

Discipulus: Cothurnus est.

Magister: Quot leges in decalogo iubentur?

Discipulus: Decem.

M.: Et quid fit, si unam perfregerimus?

D.: Manent novem.

●

Iulius e schola redux laetus patri suo: „Hodie", inquit, „tandem magister me ab ignavorum[1] scamno[2] removit".

Pater: „Gratia Deo! Tandem aliquando virtute aliqua effulsisti[3]!" Iulius: „Scamnum effulsit; etenim hodie tinctum[4] est".

●

Georgius IV, rex Britanniae, venandi[5] studiosissimus erat. Aliquando lepores venabatur, cum subito quendam sine iure venantem convenit. „Quid est hic tibi negotii?" interrogavit rex. At ille nihil respondit. „Scisne, quis ego sim". — „Nescio, domine!" ait ille iam perterritus. „Ego sum rex Britanniae!" — „Ah, tu rex es! Deo gratias! Iam-iam timebam, ne custos silvarum esses".

●

Discipulus: Domine magister, promisisti te de cerebro[6] dicturum esse!

Magister: Scio, sed nunc aliud in capite habeo.

●

Magister: Quot extremitates[7] habent duo bacula[8]?

Discipulus: Quattuor.

M.: Et tria bacula? *D.:* Sex.

M.: Nunc dic mihi, tria bacula et dimidium[9] quot extremitates habent?

D.: Septem.

Comparatio

Nomina sunt odiosa.
Verba sunt odiosiora.
Verba anomala sunt odiosissima.

●

Magister: Commentarii de bello Gallico — vertas, quaeso!

Discipulus: Vakarų fronte nieko naujo.

AENIGMATA

1. Magna vis sum aquae et nunquam loco maneo; resecta prima littera, quod restat, sol, luna et sidera habent.

2. Ego sum principium mundi
Et finis saeculorum.
Sum trinus et unus,
Et tamen non sum Deus.

3. *E vita scholae.*

a, ber, col, ho, len, li, lo, mus, ni, o, qui, ra, si, ti, ti, um, um, um.

Ex his syllabis substantiva compone, quibus haec significantur: I. quod in schola esse debet, cum magister docet; II. sine qua re doctrina[10] nostrae aetatis vix esse potest; III. pars temporis tintinnabulo[11] notata; IV. quod nonnullis discipulis iucundissimum est; V. quae res vobis modo grata modo molesta est; VI. quae pars tui imprimis in schola adesse debet.

Initia horum substantivorum institutum nominant, ad quod omnes illae res spectant.

4. *Vertendum:* Mea, soror; sus est mala.

Terminus solutionum mittendarum dies 20 mensis Octobris.

Solutiones aenigmatum numeri 7—8: 1. Pompeius. 2. Laetus, Iustus, Tandem, Umerus, Aestas, Nota, Iter, Augustus; Lituania. 3. Filia agricolae erat uxor venatoris. 4. Ioannes principio habebat 70 sestertios, Iulius — 20.

Aenigmata dissolverunt: R. Bakevičiūtė (Utena), Br. Beinoris (Jurbarkas), V. Janulytė (Biržai), J. Kubilius (Raseiniai), Pr. Margevičius (Marijampolė, Marijonų gimn.), Rasa (Jurbarkas), J. Spudas (Linkuva).

[1]tinginys [2]suolas [3]blizgėti, pasižymėti [4]dažytas [5]medžioti [6]smegenys [7]galas [8]lazda [9]pusė [10]mokymas [11]skambutis.

Veda St. Daunys

Didžiosios Baltijos žaidynės

Baltijos valstybių sportinis bendradarbiavimas prasidėjo 1923-4 metais. Nuo to laiko kiekvienais metais įvyksta tarpvalstybinės futbolo rungtynės tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Vėliau sportinis Baltijos valstybių bendradarbiavimas apėmė ir kitas sporto šakas, kaip lengvąją atletiką, šachmatus, boksą, tenisą. Kylant futbolo žaidimo klasei, buvo pradėta ieškoti naujų sportinio bendradarbiavimo formų, kurios labiau atitiktų dienos dvasią. Ir štai 1927 m. latvis R. Jonsons pasiūlė įsteigti Baltijos valstybių žaidynes. Žaidynių nugalėtojas turi likti Baltijos futbolo meisteris. Latviai paruošė žaidynių projektą, kurs buvo ir priimtas. Prie meisterio vardo buvo gyvas reikalas įsteigti ir brangią pereinamąją garbės dovaną — „Baltijos Taurę". Taurės projektą pagamino Latvijos menininkas Švetrevicas, o atliedino žinomas Estijos auksakalis R. Langė. Taip buvo pradėtos Baltijos futbolo žaidynės ir įsteigta „Baltijos Taurė". 1933 m. Kaune Baltijos žaidynės dėl kai kurių statuto neaiškumų buvo iširusios ir 1934 m. jau neįvyko. Statutas buvo peržiūrėtas ir pakeistas. 1935 m. Taline buvo pradėtos atnaujintos Baltijos futbolo žaidynės. Tais metais žaidynes laimėjo Lietuva, ir gražioji „Baltijos Taurė" buvo atvežta į Lietuvą. 1937 m. Baltijos Taurės žaidynės įvyko Rygoje. Jas laimėjo Latvija. Šį rudenį rugsėjo 3—5 d. žaidynės įvyko Kaune. Per 30.000 žiūrovų sekė Baltijos Taurės kovas. Pasekmės labai liūdnos: Lietuva pralaimėjo ir labai negarbingai, nors ir savo žemėj, prie savų žiūrovų.

Pirmą dieną susitiko Lietuva — Latvija. Latvija nugalėjo Lietuvą dideliu rezultatu 5:1. Vienintelį įvartį Lietuvos naudai įkirto Paulionis. Antrą dieną žaidė Latvija — Estija. Rungtynės baigėsi lygiomis 1:1. Trečią dieną susitiko Lietuva — Estija. Estija nugalėjo Lietuvą 4:0. Latvija ir Estija surinko po 3 taškus, o Lietuva negavo nė vieno taško. Tarp Latvijos ir Estijos buvo skirtos pakartotinos rungtynės, kurias laimėjo Latvija, nugalėjusi Estiją 2:0. Latvijai pergalės įvarčius įkirto Rozitis ir Vestermanas. Gražioji Baltijos Taurė sužibėjo ant latvių žaidikų rankų.

Latvijai pergalę iškovojo šie jų žaidikai: Petersonas, Mageris; Raisteris, Vesterma-Lazdinis; Laukas, Slavišenas; Lidmanis, nas, Kanepas, Rozitis, Borduško. Jie Rygoje buvo nepaprastai iškilmingai sutikti.

Baltijos Taurė yra pereinamoji. Ją laimėti nuosavybėn, reikia 3 kartus laimėti iš eilės, arba 5 kartus ne iš eilės. Latvija taurę laimėjo jau 2 kartus iš eilės. Kitais metais didžiosios Baltijos valstybių žaidynės bus Taline.

Negražus lenkų sumanymas

Šį rudenį turi įvykti tarpvalstybinės futbolo rungtynės tarp Lenkijos ir Latvijos. Lenkai rungtynes ruošėsi rengti Vilniuje. Paskutiniu metu buvo sugalvoję rungtynės Lenkija — Latvija surengti Vilniaus pagrobimo dieną. Latviai negražius lenkų norus suprato ir tą dieną žaisti atsisakė. Jei lenkai datos nepakeistų, latviai pasiruošę su lenkais visai nežaisti. Tai tikrai gražus latvių pasielgimas.

Rumunijos rungtynės su Baltijos valstybėm

Šią vasarą Rumunija žaidė tarpvalstybines futbolo rungtynes su visom Baltijos valstybėm. Lietuvą Rumunija nugalėjo 2:0, su Latvija sužaidė lygiomis, o Estijai pralaimėjo 1:2.

Latvija nugalėjo Estiją

Rugsėjo mėn. vidury Rygoje įvyko tarpvalstybinės futbolo rungtynės Latvija — Estija. Laimėjo Latvija 3:1. Įvarčius latvių naudai įkirto Kanepas, Vestermanas ir Borduško, o estų naudai Kurema.

Dviračių lenktynės aplink Prancūziją gražioje Pr. Rivieroje (Nicoj)

Pakeistos gimnazijų Kanados taurės varžybos

Mokslo metų pradžioje kiek pakeistos gimnazijų Kanados taurės varžybos. Iki šiol varžybose moksleiviai iki 3 kl. dalyvauti negalėjo, dabar galės dalyvauti visi. Anksčiau jaunesniais moksleiviais buvo laikomi visi iki 4 kl., o visi kiti vyresniais. Dabar klasė jokios reikšmės nebeturės, o bus žiūrima tik amžiaus. Iki 16 metų visi moksleiviai priklausys jaunesniųjų grupei, o po 16 metų vyresniųjų. Varžybų programa nustatyta tokia: jaunesniems berniukams: 60 mtr. bėgimas, 4×50 estafetė ir kvadratai; jaunesnėms mergaitėms: 60 mtr. bėgimas, 4×50 estafetė ir muštukas. Vyresn. mergaitėms: 75 mtr. bėgimas, 4×75 estafetė, šuoliai į aukštį, ietis, krepšinis, stalo tenisas, dailusis čiuožimas ir vienas tautiškas šokis. Vyresniems berniukams: 100 ir 1000 mtr. bėgimai, 4×100 estafetė, šuoliai į tolį, rutulys, krepšinis, stalo tenisas, dailusis čiuožimas. Kiekviena gimnazija individualinėse varžybose galės išstatyti po 3 dalyvius.

Smulkioji kronika

— Rugsėjo pradžioje buvo futbolo rungtynės Estija — Vokietija, kurias laimėjo Vokietija 4:1.

— Pirmosios lengvosios atletikos rungtynės tarp Estijos — Lietuvos pasibaigė 114:56 Estijos naudai.

— Rugsėjo 25—26 d. Kaune buvo XII SELL olimpiada. Pirmą vietą laimėjo Estijos studentai, surinkę 196 taškus, antrą vietą latviai — 122 tšk., trečią lietuviai su 91 tašku. Suomiai buvo atsiuntę tik 6 dalyvius, kurie surinko 60 taškų.

— Rugsėjo 14—16 d. Rygoje įvyko Baltijos bokso turnyras, kurį laimėjo estai, surinkę 25 taškus, antra vieta atiteko latviams su 19 taškų. Lietuva tegavo tik 4 taškus ir užėmė 3 vietą.

— Rygoje įvykęs Baltijos teniso turnyras baigėsi Estijos laimėjimu. Lietuva laimėjo antrą vietą, Latvija trečią.

— Tarpvalstybinės futbolo rungtynės Vengrija—Čekoslovakija baigėsi 6:3 Vengrijos naudai. 6 įvarčius čekoslovakams įkirto dr. Sarosi. Čekai blogai žaidė, nes buvo prislėgti Masaryko mirties.

— Vidurio Europos taurės finalinės rungtynės tarp Vengrijos Ferencvaro ir Italijos Lazio komandų baigėsi 4:2 Ferencvaros naudai. Antros rungtynės bus spalio 24 d. Komanda, kuri turės geresnį įvarčių santykį, bus Vidurio Europos taurės nugalėtojas.

— Spalių 5 d. Vienoje bus futbolo rungtynės dėl pasaulinių pirmenybių Austrijos su Latvija.

Gimnazijose

Kėdainių sp-kai smarkiai veikia: sparo futbolą, meta į krepšį ir t.t. Mokslo metais mano pravesti keletą rungtynių su kitomis gimnazijomis.

IX.19 d. gimnazijos futbolo rinktinė „prakišo" Kėdainių JSO 2:1.

IX.24 Gimnazijos krepšinio rinktinė sužaidė su Kauno „Aušros" berniukų šeštos klasės komanda krepšinį. Rezultatai: 21:9 (10:4) „Aušros" naudai.

A. Gedainis

Alytuj 22. IX išdygo naujas būrelis — fizinio lavinimosi. Jis skirstosi į smulkesnius būrelius (orasvydžio ir krepšinio, futbolo, lengvosios atletikos, stalo ir lauko teniso, žiemos sporto, kurių vadovai (Kiguolis, Kostelnickis, Petružis, Vasiliauskas ir Urnevičius) drauge sudaro būrelio valdybą.

Telšių sportininkų būrelis IX.11 išsirinko naują valdybą ir globėju pasirinko gimn. mokytoją p. Liausėdą. Tuoj po to buvo pavestas vieno minuso sistema tarpklasinis krepšinio turnyras, kurio nugalėtoju išėjo VII klasė, įmetusi paskutiniam savo priešininkui VIII kl. 38:6. Sportininkų būrelis jau susitarė su keliomis gimnazijomis sulošt krepšinį ir orasvydį, kviesdami pas save ar kur kitur nuvažiuodami. *Lit.*

Ir *Mažeikiai* sujudo. Gavę tikrai energingą globėją, sportininkai susiorganizavo ir pradėjo treniruotes. Būrelio pirmininku išrinktas vienas geriausių sportininkų A. Osteika (VIII). Šiemet iš sportininkų daug laukiama. Kas žino, kokie netikėtumai pasirodys turnyruose!

Visiems būreliams linkime sėkmės. „Ora et labora!" Prie jų dar mokome prijunkti ir trečią dalyką, būtent: pasilinksminti. Vienas jau buvo. Žinoma, bus ir daugiau!

Vaivara

Raseiniai. IX.18 pasibaigė tarpklas. bern. krepšiasvydžio rungtynės. Pirmą vietą garbingai išsikovojo septintokai, antrą ketvirtokai ir trečią šeštokai.

Mergaičių krepšiasvydžio rungtynės dar nepasibaigė. Laimėjimas nežinia kieno rankose. Sportininkų nuotaika ypač aukštame laipsnyje pakilusi. Po pamokų pamatai beveik pusę gimnazijos mokinių vejantis sviedinį. Rodos, kad jiems davus ilgesnį laiką sviedinį, jie ir į Kauną su juo nubėgtų.

Iki pasimatymo kitame numeryje.

Žemaitis

Pasvalio sport-kai IX.19 buvo nusidanginę į Linkuvą, iš kurios grįžo lietaus ir nepasisekimo perlyti, su nuleistomis nosimis ir nuplyšusiais pusbačiais.

G.

RED. ATSAKYMAI

Pr. M. „Zamkelio vaiduoklė" — dalykėlis dar silpnas: daugiau panašus į paprastą pasaką ar įspūdžių aprašymą, o ne į novelę, nors stilių turi neblogą ir kai kur gana originalų.

Vyt. Mačerniui. Kam taip „moderniai"? Kam tokių temų? Juk mūsų jaunystė ne tokia. Dainuokim ją artimą mums, artimą mūsų vardui.

V. Geruliui. Brangusis, kam imiesi spręsti tokias sunkias problemas, dar sunkesnėj formoj? Bandyk, ką nors lengvesnio, linksmesnio. Daugiau dėmesio į ritmą ir rimą. Spurgą — purvo, įsiremia — pasineria — tai ne rimai.

A. Daug. Labai malonu šį tą išgirsti ir iš jūsų gimnazijos. Kitam numeriui lauksime pažadėtų žinučių. Iš anksto už jas dėkui. Eilėraščiai šiuo kartu dar silpnoki. Poetas turi gimti ne tik su talentu, bet ir su noru nenuilstamu darbu jį ugdyti ir toliau. Draugei reikėtų daugiau paskaityti naujosios mūsų lyrikos. Geriausios kloties.

Juozas Ambrazevičius, VAIŽGANTAS. Teol.-Filosofijos Fakulteto leid. 190 p.

Vaižgantą, lig gyvą, žinojo visa Lietuva. Jis buvo vienas iš tikrųjų, neprimestų jos vadų, ir kiekvienas, kas jį sutiko, — pamilo jį, kaip asmenį, kaip žmogų, nuoširdų ir iš tiesos kelio nekrypstantį. Tas jo pažinimas ir meilė tačiau ne tiek daug rėmėsi jo kūryba. Čia turime tą atvejį, kada pats žmogus nustelbia kūrėją. Ir labai gaila, nes jo raštuose randam nepamirštamų vietų: reikia tik perskaityti „Rimus ir Nerimus", ištisus „Pragiedrulių" puslapius ir visą „Dėdės ir dėdienės". Ypač įsidėmėtina pastaroji knyga, nes joje menininkas, stovėdamas pačioj savo kūrybos viršūnėj, pažvelgė giliai į mūsų praeitį tikra kūrėjo akim, jau nieko neaukodamas publicistikos dievaičiui, kuris dažnai painiojasi „Pragiedrulių" skyriuose. „Dėdės ir dėdienės" turi pilną teisę stovėti su pagrindinėmis mūsų literatūros knygomis — su Krėvės „Skirgaila", su M. Pečkauskaitės „Sename dvare", su Maironio „Pavasario balsais", senaisiais Duonelaičio „Metais", Daukanto „Būdu" ir dar keliomis kitomis.

Vaižganto kūryba vis dėlto permažai dar pažįstama. Tad kiekvienas žygis parodyti jo raštus, ištyrinėti juos, išryškinti įvairius jų atžvilgius, iškelti jų grožybes, jų tautinę, socialinę ir kultūrinę bei filosofinę reikšmę bus visados savo vietoj — ir studijų bei straipsnių apie šitą rašytoją niekad nebus perdaug. J. Ambrazevičius savo knygai teduoda trumpą pavadinimą — „Vaižgantas". Bet Vaižgantas ne viskas: tik jo kūryba — scenos vaizdai, alegorijos, kelionės, didieji veikalai ir pagaliau paskutiniai raštai. Taia toks ir studijos planas, kuris toliau dar pereina į sintetinę pusę apie Vaižganto kūrybos pasaulivaizdį, apie literatūrines formas, stilių ir jo vietą mūsų tautos kūryboj.

Vaižgantą per visą jo gyvenimą buvo užgulę tūkstančiai darbų, ir jis mielai jų ėmėsi. Daug kam susidaręs įspūdis, kad tų darbų dėliai jis aukojo ir literatūrą. Pagaliau ir jis pats taip ne kartą yra išsireiškęs. Tačiau atidžiau pažiūrėję rasim, kad kūryba jam didžiau skaudėjo negu ta galybė kitų darbų, ir neturėdamas progos ištesėti savo beletristinių darbų jis dažnai bus turėjęs guostis savo gyvenimo pabaigoj. Kūrybinis kirminas ir kūrybinė sąžinė graužė jį ir jo veiklos pradžioj. „Rašyk, rašyk! baudėte mane. Ką gi velnią rašysi, kad nesiseka", dar 1906 m. jis skundžiasi A. Dambrauskui. Čia ne vien tik ūpo šūktelėjimas, ne vien savęs ieškojimas, bet ir jautimas atsakomybės prieš tąjį žygį, kuris vadinasi kūryba, nuvokimas, kokia sunki ir sykiu džiuginanti našta imama ant savęs, leidžiantis į meno aukštą rūmą. Jis aukštų kūrybos proceso ir atliktų jos darbų supratimų turėjo ir kitu atveju: ne svarbu dar parašyti ir savo gerus norus parodyti, bet svarbu, kad tai būtų vykęs, kaip sąžiningam ir atsakingam meisteriui pridera padarytas dalykas. Štai jo paties didžiai teisingi ir gilūs žodžiai: „Vėl gi reikia taikinti kūrybos mastas, o ne vienas pastangas kurti". Šitas jo nusistatymas nuostabiai sutampa su Paul Valéry pažiūra tuo pačiu klausimu: „Mene intencijos nieko nereiškia. Svarbu tik rezultatas, ir štai kodėl menas yra tikra paskutiniojo teismo diena".

J. Ambrazevičius, imdamas Vaižgantą savo studijoms, susidūrė su visais atžvilgiais dėkinga medžiaga. Vaižganto raštuose dera iškelti ne tik grynai literatūrines vertybes, bet ir su eile kitų, gyvai susijusių su pačia gyvybine jo veikalų puse: su tam tikra filosofija, su etnografiniais daviniais, su tautos sąmonėjimo raidos vaizduotoju, su publicistu, — ir dar ir dar . . . Ir visa tai jungiasi su jo beletristika. Žinoma, toks įvairių elementų susipynimas turi ir savo neigiamų bruožų, ir jų studijos autorius taip pat nesigaili pažymėti — ar tai kompozicinius, ar psicho-

loginius, ar pagaliau ir gyvenimo apimties trūkumus, kurie tačiau negali sumažinti paties Vaižganto vaizdo pilnybės ir ryškumo, kaip sunkus kalnų takas neatima malonumo kopti vis aukštyn: mat, visur jaučiam alsuojant tą patį Vaižgantą, skaitydami jo raštus, tuoj išvystam jį gyvą, judrų, kokį esam matę gatvėje, susirinkime, sakykloje, mokslo katedroje, vaišėse, kelionėje gamtos akivaizdoj ar darbe. Nagrinėdamas šitą gyvąją kūrybą, J. Ambrazevičius kiekvienam kūriny iškelia vis skirtingus aspektus — tuo jis išvengia monotonijos, kiekvieną veikalą paryškina iš naujos pusės — ir iš jų visų gale susidaro bendras, sintetinis vaizdas. Be to, kaip pats Vaižgantas buvo gražiakalbis, taip ir studijos autorius laikosi gero, išlyginto stiliaus, vietomis bemaž poetiško ir už tai nuotaikingo: „Ir šiandien Gondingos kraštas sudaro kažkokios egzotikos įspūdį. Viduryje piliakalniai staiga iš lygios žemės išdygę, aukšti, skardūs, senais medžiais apsikepurėję. Tik Babrungo upė rausia krantus, staigius, skardžius, čia griūte nugriuvusius, čia krūmais, medžiais apžėlusius . . ."

Aug. Raginis

K. Grigaitytė, AKYS PRO VĖDUOKLĘ. Lyrika. Sakalo leid. 75 psl. Viršelis V. K. Jonyno. Kaina 2 lt.

Jau kuris laikas mūsų lyrikoj buvome įpratę skaityti graudžius kontepliacinės poezijos posmus, karčią gyvenimo ironiją, pranašiškus buities paveikslus ir didingą visatos pulsą. Rodos, kitaip nė negalėjo būti. Ir štai K. Grigaitytė „Akimis pro vėduoklę" poezijos mėgėjui padovanoja lengvo žaismingo, sakyčiau mergautinio, gyvenimo, švelnios tautosakinės formos dainų ciklą, kuris nepasižymi gilumu, bet malonus atvirumu ir nuoširdumu.

Poetės dainos, kaip ir liaudies, pilnos maloninių daiktavardžių: ten ir žirgelis pabėga palikdamas kamanėles po žaliuoju kleveliu, ten ir širdužė, ir bernelis, ir kiti tautosakiniai vardai. Šitie eilėraščiai, kuriuose nerenkama mandriųjų žodžių, kuriuose neieškoma mandraus išsireiškimo, skamba geriausiai.

O jei mylimas atjos,
Rišiu žirgą prie darželio,
Prie radastos raudonos.
Na tai kas, ta tai kas,
Jei žirgelis ir apskainios
Raudonąsias radastas (7).

Dainų apie meilę ir mylimąjį rinkinėly rasime daugiausia. Ta meilė idiliška.

Tai vis vienos rūšies eilėraščiai. Bet yra ir kitokių, kuriuose matyti šiek tiek protesto, nepasitenkinimo žmogaus buitimi.

Laisvam paukščiui sparnai,
Debesėliui dangus.
O širdužei manai
Ir sparnų ir dangaus
Rodos, maža vis bus (75 p.).

Poetei, išklydusiai pasaulin, reikia pasinerti gyvenimo tikrovėn, reikia matyti seną žydę ant rinkos, kurios krosnis seniai bekūrenta, matyti jauną nublankusią elgetą, su bekrykščiančiu mažu kūdikėliu kaulėtose rankose. Ji prie šito negali priprasti: miestas jai — žemė svetima. Poetė rašo motulei liūdną laišką, „o kad taip iš naujo prakartėj užgimčiau". Bet dabar gyvenimas ją neša verdančiuos verpetuos, ji jau nebesitiki baltu balandžiu parskristi tėviškėn.

Negalima nepaminėti ir kelių religinių posmelių. Ypač išsiskiria „Ave Maria" —

Kaip jau iš citatų buvo galima pastebėti, K. Gr. eilėraščių forma nėra stipri, stilius nepuošnus. Nei ritmika, nei rimais, nei poetinėmis priemonėmis jaunoji autorė neduoda mums jokių naujienų. Bet lengvas darniškumas ne vienam, kuris „sunkiosios" mūsų lyrikos nesuvirškina, be abejo, patiks ir bus suprantamas.

Emka

Yolande Folde, EMIGRANTAI. (Originalo pavadinimas: „Žvejojančio katino gatvė"). Vertė *P. Cvirka*. Sakalo leid. Kaina Lt. 2,50. Išgarsėjęs romanas, laimėjęs tarptautinę literatūros premiją 150.000 frankų, išverstas į daugelį kalbų ir dabar išleidžiamas milijonais egz.

I. Kalnokis, MOTERIS IR GARBĖ. Įdomus, su labai gražia intryga gydytojo meilės romanas. Vertė *Balys Dundulis*. Sakalo leid. 208 psl. Kaina Lt. 2.

Kazys Gaigalas, ŽYGIS Į VILNIŲ. Trijų veiksmų pjesė. „Liaudies teatro" serijos Nr. 4. Veikalėlis Vilniaus vadavimo idėjai propaguoti. Sakalo leid. Kaina Lt. 1.

REDAKTORIUS IR LEIDĖJAS PROF. DR. PR. DOVYDAITIS

GAMTOS DRAUGAS
Popularus „Kosmo“ skyrius
1937 metų Rugsėjo mėn.

PIERRE DUHEM
1861—1916

(Didžio mokslininko nesulauktų sukaktuvių proga)

Pr. Dovydaitis, Kaunas

Gana dažnas atsitikimas ir raumenų ir smagenų, t. y. ir fizinio ir protinio darbo, darbininkams sulaukti 75-rių metų amžiaus. Tokio amžiaus būtų sulaukęs pereitais metais ir didis prancuzų tautos mokslininkas—fizikas-matematikas ir gamtos mokslų filosofas bei jų istorikas — Petras Duhemas. Deja, tų sukaktuvių metai jau buvo net 20-ji jo mirties metai, nes jis mirė 1916 m. Rugsėjo mėn. 14 d., taigi, tik 56-sius savo amžiaus metus tepradėjęs, galima sakyt, pačiame darbingumo amžiuj. Taigi, šis didis žmogus iš gyvųjų tarpo išsiskyrė dar Didžiojo Karo audroms tebesiaučiant; mirė jis tolimame pietinės Prancuzijos užkampyje, kalnų tarpekly pasislėpusiame kaimuty Cabrespine, kurio kapuos ir palaidotas. Taigi, mirė ir palaidotas lyg koks tremtinys; bet tai derinasi su jo gyvenimu: jis, gimęs, išaugęs ir moksliniam darbui pasirengęs Paryžiuj, betgi visą savo amžių mokslinį darbą dirbo provincijoj, iš vienos vietos kiton kilnojamas, betgi sąmoningai neįleidžiamas sostinėn, kad ir savo darbais senai buvo pelnęs turėti katedrą aukščiausiose prancuzų mokslo šventovėse. Tačiau į jas Duhemas nebuvo pakviestas; mat, jis buvo nepriimtinas tos gadynės oficialinio Prancuzijos mokslo atstovams, nes buvo turėjęs kitokias pažiūras įvairiais teoriniais mokslo klausimais, nei kad jie buvo turėję. Be to, reikia manyti, kad tiems, savo laiku visagaliams, oficialinio mokslo vaidyloms laisvamaniams Duhemas buvo nepriimtinas ir kaip giliai tikintis katalikas, ir kaip turįs skirtingus politinius įsitikinimus. Šiaip ar taip, Duhemo profesoriavimo istorija yra ryškus laisvamaniškos „tolerancijos“ pavyzdys!...

Petro Duhemo gimimo 75-rių ir mirties 20-jų metų sukaktuvių proga jį trumpai, jau tikrai pertrumpai (tik 12 eilučių!) paminėjo prof. Ig. K(ončius) (Gamta 1936, 270 p.). Tarp kita ko, ir šitai man davė akstino šioj vietoj truputį ir plačiau apie šį didelį mokslininką ir žmogų skaitytojams papasakoti; ypač kad pernykščiais metais išėjo apie jį ir nauja monografija, jo dukters Elenos Duhem'aitės parašyta, iškelianti naujų, iki šiol nežino rų jo gyvenimo ir darbo dalykų: Hélène Pierre-Duhem, Pierre Duhem. Préface de Maurice D'Ocagne, Membre de l'Institut (Paris, Labrairie Plon, 1936; toliau šiame straipsny ji cituojama: I). Be jos dar naudojausi ir dviem seniau išleistom monografijom: Pierre Duhem par Pierre Humbert (Paris, Libr. Bloud et Gay; metai nepažymėti, išėjo 1932; cituojama: II) ir La vie et l'oeuvre de Pierre Duhem par Emile Picard, Secrétaire perpetuel de l'Acadamie des Sciences (Paris, Gauthiers-Villars et C. 1922; cit.: III).

I. Gyvenimo ir veikimo keletas gairių

Petras Duhemas gimė Paryžiaus šerdy, senoj paryžiečių šeimoj. Ir išauklėjimu, skoniu bei jausmais jis visuomet paliko paryžietis. Kad ir 26 metus amžiaus teturėdamas jis iš savo gimtojo miesto išsikėlė, tačiau beveik kasmet jį atlankydavo. Tačiau jo gimdytojai nebuvo gryno kraujo paryžiečiai. Petro tėvas buvo flamandas, taigi žiemietis, o per motiną Petras turėjo ir paryžietiško ir pietietiško kraujo: Petro senelis iš motinos pusės buvo kilęs iš Langdoko (Languedoc, – tolimiausias pietinis Prancuzijos kraštas tarp Rhonos ir Aude'o upių). Flamandišką Petro tėvo kilmę rodo ir pavardė (Duhem — iš Du Hem — iš Du Hameau).

Mūsų mokslininkas gimė 1861 m. Birželio mėn. 9 d. ir po trijų dienų buvo pakrikštytas Petro-Maurikio-Marijos vardais. Jo tėvas profesijos buvo pirklys, betgi žmogus su klasikiniu išsimokslinimu. Gyveno neskurdžiai, dėl to išgalėjo samdyt mokytoją ir pirmąjį mokslą savo vaikams teikti namuose. Petrukas pradėjo mokytis septynerių metų amžiaus. Mėgo mokytis ir piešti. Anksti pajuto savy mokslininko palinkimų.

Tolimesnį mokslą ėjo Stanislovo Kolegijoj. Čia pasireiškė turįs pamėgimo istorijai ir klasikinėms kalboms. Mėgo ir gyvąją gamtą. Sugebėdamas piešti, jis dar tik 15 m. turėdamas jau labai vykusiai paišė algus ir mikroskopinius kremblius, tais piešiniais ilustruodamas vieną biologinį veikalą (paliko rankrašty). Dėl to atrodė, kad jis atsidės biologijai. Betgi didžiausio poveikio jam sakytoj kolegijoj turėjo fizikos mokytojas Julius Moutier, gilus fizikos teorininkas. Jis tat ir nulėmė savo mokinio, būsimojo mokslininko, darbo kryptį, sudomindamas jį fizikos teorijomis.

Tačiau visu kuo besidomįs Stanislovo Kolegijos mokinys Petras Duhemas buvo liguistas ir turėjo nekartą nutraukti mokslą. Jis ir visą gyvenimą nebuvo sveikas; nuo pat jaunatvės jį ypač vargino skilvio negalavimai ir skausmai. Dėl to jis tik 1882 m., taigi tik 21 m. amžiaus baigė Stanislovo Kolegiją su dovanomis ir įstojo aukštojon mokyklon, vadinamon l'Ecole Normale, kurion buvo priimtas pirmuoju, kaipo geriausiai išlaikęs nustatytus egzaminus ir atkreipęs savęsp egzaminuotojų akis. Studijų metai Normalinėj Mokykloj yra buvę geriausi būsimojo mokslininko gyvenimo metai. Čia jis dirbo penkerius metus. Normalus studijų laikas čia buvo treji metai. Betgi, kursą baigus, jam buvo padaryta išimtis ir leista pasilikti dar ir ketvirtuosius metus. Penktasiais metais (1886—87) jis čia buvo paliktas studijuoti kaip fizikos preparatorius.

Tuo laiku toj pačioj Normalioj Mokykloj garsusis Pasteur'as buvo pradėjęs tyrinėt pasiutimo ligą ir buvo reikalingas gabių pagelbininkų. Pasteuras įvertino jauną mokslininką Duhemą ir primygtinai jį kvietė pereiti jo laboratorijon bakteriologinės chemijos darbams vadovauti. Kiek pasvyravęs, Duhemas betgi kvietimo nepriėmė ir pasiliko prie savo teorinės fizikos, kuri jį traukė labiau kaip gyvoji gamta.

Teorinė fizika buvo Duhemo aistra, kurios tenkinimas jam prirengė viso gyvenimo erškėčių kelią. Normalinės Mokyklos studentas Duhemas, dar nė mokyklos nebaigęs, jau patiekė Mokslų Akademijai veikalą: Termodinamikos potencialas ir jo pritaikymai cheminei me-

chanikai bei elektros reiškiniams studijuoti*. Tai buvo negirdėtas įvykis Mokyklos gyvenime. Komisijos pirmininkas Lippmann'as betgi atmetė šį Duhemo veikalą iš pavydo ir kad jame ginamoji tezė griovė kito fiziko-chemiko kaikurias termochemijos teorijas. „Šis veikalas pamokė neišmintingą Normalinės Mokyklos studentą (Duhemą), kad esama oficialinio mokslo ir kad neleidžiama prieštaraut galingesniems mokslo dėstytojams" (I, 50). O tas galingiausias tarp galingųjų oficialinio mokslų vaidylų, kurio Termochemijos teorijas griovė Duhemo pirmasis veikalas, buvo įžymus prancuzų chemikas Marcelinas Berthelot (1827—1907), buvęs švietimo ir užsienių reikalų ministeris, Medicinos Akademijos (nuo 1863), Mokslų Akademijos (nuo 1873) ir Prancuzų Akademijos (nuo 1900) narys, po mirties Panteone palaidotas**. Taigi, Duhemas, išdrįsęs kritikuoti Berthelot'o teorijas, bežiūrint užsitraukė oficialinio mokslo galiūnų ekskomuniką ir teko ostrakizmui. Berthelot Duhemo adresu pareiškė neatšaukiamą sprendimą: Ce jeune homme n'enseignera jamais à Paris (šis jaunuolis niekuomet neprofesoriaus Paryžiuj) (I, 53; t. p. 26). Dėl to visiems, žinojusiems Duhemo gabumus, buvo labai nuostabu, kai jis 1887. X. 13 buvo paskirtas skaityt paskaitas į Lille'io matematikos gamtos mokslų fakultetą.

Jaunam mokslininkui Duhemui tatai labai apkartino gyvenimą. To kartumo aidą juntame jo korespondencijoj su gimdytojais. Jo motina šiuo kartu jam rašė: „Tavo paskutinis laiškas mums nepadarė malonumo, jame dvelkia liūdesys...; aš sutinku, kad tavo karjera nenuėjo taip, kaip tu buvai turėjęs teisės manyti; bet čia dar ne viskas: būdamas 25 metų amžiaus turi prieš save dar ilgą ateitį, o tavo priešai yra mirštami žmonės; esminga būtų rūpestingai vengt daryt sau naujus (priešus)" (I, 54).

Tačiau atsikėlęs į Lille'į Duhemas čia rado dvejopo atpildo už jam padarytą skriaudą: čia jis rado gausingą ir gyvą auditoriją, kokios tik profesorius gali geidauti, ir gerų santykių su kolegomis profesoriais. Mat, tuo laiku Prancuzijoj katalikai jau savo lėšomis buvo pradėję steigti katalikiškus universitetus. Vienas tokių buvo įsteigtas ir Lille'y. Kad laisvamaniški valstybiniai universitetai nebūtų katalikiškųjų nustelbti, ir į valstybinius universitetus švietimo ministerija skyrė gabesnius, įžymesnius dėstytojus. Duhemas tat susirado čia ne vieną gerą draugą ir valstybinio ir katalikiškojo Lille'o universitetų parsonalo tarpe.

Kad ir provincijon ištremtas, Duhemas betgi savo įsitikinimuose nebuvo palaužtas. Jis ir čia tiek savo paskaitose, tiek spausdintuose veikaluose kritikavo visagalio Berthelot'o teorijas, kaltino jį pasisavinus savo mokinių darbus bei aptikimus, kaltino net plagiatu, kad svarbiausią jo termochemijos idėją jis paėmęs iš kažkokio danų mokslininko apie tai nutylėdamas. O Berthelot tuo laiku buvo švietimo ministeris ir jo įtaka avansuot fizikos ir chemijos profesorius buvo visagalinti. Berthelot ir kiti Paryžiaus universiteto oficialieji vaidylos jautė Duhemo puldinėjimus ir juo stipriau užtrenkė jam duris patekt į Paryžiaus Sorbonne'ą ar į Collège de France. Duhemo draugui akademikui prof. Chevrillon'ui Berthelot kartą taip atsiliepė

---

* Šio ir kitų Duhemo veikalų prancuziškos antraštės duodamos šio straipsnio pabaigoj — bibliografijos skyrely.

** Plačiau apie jį žiūr. Kosmos 1928, 58—101 pp. (viešos paskaitos 100 m. gimimo sukaktuvėms pamineti, skaitytos V. D. universitete 1927. X.25).

apie Duhemą, jog buvo galima justi, kad jam jis niekuomet nedovanos ir kad jo niekuomet neįleis Paryžiun (I, 69).

Kalbamu laiku Duhemas išleido keletą savo stambiųjų veikalų: 1891 m. 2 tomu apie hidrodinamiką, elastingumą ir akustiką, 1891—92 m. 3 tomus paskaitų apie elektrą ir magnetizmą, 1893 m. įvadą į cheminę mechaniką. Be to, per šešerius darbo metus Lille'y jis parašė apie kapą straipsnių ir trumpesnių studijų įvairiuose žurnaluose.

Lille'y Duhemas ir savo šeimos židinį sukūrė. Mokslininkams, kurie aistringai atsideda mokslo darbui, mintys apie vedybas, paprastai, galvon neateina. Tuo reikalu, paprastai, susirūpina jų giminės bei draugai. Taip nutiko ir Duhemui. Jis visas norėjo atsidėt tik mokslui ir niekam daugiau, ir dėl to žmoną vesti atsisakė. Bet draugai užtaisė jam „spąstus", ir nežinia, „ar atsitiktinumas ar... Apveizda" jį suvedė su Adele C h a y e t'aite, kurios tauriais sielos ir proto savumais jis jau iš pirmo karto susidomėjo ir ir pakeitė savo pirmiau turėtą neigiamą nuomonę apie vedybas. Kitais metais ją ir vedė (1890 X 28).

Vedybos buvo labai laimingos, nes susituokusieji vienas antrą papildė visais atžvilgiais. Deja, tikroji laimė šioj ašarų pakalnėj neilgai tveria. Duhemams ji truko tiek, kiek trunka žaibo žybtelėjimas...

1891 IX 29 Duhemai susilaukė dukrelės Elenutės. Kitų metų vasaros pradžioj Duhemienė staiga susirgo širdies liga. Ir davusi gyvybę antrai savo dukrelei, kuri dar buvo perjauna kad galėtų gyventi, bet kurią jos tėvas dar suskubo pakrikštyti, po keleto valandų ir pati šalia jos atgulė amžinybei (1892 VII 28). Jos paskutiniai žodžiai tarti savo vyrui buvo toki: „Petrai, tu nepalik vienas; tu esi labai įsimylįs, tu labai jaunas, tu vesi antrą kartą, o mūsų dukrelę tu atiduosi auklėt tavo motinai". Tačiau vyras išpildė tik paskutinį savo mirštančios žmonos pavedimą: jam gana buvo dukrelės ir mokslo; antros žmonos jis nebuvo reikalingas.

Praėjus metams po žmonos mirties Duhemas iš Lille'io išsikėlė. 1893 mokslo metų pradžioj jis per egzaminus buvo čia susikirtęs su dekanu. Dėl to, draugų patariamas, paprašė jį iškelt kiton vieton. Ministerija jį paskyrė į Rennes.

1893 m. Spalių mėn. atvykęs naujon vieton jaunas profesorius gavo skaudžiai apsivilti daugeliu atžvilgių. Čia jis neturėjo nei klausytojų, nei laboratorijos, nei knygyno. Dėl to, vos metus prastūmęs, 1894 X 13 buvo paskirtas teorinės fizikos profesorium į Bordeaux. Į Bordeaux, bet ne į Paryžių! Duhemas norėjo visai nepriimt šios naujos vietos provincijoj. Bet draugai iš Paryžiaus jam patarė priimti paskyrimą užtikrindami, kad Bordeaux jam tėra „kelias į Paryžių". Deja, šis kelias jo Paryžiun nenuvedė! „Kurie jam uždarė kelią į Sorbonne'ą, kurie norėjo jį gyvą palaidot provincijoj, tie Bordeaux padarė jam ‚garbingu kapu' " (I, 98).

Atsikėlus į Bordeaux Duhemų viltis greit patekt į Paryžių buvo tokia didelė, kad jie kurį laiką gyveno net visų savo daiktų neišpakuodami, o išsipakavę tik pačius reikalinguosius. Tačiau laikas ėjo, o „kelias į Paryžių" darėsi vis ilgesnis ir jam nebuvo lemta niekada pasibaigti. Duhemas jautėsi tremtinys ir gyveno kaip tremtinys, padarydamas iš savęs naują auką.

Dabar paklauskime ir atsakykime klausimą, kodėl Duhemas, nepatekdamas Paryžiun, jautėsi neteisingai skriaudžiamas? Atsakymas toks: Duhe-

mas Paryžiaus geidė ne tuščios garbės dėliai, bet kaip tokios vietos, kurioje jis būtų galėjęs daug vaisingiau savo visokeriopą darbą dirbti, ypač kaip mokslo istorininkas, nes gyvenant provincijoj jam buvo didžiausias laiko gaišinimas siųsdintis iš sostinės bibliotekų bei archivų reikalingą literaturą — knygas ir rankraščius, juos kopijuoti ir kt. Be to, „Prancuzija nėra, kaip Vokietija, palaiminta žemė provinciniams universitetams; (Vokietijoj) tokio Göttingeno ar tokios Jenos (universiteto) profesorius mato pas jį ateinant tiek pat ir dar daugiau studentų, kaip kad jei jis būtų Berline; o (Prancuzijoj) tokio Bordeaux ar tokio Aix'o (universiteto) profesorius bus visuomet nusmerktas antros rūšies vaidmeniui. Intelektualinė Duhemo įtaka, jo mokslinis spindėjimas būtų buvę dešimteriopi, jei, po trumpo stažo provincijoj, jį būtų pakvietę į Sorbonne'ą, kaip buvo naturalu turint jam tokį talentą. Jis tat to ir norėjo. Bet jis visą savo gyvenimą pasiliko Bordeaux" (II, 16).

Štai dar vieno mokinių (Jougueť o) atsiliepimas apie savo profesorių: „Duhemas iš tikrųjų jungė savy tokias kokybes, kurios tik retai užtinkamos. Jis buvo mokslininkas pilna to žodžio prasme ir nuostabus profesorius. Nelaimė, kad pavydai jam neleido daryt įtakos pakankamai plačiame lauke. Jei jis būtų turėjęs Sorbonne'ą arba Collège de France, jis būtų patraukęs mokinių iš visų šalių ir būtų atnaujinęs fizikos mokymą" (I, 84).

Atsikėlęs į Bordeaux Duhemas įsigyveno mažame namely gatvės rue de la Teste 18-me numery ir iš čia nesikėlė iki mirties. (Dabar ta visa gatvė pavadinta jo vardu: rue Pierre-Duhem). O atostogas kas met (tik su pertrauka 1906—1910 m.) jis leisdavo senoje Duhemų šeimos iš motinos pusės posesijoj, nuo kelių ir traktų tolimame Langdoko kaimely Cabrespine, susigužusiame dykame Juodkalnio (Montagne Noire) tarpekly, nuo kurio viršūnių matyt tolumoj dunksantieji Pyrenejai. Aistringas vaikščiotojas Duhemas išvaikščiojo visus apylinkės kalnus ir piešdavo gamtos vaizdus. Keturiasdešimts metų dar neturinčiam jam sutraukė dešiniąją ranką, ir ją kartais labai skaudėdavo; tuomet jis išmoko rašyti ir paišyti kairiąja.

1906 m. atnešė dar vieną naują skausmą Duhemų šeimai: tų metų Rugpjūčio mėn. 26 d. mirė mokslininko motina Marija (tėvas Petras-Juozas Duhem buvo miręs jau 1889 IV 7). Mokslininko dukrelė dabar neteko savo auklėtojos, ir jos auklėjimui atsidėjo patsai tėvas. Jis ją auklėjo truputį kaip berniuką, grūdindamas jos kūną ir dvasią, ypač atostogų metu vedžiodamasis ją po Cabrespine'o kalnus. Bet buvo nemažiau susirūpinęs ir jos religiniu auklėjimu: kiekvieną sekmadienį ją mažą lydėdavo į šv. Eulalijos bažnyčią katekizmo mokytis. Išaugusi, ji eidama savo pašaukimu, tėvą paliko, atsikėlė Paryžiun ir čia atsidėjo labdaros bei visuomeniniams darbams. Tai buvo vėl tėvui auka. Bet atostogų metu tėvas su duktere susitikdavo Cabrespine ir vienas kitam pasiguosdavo.

Palikęs vienas—be motinos ir dukters—Duhemas tik dirbo ir meldėsi. Dėl to palikęs jam gyventi paskutinis dešimtmetis po motinos mirties buvo jo gyvenimo pats vaisingiausias laikotarpis, pirmoj eilėj mokslo istorijos veikalais, k. a.: apie statikos kilmę, apie fizikos teorijų strukturą, apie da Vinci ir jo pirmatakus bei papėdininkus, apie energetiką arba termodinamiką, apie „reiškinių gelbėjimą", apie absolutųjį ir relativųjį judėjimą ir nebaigtas, 12-kai tomų suplanuotas, veikalas apie kosmologijos teorijas.

Prasidėjęs karas įtraukė Duhemą į naujus darbus: nuo karo nukentėjusiems padėti, į viešas paskaitas aktualiais klausimais ir kt. Iš „karo meto“ literaturos paminėtini jo du dalykai: apie „vokišką mokslą“ ir „ar chemija yra prancuziškas mokslas“? Visas Duhemo plunksnos produktingumas matyt tik dirstelėjus į jo raštų bibliografiją (žiūr. šio straipsnio gale).

Duhemui rūpėjo tik dvi vietos, kuriose jis norėjo buvoti: tai Paryžius ir Cabrespine; pirmoji kaip tinkamiausia darbui vieta, antroji — kaip atostoginio laiko vieta. Paryžiun jo neįsileidus, jis save atidavė Cabrespine'ui. Jį linksmai nuteikė žinia, kai viename Amerikos žurnale jis buvo pavadintas Cabrespine'o universiteto prof. (of University of Cabrespine). Dėl to taip Apvaizda sutvarkė, kad ne kurios kitos vietos, o tik Cabrespine'o kapai priglaudė ir jo mirtinuosius palaikus, kai šis didis mokslininkas ir žmogus visai netikėtai čia mirė baigęs 1916 m. atostogas. Jau naktį iš VIII 2 į 3-ją buvo užėjusi jam širdies ataka, grįžus iš truputį varginančio pasivaikščiojimo. O to mėnesio 14-ją jis ir visai iškeliavo iš šios žemės gyvųjų tarpo.

II. Mokslininkas ir mokslo filosofas bei istorininkas

Kaip plačiai ir giliai buvo Duhemas pasirengęs mokslo darbą dirbti, liudija jo draugas, Mokslų Akademijos narys prof. Chevrillon: „Jis (Duhemas) buvo nustabiai apsirūpinęs intelektualiniu atžvilgiu. Prancuzų ir senobinius klasikus jis pažinojo geriau kaip daugumas mūsų — literaturos profesorių. Graikiškai jis skaitydavo lengviau, kaip mes. Jis pagrindingai pažinojo Aristotelio fiziką, metafiziką ir logiką; jis atmintinai mums cituodavo Lukretijų; atrodė, kad jis buvo specialiai išstudijavęs Dekartą ir Paskalį. Kai pamanai, kad prie visa to jam buvo artimi visi (gamtos) mokslai tikrąja prasme: matematika, fizika, chemija, geologija, kristalografija, biologija,—tai supranti jo kulturos nepaprastą platumą. Tai turėjo būt nuostabus profesorius; aš mačiau entuziazmą, kurį jo paskaitos įkvėpdavo jo mokiniams... Aš užmiršau dar pridurti, kad jis tiek pat buvo filosofas, kiek ir mokslininkas. O vėliau, išmokęs skaityt vidurinių amžių rašytojus ir susiartindamas su skolastika, jis tapo svarbiausias jos mokslo istorininkas. Koks proto platumas!“ (I, 77).

Bet pirmiausia Duhemas norėjo būt matematiškas fizikas, mechanikos, fizikos ir chemijos teorininkas. „Jis manė, kad labai naudingai patarnaujama mokslui stengiantis suklasifikuot ir sutvarkyt chaosą tų faktų, kuriuos mums yra atidengęs patyrimas; šitai jam buvo teorinės fizikos esminis dalykas“ (III, 8).

Nepatenkintas tais nesuderinimais ir tuo bejėgumu, kurių būta bandymuose išaiškint fizikos reiškinius jo mokslinio darbo pradžioj, Duhemas formulavo šiokią tezę: „Fizikos teorija nėra aiškinimas; ji yra matematikinių propozicijų sistema, turinti tikslo kiek tik begalima paprastai ir tiksliai išdėstyt (representer) patyrimo faktų visumą“. Jis manė, kad šių dėstymo sistemų pagrindan galima laisvai rinktis hipotezes su viena sąlyga, kad tik nebūtų tarp jų logikos prieštaravimų. Jis dar manė: „Juo teorija labiau tobulėja, tuo labiau mes pajuntame, kad logikos tvarka, kuria ji tvarko eksperimentinius dėsnius, yra ontologinės tvarkos refleksas“.

Šiokias savo pažiūras Duhemas dėstė pirmiau straipsniuose filosofinio žurnalo Revue de philosophie (įsteigto jo mintimi) 1904 ir 1905 m., kuriuos paskui sujungė į atskirą knygą: „Fizikinė teorija, jos objektas ir struktura“ (1906, ³1933). Eidamas savo idejomis, Duhemas negalėjo laikytis grynai mechanistinės Dekarto pažiūros, pagal kurią pasaulį esą galima išaiškint tik „figura ir judėjimu“. Duhemui šiokia pažiūra atrodė perdaug simplistiška (paprasta, kvailoka). Jo manymu, tokios teorijos konstrukcijai, be figuros ir judėjimo, kosmologijoj dar reikalingi prileisti kiti kvalitetai, kurių intensingumas yra išmatuojamas, taigi kurie galimi išreikšt skaitmenų santykiais ir gali būti traktuojami matematiškai.

Tokia Duhemo mintis kaikuriais atžvilgiais galėjo būti laikoma grįžimu į Aristotelio idejas, kurias dekartininkai laikė esant visiems laikams išvytas iš mokslo. Duhemas, įvesdamas naujus kvalitetus, siekė pagrįsti tokią teoriją, kuri būtų susiderinusi, harmoninga, gerai sutvarkyta, tinkama ne tik apimt ir suklasifikuot visus iki šiol žinomus faktus, bet taip pat numatyt ir kitus, kuriuos turėjo patikrint eksperimentas.

Taigi, Duhemo mokslinis Credo buvo kodidžiausioj opozicijoj tam idealui, kurio siekė įvairūs fizikos teorininkai mechanistai nuo Dekarto ir atomistinės fizikos iki Newtono fizikos. „Duhemo fizika, pradžioj grynai deskriptivinė (aprašomoji) ir simbolinė, tapo asimptotinė metafizikai“ (III, 28). Mechanistų ginčuose su energetistais Duhemas stovėjo energetistų tarpe. Savo pažiūras į hidrodinamiką, elastingumą, akustiką, magnetizmą, cheminę mechaniką Duhemas išdėstė dviejų tomų veikale: „Traktatas apie energetiką arba apie bendrąją termodinamiką“ (1911); čia, galima sakyt, sudėta jo pažiūrų suma.

Duokime dar žodį apie Duhemą ir mūsų universiteto fizikui prof. Ig. Končiui: „Duhemas teoriškai išvedė dėsnius: isotoniniai tirpalai turi vienodus garų tamprumus, tas pačias virimo ir tas pačias kietėjimo temperaturas. D. įvedė termodinaminio potencialo sąvoką pastoviam tūriui (F=U—TS), vadinamąją laisvąją energiją, ir pastoviam tamprumui (Φ = U — TS = Apv). D. (1890) parodė magnetiško skystimo garų tamprumo ir magnetinio lauko pareinamumą. D. tyrė sočiųjų garų šilimos rajumą. Taikindamas laisvosios energijos sąvoką grąžiajam elementui, D. išvedė formulą, liečiančią isoterminį elemento spudumą (jo darbai hidroelektrinių elementų teorijos srityje)“ (Gamta 1936, 270).

Kaip jau žinome, dėl Duhemo filosofinių pažiūrų, buvusių opozicijoj oficialinio mokslo atstovų pažiūroms, jam nebuvo duotos tinkamiausios moksliniam darbui sąlygos, — jis nebuvo paskirtas Paryžiun. Bet šiandien nekitaip tais klausimais kalba ir oficialusis mokslas. Antai, Mokslų Akademijos amžinasis sekretorius E. Picard 1935 XII 16 paskaitoj tarp kita ko pasakė: „Šiandien mes neturime pretenzijos fizikos teorijoj sučiupt realybę; ji vyriausiai laikoma esanti analitinė ar geometrinė forma (moule), naudinga ir vaisinga laikinai išdėstyt reiškinius, nebetikint, jog teorijos susiderinimas su eksperimentu rodo, kad ji išreiškia daiktų realybę“ (M. d'Ocagne I, VI p.). Jei Duhemo tokios pat idejos anuomet buvo slopinamos, tai už tai yra atsakingi jo stambiausieji priešininkai Lippmann ir Berthelot. Tačiau ir patsai Berthelot, kai jau buvo pasenęs ir pagyvenęs ilgiau kaip jo palaikomos teorijos, ir kai tų teorijų sukelti ginčai buvo pasibaigę, susi-

rūpino parodyt bent kiek teisingumo savo jauno priešininko Duhemo atžvilgiu. Būtent, kai Mokslų Akademija norėjo Duhemą išrinkt nariu korespondentu mechanikos sekcijoj, bijota Berthelot'o opozicijos; tačiau opozicijos jis neparodė, rinkimų dieną tyčiomis Akademijos posėdy nedalyvaudamas.

Dar geriau Berthelot padarė keletą metų vėliau. Per naujus rinkimus Berthelot pareiškė, kad reikią turėt galvoj tik Duhemo mokslinį svorį. O kai balsuojant siūlomame komitete vienas balsas pasirodė buvęs prieš, tai Berthelot, pasivedęs į šalį Duhemo du draugu, jiedviem pareiškė, kad tas priešingas balsas buvęs ne jo ir kad jis jau praėjusiais metais balsavęs už Duhemą. Taigi, 1913 m. Duhemas buvo išrinktas Mokslų Akademijos nariu, pirmuoju tarp šešeto kitų, gyvenančių provincijoj.

Universitetinį darbą priverstas dirbti provincijoj, Duhemas iškėlė Bordeaux universiteto garbę ir, galima sakyt, kad, nepaisant jam rodytos oficialaus mokslo opozicijos, jis buvo sudaręs Bordeaux mokyklą. Jo vardas ypač buvo žinomas ir gerbiamas Jungtinėse Amerikos Valstybėse, iš kur buvo kilęs W i l l a r d G i b b s, kurį Duhemas laikė vienu savo pirmatakų. Iš J. A. V. atvykdavo pas Duhemą į Bordeaux jaunų mokslininkų daktaro laipsniui įsigyti. Ir kitų šalių universitetai jį pagerbė; tarp jų paminėsime čia Jogailos universitetą Krokuvoj, kuris, 1900 m. minėdamas savo amžiaus 500 metų sukaktį, suteikė Duhemui garbės daktaro laipsnį (Dr. honoris causa).

Yra vargiai įtikima, kad prie to viso, kiek Duhemas buvo nudirbęs kaip fizikos teorininkas ir filosofas, jis dar galėjo tapti ir didžiausiu mokslo istorininku. Tokiu būti jį įgalino jo gilus humanistinis išsimokslinimas, jo tobulas graikų ir lotynų kalbos mokėjimas, jo kritiškas žvalumas. Mokslo istorijos, vyriausiai fizikos ir kosmologijos istorijos, Duhemas išspausdino keturiolika storų tomų, neskaitant keturių dešimtų stambesnių straipsnių. Deja, jo užsimojimas parašyt kosmologinių teorijų istoriją nuo Platono iki Koperniko, liko nebaigtas. Buvo suplanuota 12 tomų; tačiau prie autoriaus gyvos galvos išėjo tik pirmieji 4 tomai (1913—1916) ir dar liko rankraštyje visai baigti 3 tomai, kuriuos jo duktė įteikė Mokslų Akademijai; dabar ir jie išspausdinti kaipo 5-sis, 6-sis ir 7-sis tomai (1917—1919).

Duhemo istoriniai darbai giliai pakeitė daug nuomonių, kurių iki jo buvo aklai laikomasi, ypač apie vadinamų vidurinių amžių „tamsumą". „Jis amžinai sugriovė pasaką, rūpestingai palaikomą vadinamų ‚scientistų', apie tamsos amžius prieš staigų Renesanso žybtelėjimą. Kaip labai teisingai pasakė P. H u m b e r t — prieš Duhemą galėjo kalbėt — ir manė, kad neklydo taip kalbėdami — apie v i d u r i n i ų a m ž i ų m o k s l i n ę n a k t į; nuo dabar taip kalbėt neturima teisės" (Ocagne I, XI p.).

Duhemas savo darbais iškėlė aikštėn, kad toj tariamoj „vidurinių amžių mokslinėj nakty" būta ne tik kur-ne-kur išbarstytų šviesėlių, bet būta ir švyturių, ėjusių iš rankų į rankas. Štai išvada Duhemo veikale apie statiką, kuri taip pat pakartota ir kituose jo veikaluose: „Mokslas, kuriuo teisėtai didžiuojasi naujieji laikai, teka, vos juntamų tobulėjimų nenutrūkstama tekme, iš doktrinų, skelbtų vidurinių amžių mokyklų gelmėse; tariamos protų revolucijos nebuvo dažnesnės kaip pamažu vykusios ir ilgai rengtos evolucijos, vadinami renesansai (nebuvo dažnesni) kaip reakcijos, dažnai neteisingos ir bergždžios; pagarba tradicijai yra mokslinės pažangos esminė sąlyga" (III, 35).

Apie vieną kitą Duhemo iškeltą naują dalyką šioj srity aš jau esu „Kosmo“ puslapiuose kalbėjęs kartą kitą, tinkamom progom atsiradus *. Šį kartą tariuosi pravers čia paskelbti vieną Duhemo laišką, kuris žinomas tik nuo pernai metų, nes, rodos, pirmą kartą viešumai patiektas tik Duhemo dukters Elenos monografijoj (žiūr. pradžioj) apie savo tėvą (I, 158—169). Tą laišką Duhemas parašė 1911. V. 21 iš Bordeaux į Paryžių kun. Bulliot'ui, Paryžiaus Katalikų Instituto profesoriui, išgirdęs, kad tas Institutas rengia organizuot filosofines studijas. Šiąja proga tat Duhemas savo laiške ir išdėstė savo pažiūras apie mokslo ir religijos santykius tame vakarinės Europos istorijos laikotarpy, kurį jis pats buvo pagrindingai ištyręs. Šiame laiške jis tat ir duoda jo tyrinėjimų lyg ir pačią esmę, o taip pat ir principinių įsitikinimų žiupsnį, būdingą jo pasaulėžiūrai.

Tas laiškas čia patiekiamas ištisai, išleidus tik jo pačią pradžią, kurioj kalbama apie kitus dalykus, mūsų reikalui šį kartą neesmingus:

„Laukas, kuriame kova jau prasidėjo ir kuriame, be abejonės, ji eis vis smarkyn, yra nesuderinamumas mokslinės dvasios su religine dvasia.

„Aš nesakau nesuderinamumas tokio ar kitokio mokslinio aptikimo su tokia ar kitokia religine doktrina. Šios rūšies specialūs ginčai sudarė 19-jo šimtmečio polemiką. Pavyzdžiui, išsigalvodavo, kad štai tokia ir tokia geologijos teorija priešinasi tokiai ir tokiai Biblijos eilutei. Tačiau tai buvo tik pavieniai susidūrimai (kovos lauke), po kurių turėjo įvykt didelės kautynės. Tos kautynės buvo daug didesnės, o jų galas, į kurį krypstama, grąso būti radikalesnis. Čia norima atimt teisė egzistuot bet kuriai religijai iš visa, ir drauge tai daroma mokslo kaip mokslo vardu. Siekiama įrodyt, kad joks protingas žmogus negalįs tuo pačiu metu pripažint svarbos mokslui ir tikėt bet kurios religijos dogmomis; ir kai mokslo svarba kasdien vis labiau pasitvirtina tūkstančiais nuostabiai naudingų išradimų, kuriais gali abejot tik visai apjakęs protas, tai su religiniu tikėjimu esą po visam.

„O kad įrodytų šį esminį ir absolutų bet kurio mokslo ir bet kurios religijos nesusiderinimą, atsišaukiama į logišką analizą metodų, kuriais yra sukurtas mokslas ir kuriais religija.

„Mokslas — sakoma — savo pagrindu ima arba tokias aksiomas, kurių joks protas neneigia, arba faktus, kurių pilną tikrumą paliudija jusles; visa, ką mokslas stato ant šio pagrindo, yra pastatyta griežto protavimo priemonėmis; ir dar, be to, kiekvieną prieitą išvadą moksle kontroliuoja eksperimentas; dėl to visas mokslo pastatas išlaiko savo pamatų nepajudinamą tvirtumą.

„O religinės dogmos — sakoma — atvirkščiai, yra kilusios iš negriežtų ir neapčiuopiamų geismų bei intuicijų, kurios gema iš jausmų, bet visai ne iš proto, kurios nepasiduoda jokiai logikos kontrolei ir net nė vieną akimirką neišlaikytų bent kiek griežtesnės kritikos egzamino.

„Dėl to, arba bus pareiškiama, kad visa, kas sudaro religinių dogmų dalyką, yra beprasmis absurdas, ir bus pasitenkinama siauru ir absolučiu pozitivizmu, artimai giminingu su grubiu materializmu, kuris yra tik jo nuosaki išdava. Arba šis, moksliniams įrodymams nesučiumpamas, objektas

* Straipsniuose apie gamtos mokslą prieš Renesansą (1927, 333—412 p.) ir apie mūsų pasaulivaizdžio istoriją viduriniais amžiais (1933, 255 p. ir toliau).

bus laikomas negalimas pažinti kad ir su mažiausiu tikrumu; tuomet bus skelbiamas agnosticizmas, kuriam religija tėra daugiau ar mažiau poetingas ir paguodžiąs sapnas; bet kaip gi duosis liūliuojamas tokio sapno tas, kuris yra išbandęs tvirtąsias mokslo realybes?

„Šis mokslinės ir religinės dvasios antagonizmas nesitenkinama parodyt logikos pagalba. Dar norima, kad žmogiško pažinimo plėtotės istorija šituo durtų į akis ir mažiausiems aiškiaregiams (t. y. didžiausiems neišmanėliams). Mums parodoma, kaip visi mokslai yra gimę iš vaisingos graikų filosofijos, kurios įžymiausi atstovai buvo tamsiai liaudžiai palikę juokingą rūpestį tikėt religinėmis dogmomis. Mums piešiamas šiurpulingas vaizdas tos vidurinių amžių nakties, kuomet krikščionybės machinacijoms pavergtos mokyklos tesirūpino vien teologinėmis diskusijomis ir dėl to nesurinko nė menkiausių graikų mokslinio palikimo trupinių. Prieš mūsų akis parodomas Renesanso sušvitimas, kuomet žmonių protai, pagaliau išsilaisvinę iš Bažnyčios jungo, susirado mokslinės tradicijos giją (siūlą) ir tuo pačiu metu vėl aptiko meninio ir literatiško grožio paslaptį. Gardžiuojamasi, nuo 16-jo šimtmečio aukštyn kylantį mokslo žygiavimą statant prieš vis didesnį religijos smukimą. Todėl manoma esant galima pranašaut artimiausią religijos mirtį ir visuotinį bei neginčijamą mokslo triumfą.

„Štai kas skelbiama iš daugybės katedrų, kas rašoma daugely knygų.

„Jau yra laikas, kad prieš šitokį mokslą pakiltų katalikiškas mokslas, ir kad savo priešininkui į akis mestų žodį: melas! Melas (taip kalbėt) logikoj, melas istorijoj; toks mokslas, kuris imasi įrodyt mokslinės ir krikščioniškos dvasios nesuderinamą antagonizmą, yra kolosališkiausias, akiplėšiškiausias melas, kokiu tik kuomet nors buvo mėginta žmonės apgaudinėti.

„Kad metodą, kuris veda į mokslines tiesas, pastatytų priešingybėn metodui, vedančiam į religijos dogmas, abu šiuodu metodu aprašomi klaidingai; į abu juodu žiūrima paviršutiniškai ir lyg iš šalies; iškeliami kaikurie bruožai, rodantieji tyrimo skubotumą, ir jau iš to padaroma toks dalykas, kad lyg čia būtų buvęs padarytas (didelis) analizas.

„Koki skirtingi šie metodai pasirodo tam, kuris juos pasiekė iki pat gelmių, kuris juose abiejuose sučiupo gyvybinį nervą! Tas moka įžvelgt, kuris yra tų dviejų metodų skirtumas ir kuris jų dviejų vienumas. Jis visur mato tą patį žmogaus protą, besinaudojantį tomis pačiomis esminėmis priemonėmis tiesą pasiekti; bet kiekvienoj srity jis mato šį protą savo priemonėmis prisitaikant specialiam objektui, apie kurį jis nori įsigyt žinių; tokiu būdu, padedamas bendrų veiksmų, kurie sudaro mūsų protavimą tikrąja prasme, jis mato laikantis vienokio metodo matematikos moksluose, kitokio fizikoj, kitokio chemijoj, kitokio biologijoj, kitokio sociologijoj, kitokio istorijoj; nes matematika, fizika, chemija, biologija, sociologija, istorija turi skirtingus principus ir (tiriamuosius) objektus, ir, kad šiuos objektus pasiektų, reikia pradėt nuo įvairių punktų ir žengti įvairiais keliais, kad ir tuo pačiu žingsniu. Tuomet jis supras, kad ir religinių tiesų siekdamas žmogaus protas nesinaudoja kuriomis kitomis priemonėmis, kaip tik tomis, kuriomis jis naudojasi ir kitoms tiesoms pasiekti; bet tomis priemonėmis jis naudojasi skirtingu būdu, nes ir principai, nuo kurių jis pradeda, ir išvados, į kurias jis eina, yra skirtingos. Skelbtasis antagonizmas tarp mokslinių įrodinėjimų ir religinės intuicijos jo akyse išnyksta, ir jo vietoj jis pamato

harmoningą susiderinimą įvairiopų mokslų, kuriais mūsų protas stengiasi išreikšti įvairių sričių tiesas.

„Kas pasakyt apie keistą istoriją, kurios pagalba pretenduojama patvirtint tai, ką paviršutiniškai tvirtina nepakankamas logikinis analizas?

(Na gi tikrovėje šitaip būta. *Pr. D.*):

„Nuo savo užgimimo, graikų mokslas buvo visas prisigėręs teologijos, pagoniškosios teologijos. Ta teologija mokė, kad dangaus sferos ir žvaigždės yra dievai; ji mokė, kad negali būt kitokio judėjimo, kaip tik judėjimas apskritimu ir uniforminis judėjimas, kuris esąs tobulas judėjimas; ji iškeikia kaip bedievį kiekvieną, kurs drįstų suteikt judėjimą Žemei, tam šventam dievybės židiniui. Kad ir ši teologija bus davusi kaikurių laikinai naudingų postulatų gamtos mokslui, kad ir ji vadovavo jo pirmiesiems žingsniams, bet ji (ta pagoniškoji teologija) veikiai tapo fizikai tuo, kuo tampa vaikui vedžiojamieji raikšteliai: kliūtimis (varžtais). Jei žmogaus protas nebūtų šių kliūčių sutraukęs, fizikoj jis nebūtų nuėjęs toliau kaip Aristotelis, astronomijoj toliau kaip Ptolomėjus.

„O kas tas kliūtis sutraukė? Krikščionybė. O kas nuo pat pradžių pasinaudojo laimėtąja laisve, kad šoktų aptikt naująjį mokslą? Skolastika. Kas 14-jo šimtmečio vidury išdrįso pareikšti, kad dangaus sferas judina ne dieviškos dvasios ar angelai, bet nesuardomas impulsas, iš Dievo gautas sukūrimo momentu, panašiai kaip kad juda žaidėjo mestas sviedinys? Vienas magister artium Paryžiuj: Jonas Buridanas. Kas 1377 m. skelbė Žemės dieninį judėjimą, kuris yra paprastesnis ir labiau patenkinąs protą, kaip dieninis dangaus judėjimas? Kas griežtai atmetė visus tam Žemės judėjimui iškeltus priekaištus? Kitas Paryžiaus magistras, paskiau tapęs Lisieux vyskupu: Mikalojus Oresmas. Kas pagrindo dinamiką, kas aptiko kūnų kritimo dėsnius, kas padėjo geologijos pagrindus? Paryžiaus skolastika tais laikais, kuomet Sorbonos katalikiškoji ortodoksija buvo virtusi patarle visame pasauly. Kurį vaidmenį suvaidino naujam mokslui susiformuoti tie išgarbavoti Renesanso laisvieji protai? Prietaringai ir inertingai (rutiniškai) žavėdamiesi senove, jie nesuprato ir niekino visas tas vaisingas idejas, kurias buvo išgaminusi 14-jo šimtm. skolastika, kad vėl iš naujo priimtų mažiau tvirtas platonikinės arba aristotelikinės fizikos teorijas? Kas buvo tas 16-jo šimtmečio pabaigos ir 17-jo pradžios didis dvasinis judėjimas, išgaminęs nuo to laiko priimtąjį mokslą? Grynas ir paprastas grįžimas į tą mokslą, kurį viduriniais amžiais skelbė Paryžiaus skolastika, taip jog Kopernikas ir Galilejus toliau dirbo Mikalojaus Oresmo ir Jono Buridano darbą, kaip jų dviejų mokiniai.* Taigi, jei tas (šių dienų. Pr. D.) mokslas, kuriuo mes teisėtai taip didžiuojamės, galėjo išvyst dienos šviesą, tai tik dėl to, kad Katalikų Bažnyčia buvo jo priėmėja.

„Toki tai paneigimai, kuriuos ir istorijoj ir logikoj reikia statyt prieš melagingus, visur kur skleidžiamus tvirtinimus.

„...Kai aš, matydamas tą dvasinę anarchiją, kurioj dabar randasi žmogaus protas, šaukiu į Dievą: Teateinie Tavo Karalystė — tai man rodosi, kad aš Jūsų maldą girdžiu kaip manosios atgarsį. Tegul būsime išklausyti!“

---

* Oresme'o mokslas apie judėjimą pagrindingai išnagrinėtas monografijoj: E. Borchert, Die Lehre von der Bewegung bei Nikolaus Oresme. Münster 1934.

III. Būdo bruožai, pasauližiūra

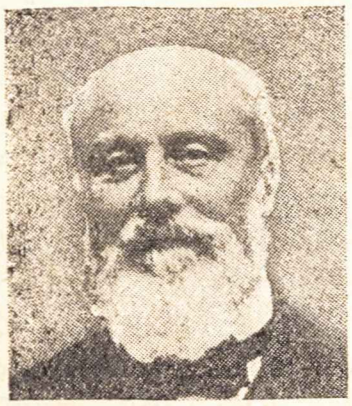

Iš to, kas iki šiol apie Duhemą pasakyta, jau galima kiek tiek spręst ir apie jo būdo bruožus bei pasauližiūrą. Tačiau apie šitai tarėmės reikiant dar ir atskirame skyrely bent kiek pakalbėti.

Pats Duhemas jo turėtus savumus kildino iš tos aplinkos, kurioj formavosi jo dvasia. Jau pradžioj minėjome, kad paryžietis Duhemas savy turėjo dar flamandiškų ir langdokiškų savumų. Toks jis štai kaip charakterizuojamas jo dukters knygoj: „Taigi, jis turėjo gimusio paryžiečio dvasios gyvumą, proto judrumą, laisvumą ir manieras; bet jis bus toks dvasingas pasakotojas, kokių sutiksi „tik" pietuose; tačiau ar ne su jo flamandiška kilme tenka sieti jo nesutramdoma energija, jo nuostabus sugebėjimas dirbti ir ta nuosakumo bei tolydinumo dvasia, kuri padarė, kad kai 20 metų turėdamas jis stojo į tam tikrą kelią, jis juo žengė iki mirties, niekuomet iš jo neiškrypdamas, nežiūrint visų kliūčių, kurios būtų daugelį kitų iš kelio išmušusios? Nebuvo reikalo, kad jį būtų stimulavęs (akstinęs) pasisekimas; bet kartą padėjęs ranką ant arklo, jis iki vakaro varys vagą, nežinodamas, kas yra nuovargis, nuobodumas ir nusivylimas" (I, 2).

Jo draugo prof. Chevrillon'o liudijimu, Duhemo didelis bruožas buvo „vyriška energija, paprastumas ir nepalenkiama būdo energija... Duhemas savo įsitikinimus palaikė iki kraštutinumo (à outrance). Jis mėgo kovą"... (I, 70). Gindamas savo tezes moksle, jis niekuomet nenustodavo ūpo ir neatsisakydavo nuo savojo tikslo, elgdamasis kaip jo globėjas šv. Petras, kuris buvo pasakęs: *Et si omnes... ego nunquam*, t. y., kad ir visi... aš ne(nusileisiu) (plg. Mt. 26, 33).

Dar vienas Duhemo būdo bruoželis. Jis nepakentė bet kokio biurokratizmo, kuris ne tik Prancuzijoj pakyri mokslo darbą dirbantiems. Dėl to Duhemas vieną kartą, į kasmet švietimo ministerijos reikalaujamą užpildyt blanką tuos pačius klausimus atsakant vis tais pačiais atsakymais, prie klausimo: „Kokią naudą Tamsta dar turi šalia universiteto?"—atsakymui skirtoj eilutėj įrašė: ‚Nuostabią barzdą'" (II, 15).

Kitą kartą Duhemas savo sarkazmus paleido prieš administraciją per viešuosius egzaminus. Egzaminuodamas vieną kandidatą bakalaureato laipsniui iš gamtos istorijos, Duhemas priėjo prie programoj įdėtų klausimų apie pasaulio kilmę ir rūšių evoluciją. Vos tik kandidatas išsižiojo atsakinėt, egzaminatorius jį pertraukė sakydamas: „Ką Tamsta apie tai žinai? Ir ar tie, kurie sudarė šią programą, apie tai daugiau žino?" Ir jis pats prieš susirinkusią publiką paskaitė ištisą paskaitą apie transformistinių ar kitokių hipotezių trapumą ir baigė nelaimingą kandidatą atleisdamas su įrašytu jam geru pažymiu (II, 15—16).

Bet jei Duhemo prigimtis siekė būti tokia nepriklausoma, jei jis buvo toks nepalenkiamas savo idejose bei įsitikinimuose, tai ar su juo nebuvo sunku bet kam sugyventi? Šiam klausimui duodamas toks atsakymas: „Toks manymas būtų nepažinimas jo gilaus gerumo, jo visiško malonumo ir labai ‚senos Prancuzijos' žavingo mandagumo, kuriuo jis visus priimdavo arba

į visus eidavo. Jei kartais jam tekdavo pasirodyt nenuolankiam, tai tik tada, kada jis turėjo atidengti kokią begėdystę arba iškelt aikštėn kokią neteisybę; jo būdas buvo esmėj riteriškas; jis nedarė kompromisų su jokiu garbės ar teisingumo principu; ir ypač teisingas jis būdavo, jei reikdavo gint kokio nuskriausto pavaldinio įžeistas teises! Bet, jei reikalas liesdavo jį patį, jis mokėdavo pakęst neteisingumą su besišypsančia drąsa, linksmumu, patrauklumu, kuriuos išlaikydavo iki galo; šis linksmumas jį darė jaunųjų draugą; ir penkių dešimtų metų sulaukęs jis paliko kuo buvo buvęs keliolikametis — visų susirinkimų linksmintojas; Bordeaux studentai katalikai atsimena linksmą draugystę to, kuris patsai save vadindavo ‚senu studentu'" (I, 138—139).

Prof. A. Dufourcq taip dar liudija apie Duhemą: „Vaikas su vaikais, mėgiamas šnekučiuotojas su damomis — jos po vizito negalėdavo tikėt, kas čia būta žinomo mokslininko — jis iš savęs darė visa visiems: jo galinga prigimtis, jo nuostabi pusiausvira be vargo prisitaikydavo prie konjunkturų (santykių) įvairumo" (I, 213). Duhemas buvo... antisemitas, bet visą gyvenimą palaikė draugiškus santykius su kaikuriais žydais, pradėtus Normalinėj Mokykloj.

Politiniu atžvilgiu Duhemas nesislėpė esąs antidemokratas ir antirespublikonas. Jis buvo savo motinos, karštos legitimistės, išauklėtas respublikos baimėj ir iki paskutinių dienų savo nuomonės nepakeitė. Dėl to jis nemėgo ir Morkaus Sagnier (g. 1873 m.) vedamo krikščionių demokratų judėjimo, apie kurį sakydavo: „Laivui prakiurus ir pradėjus grimst, iš jo bėga žiurkės,... o įeina katalikai!"

Tačiau tas teorijos antidemokratas buvo demokratiškiausias žmogus gyvenimo praktikoj. Ypač mylėjo vargšus ir nuskriaustuosius. Atostogaujantį Cabrespine jį vietos kaimiečiai užversdavo visokiausiais savo reikalais reikalėliais. Ir „ponas Petras" — taip jį kaimiečiai vadindavo — nė vienam neatsisakydavo padėti. Nekartą, nuskriaustų kaimiečių reikalais jis parašydavo į Paryžių jo buvusiems universitetų kolegoms, tuo metu jau vyriausybės nariams, ir skriaudos būdavo atitaisomos. Dėl to jį mirusį kabrespiniečiai kolabiausiai pagerbdami palaidojo savo kapų vidury gražiausioj vietoj.

Religingoj šeimoj kilęs ir religingai išauklėtas Stanislovo Kolegijoj, Duhemas ir per visą gyvenimą nesislėpė su savo religiniais įsitikinimais. Jo asmenybės ir nesuprasi neatsimindamas, kad jo būta giliai tikinčio ir praktikuojančio kataliko.

Vienas įžymus prancuzų filosofas, išstudijavęs Duhemo mokslinę filosofiją, ironizuodamas pavadino ją „tikinčiojo moksline filosofija" (III, 51). Į tai atsikirsdamas Duhemas ilgu straipsniu, tarp kita ko pasisakė ir apie savo tikėjimą: „Tikrai, aš visa mano siela tikiu tiesomis, kurias mums Dievas yra apreiškęs ir kurių Jis mus moko per savo Bažnyčią; aš niekuomet mano tikėjimo neslėpiau ir iš savo širdies gelmių turiu vilties, kad Tasai, iš kurio aš jį turiu, mane apsaugos, kad man niekados netektų dėl to rausti" (I, 155).

Jo dirbamojo stalo stalčiuj visuomet prie rankos gulėdavo knygelė, kurios nutrinti apdarai rodė jos dažną vartojimą: tai buvo Kristaus Sekimas; šią knygelę, drauge su Evangelija ir Paskalio „Mintimis" jis mokėjo beveik iš atminties. Viena citata iš Sekimo jis net baigė savo karštą straipsnį apie Berthelot'o Termochemiją (I, 155).

Būdamas krikščionis, jis ir visus savo skausmus — ir fizinius ir dvasinius — kentė krikščioniškai, herojiškai, su šypsena, galvodamas, kad liga yra krikščionies naturali būklė. Bet niekas nemanė, kad jo gyvybės siūlas turėjo jau taip greit nutrūkti. Paskutinėmis dienomis jis pasakė: „Aš visuomet prašiau Dievą tik vieno daikto: išlaikyt mane tol, kol mano duktė galės apsieit be manęs". Šie žodžiai reiškė: *Nunc dimittis*, t. y. dabar, Viešpatie, atleisi tavo tarną. Ir 1916 IX 14 Viešpaties tarnas Petras Duhemas „įžengė į Viešpaties Buveines, skirtas ištikimiems tarnams, kurie mokėjo padidint jiems pavestus talentus" (II, 29).

Trumpai, labai trumpai aš čia apie šį didelį tiesos, taigi drauge ir Dievo mylėtoją bei tarną ir jo tarnybą papasakojau. Bet šie keliolika puslapių vis dėl to yra daugiau kaip niekas.

Pagaliau, paskutinis žodis apie peranksti iškeliavusį pridera jo paties veikalams. Jau tik pačių stambiausių sąrašas kalbingiausiai paliudys jų autoriaus fenomenalų mokslinį vaisingumą ir įvairumą. Antai, atskiromis knygomis išėję jo veikalai sudaro apie puspenkiolikto tūkstančio (14500) puslapių! O kiek dar straipsnių žurnaluose. Jų čia tik pusė suminėta!

IV. Bibliografija

1. Duhem'o veikalai

A. ATSKIRAI IŠLEISTI VEIKALAI

1. Le potentiel thermodynamique et ses applications à la mécanique chimique et à la théorie des phénomènes électriques, XI+288 p., Paris, Hermann, 1886.
2. Hydrodynamique, élasticité, acoustique (Lille'y skaitytos paskaitos), 2 t., 378 ir 310 p., Paris, Hermann, 1891.
3. Leçons sur l'électricité et le magnetisme, 3 t., 560, 480 ir 528 p., Paris, Gauthier-Villars, 1891—92.
4. Introduction à la mécanique chimique, 188 p., Gand, Hoste, 1893.
5. Traité élémentaire de mécanique chimique, fondée sur la thermodynamique, 4 t., 300, 378, 380 ir 381 p., Paris, Hermann, 1897—99.
6. Thermodynamique et Chimie (elementarinės chemijos paskaitos), 496 p., Paris Hermann, 1902; 2-sis papildytas leidimas 1910; 3-sis leid. su A. Boutaric'o priedais 1930; angliškai išvertė G. K. Burgess: Thermodynamics and Chemistry, New-York and London, 1903.
7. Le mixte et la combinaison chimique, essai sur l'évolution d'une idée, 208 p., Paris, C. Naud, 1902.
8. Les théories électriques de J. Clerk Maxwell, étude historique et critique, 288 p., Paris, Hermann, 1902 (sudarytas iš straipsnių, pirmiau spausdintų žurnale Annales de la Societé Scientifique de Bruxelles, 1900 ir 1901.
9. Recherches sur l'hydrodynamique, 212 ir 153 p., Paris, Gauthier-Villars 1903—1904 (iš str. žurnale Annales de la Faculté des Sciences de Toulouse, 1901—1903.
10. L' Evolution de la Mécanique, 348 p., Paris, A. Joanin 1903 (iš str. žurnale Revue générale des sciences pures et appliquées 1903); vokiškai išvertė Ph. Frank: Die Wandlungen der Mechanik, Leipzig, 1912; yra taip pat ir lenkiškas vertimas.

11. Les origines de la Statique, 2 t., 360 ir 364 p., Paris, Hermann, 1905—06 (iš str. žurn. Revue des questions scientifiques, Bruxelles, 1903—06).
12. Recherches sur l'élasticité, 218 p., Paris, Gauthier-Villars, 1906 (iš str. žurnale Annales de l'Ecole Normale Supérieure, 1904—06).
13. La Théorie physique, son object et sa structure, 450 p., Paris, Chevalier et Rivière, 1906, [2]1914 (dalis iš str. žurnale Revue de philosophie 1904—5); vokiškai išvertė Fr. Adler: Ziel und Struktur der physikalischen Theorien, Leipzig, 1908.
14. Etudes sur Léonard de Vinci, ceux qu'il a lus et ceux qui l'ont lu, 3 t., 355, 474 ir 610 p., Paris, Hermann, 1906—12 (daug straipsnių buvo pirmiau išspausdinta žurnale Bulletin Italien, 1905—12).
15. Un fragment inédit de l'Opus Tertium de Roger Bacon, précédé d'une étude sur ce fragment, 197 p., Ad Claras Aquas, ex typographia Collegii S. Bonaventurae, 1909.
16. Traité Energétique ou de Thermodynamique générale, 2 t., 528 ir 504 p. Paris, Gauthier-Villars, 1911.
17. ΣΩΖΕΙΝ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ. Essai sur la Notion de Théorie physique de Platon à Galilée. 144 p., Paris, Hermann, 1908 (iš str. žurnale Annales de philosophie chrétienne, 1908).
18. Le Mouvement absolu et le Mouvement relatif, 284, Paris, Montligeon, 1909 (iš str. žurnale Revue de philosophie, 1907—09).
19. Le Système du Monde. Histoire des doctrines cosmologiques de Platon à Copernic; Paris, Hermann:
    I t. La cosmologie hellénique, 512 p., 1913.
    II t. La cosmologie hellénique. Astronomie latine au Moyen Age, 522 p.,
    III t. L' Astronomie latine au Moyen Age (tęsinys), 549 p., 1915. [1914.
    IV t. L' Astronomie latine au Moyen Age (galas). La crue de l' Aristotelisme, 597 p., 1916.
    V t. La crue de l' Aristotelisme (galas), 596 p,, 1917.
    VI t. Le reflux de l' Aristotelisme, 1918.
    VII t. La Physique parisienne au XIVe siècle, 1919.
    (viso veikalo turėjo būt 12 tomų).
20. La science allemande, 145 p., Paris, Hermann, 1915.
21. La chimie est-elle une science française? 148 p., Paris, Hermann, 1916.

B. Į ATSKIRUS VEIKALUS NEĮTRAUKTI KAIKURIE STRAIPSNIAI ŽURNALUOSE (nuo 1916 m. atgal)

1. Science allemande et vertu allemande (kolektiviniame veikale: Les Allemands et la Science, 1916)).
2. L'optique de Malebranche, Revue de Métapysique et Morale, 1916.
3. Quelques réflexions sur la Science allemande, Revue de 2 Mondes, 1915.
4. Rogen Bacon et l'horreur du vide (kolektiviniame veikale: Seventh centenary of the birth of Roger Bacon, Oxford, 1914.
5. Le temps et le mouvement selon les scholastiques, RP, 1913—14.
6. François de Meyronnes, O. F. M. et la question de la rotation de la Terre, Archivum Francisc. Histor. 1913 (žiūr. Kosmos 1933, 256 p.).
7. La précession des équinoxes selon les astronomes grecs et arabes,

Revue des questions scientifiques (Bruxelles-Louvain) (sutr. RQS), 1912.
8. La nature du raisonnement mathématique, Revue de phil. (RP), 1912.
9. Straipsniai Catholic Encyclopaedia, New York, 1911: History of Physics, Jordanus de Nemore, Nicole Oresme, Albert of Saxony; John of Saxony, Thierry af Saxony.
10. Les temps selon les philosophes hellènes, Revue de philosophie, 1911.
11. Un document relatif à la réforme du calendrier (Hommage à Louis Olivier, Paris, 1911).
12. Sur les *Meteorologicorum libri quattuor*, faussement attribués à Jean Duns Scot, Archivum Franciscanum historicum, 1910.
13. La mécanique experimentale, Revue génerale des sciences (RGS), 1910.
14. La physique néo-platonicienne au Moyen Age, RQS, 1910.
15. Un précurseur français de Copernic: Nicole Oresme, RGS, 1909.
16. Du temps où Scolastique latine a connu la Physique d' Aristote, RP, 1909.
17. Ce qu'on dísait des Indes occidentales avant Ch. Colomb, RGS, 1908.
18. Leonardo da Vinci, Rendiconti della Reale Academia dei Lincei, 1907.
19. Le P. Marin Mersenne et la pesanteur de l'air, RGS, 1906.
20. Physique de croyant, Annales de philosophie chrétienne, 1905—06.
21. Le principe de Pascal: essai historique, RGS, 1905.
22. Sur l'algorithmus demonstratus, Revue de Métaph. et Moral, 1905.
23. Un ouvrage perdu cité par Jordanus de Nemore: le Philotechnes, Bibliothe-
24. Paul Tannery, Revue de philosophie. 1905. [ca Mathematica, 1905.
25. L'oeuvre de J. H. van't Hoff, RQS, 1900.

(Antrą tiek straipsnių lieka čia nesuminėtų dėl vietos stokos).

2. Iš veikalų apie Duhem'ą

Mémoires de la Société des Sciences physiques et naturelles de Bordeaux. 7-sios serijos 1-sis tomas (dviem sąsiuviniais) visas apie Duhemą; čia sudėtos šios studijos:

1. Pierre Duhem, par Edouard Jordan, 9—39 p.
2. Notice sur les titres et travaux scientifiques de P. Duhem (rédigée par lui-même et précédée d'une liste de ses publications jusqu'en 1913), 41—169 p.
3. La physique de P. Duhem, par O. Manville, 173—605 p.
4. Bibliographie de travaux de P. Duhem, 607—630 p.
5. L'oeuvre de P. Duhem dans sons aspect mathématique, par J. Hadamard, 637—665 p.
6. L'histoire des sciences dans l'oeuvre de P. Duhem, par A. Dardon, 669—718 p. [nomique 1915—16.

E. Doublet, Pierre Duhem, le système du monde. Bulletin astro-
Abbé Bergereau, Pierre Duhem (allocution), Bordeaux 1916.
E. Jouguet, L'oeuvre scientifique de Pierre Duhem, RGS, 1917.
E. Picard, La vie et l'oeuvre de Pierre Duhem, Paris, 1922.
P. Humbert, Pierre Duhem (su bibliografija), Paris, (1932).
Hélène Pierre-Duhem, Un savant français Pierre Duhem. Préface
[de M. D'Ocagne, Paris, 1936.

Kaunas, 1937 IX 14,
P. Duhemo mirties 21-rių metų sukaktuvėmis.

Atsiųsta paminėti

Petras Ruseckas. SAVANORIŲ ŽYGIAI. Nepriklausomybės kovų atsiminimai. I t. 352 p. teksto ir 32 p. iliustracijų. Daug medžiagos ir duomenų iš mūsų netolimos praeities laikotarpio (įdėtas ir 1404 žuvusiųjų sąrašas) Kariuomenės Savanorių-Kūrėjų Sąjungos leidinys, sukrauta Sp. Fonde. Kaina 7, o įrišto 9 lit.

Kun. A. Liepinis. KITŲ PĖDOMIS. II. Pavyzdžių rinkinys. 1937. 370 psl. 4 lit.

SOTER. Religijos mokslo laikraštis. 1937. Nr. 1(24). Leidžia Vyt. Didž. Universiteto TeologijosFilosofijos Fakulteto Teologijos Skyrius. 104 psl.

Prof. V. Čepinskis. BRANDUOLIO CHEMIJA. 1937. Iliustruota. 52 p. 1,50 lit.

Stasys Yla. LAISVĖS PROBLEMA. 1937. 22 psl. 1 lit.

VYTAUTO DIDŽ. GARBEI 1430—1930. Vyt. Didž. pagerbti jubiliejinis leidinys. 210 psl. 7 lit. Išleido — Lietuvai Pagražinti Dr. Centro Valdyba. Redagavo Pr. Lubickas.

SAKALO NAUJOS KNYGOS

V. Ruzgas, BIBLIOTEKOMS VADOVĖLIS. Redagavo *Prof. V. Biržiška.* Sakalo leidinys. 304 pusl. Kaina Lt. 7. Tai vienintelis labai praktiškas vadovėlis bibliotekoms. Turinyje yra: Spaudos ir rašto istorija, bibliografijos ir bibliotekų istorija, knygų klasifikacija, katalogai, jų rūšys, knygų indeksai, skaityklos ir jų darbas ir t.t. Veikalas būtinai reikalingas visoms organizacijoms, kuriančioms savo bibliotekas ir atskiriems asmenims, kurie nori savo bibliotekas tinkamai sutvarkyti. Knyga išleista gerame popieriuje, su daugybe iliustracijų.

Valys Dauga, KAS BUS, KAS NEBUS, BET ŽEMAITIS NEPRAŽUS. Apysaka jauniems ir linksmiems. Didžiojo Prancūzų tautos karžygio IMPERATORIAUS NAPOLEONO atsilankymo į Lietuvą 125 metų sukaktuvėms paminėti. Kaip *Jonis Mažrimukas* 1812 metais iš Viekšnių Kaunan atsikraustė ir Napoleoną regėjo — ir kas iš to išėjo. Gausiai iliustruota meniškais tos gadynės paveikslais. Sakalo leid. 208 psl. Kaina Lt. 2,50.

Ignas Šeinius, DIPLOMATAI. Komedija. A B CA CB = D. Nauja originali komedija, kuria Valstybės Teatras šįmet atidarė dramos sezoną. Sakalo leid. 152 psl. Kaina Lt. 3.

K. Grigaitytė, AKYS PRO VĖDUOKLĘ. Lyrika. Sakalo leid. 64 psl. Kaina Lt. 2. Tai naujos autorės pirmoji šių metų rudens poezijos kregždė.

Yolande Folde, EMIGRANTAI. (Orig. „Žvejojančio katino gatvė"). Vertė *P. Cvirka.* Sakalo leid. Kaina Lt. 2,50. Išgarsėjęs romanas, laimėjęs tarptautinę literatūros premiją 150.000 frankų, išverstas į daugelį kalbų ir dabar leidžiamas milijonais egz.

I. Kalnokis, MOTERIS IR GARBĖ. Įdomus, su labai gražia intryga gydytojo meilės romanas. Vertė *Balys Dundulis.* Sakalo leid. 208 psl. Kaina Lt. 2.

Kazys Gaigalas, ŽYGIS Į VILNIŲ. Trijų veiksmų pjesė. „Liaudies teatro" serijos Nr. 4. Veikalėlis Vilniaus vadavimo idėjai propaguoti. Sakalo leid. Kaina Lt. 1.

T. Šuravinas, KELIONĖ Į NEŽINOMUS KRAŠTUS. Iliustruoti kelionių aprašymai. I. Kelionė į paslaptingą Indiją. II. Kelio į Indiją beieškant. III. Pirmoji kelionė aplink žemę. Sakalo leid. Kaina Lt. 1,80.

S. Tarvydas, KRAŠTAI IR ŽMONĖS. Geografijos chrestomatija. I d. LIETUVA. Sakalo leid. 148 psl. Gausiai iliustruota. Kaina Lt. 3,50.

J. Paleckis, PASKUTINIS CARAS. I t. Šiame romane aprašoma rusų caro gyvenimas iš pat jaunystės, jo karūnavimas, rusų japonų karas, penktųjų metų revoliucija. Antrame tome bus visa rasputinijada, Didysis Karas, revoliucija, Kerenskis, bolševikų įsigalėjimas ir caro ir jo šeimos tragiškas galas.

V. Kazanavičienė, PAJŪRIO PASAKOS. Knyga skiriama jaunuomenei. Yra labai gražių literatūriškų vaizdų iš mūsų pajūrio. Veikalas gražiai dail. V. Z. Stančikaitės iliustruotas spalvotomis ir grafiškomis iliustracijomis. Kaina Lt. 2,50.

O. V. Milašius, MIGUEL MANARA. Misterija. Iš prancūzų kalbos vertė A. Vaičiulaitis. Kaina Lt. 2.

T. Šuravinas, KELIONĖ Į NEŽINOMUS KRAŠTUS. Iliustruoti kelionių aprašymai. I. Kelionė į paslaptingą Indiją. II. Kelio į Indiją beieškant. III. Pirmoji kelionė aplink žemę. Sakalo leid. Kaina Lt. 1,80.

S. Tarvydas, KRAŠTAI IR ŽMONĖS. Geografijos chrestomatija. I d. LIETUVA. Sakalo leid. 148 pusl. Gausiai iliustruota. Kaina Lt. 3,50.

NE AMŽINAI JŪS LANKYSITE GIMNAZIJĄ

Pravartu iš anksto pasiruošti studentiškam gyvenimui, o čia daugiausia padės studentų ateitininkų leidžiamas iliustruotas dvisavaitinis laikraštis

STUDENTŲ DIENOS

STUDENTŲ DIENŲ puslapiai — tik jaunatvės žydėjimui.
STUDENTŲ DIENŲ mintys — Jūsų kasdieninė duona.
STUDENTŲ DIENŲ prenumerata: nuo pat pradžios iki metų galo — Lt. 3,—. Nuo vasaros atostogų iki metų galo — Lt. 2,—. Garbės prenumeratoriais kviečiami visi. Jiems visiems metams kainuos nemažiau Lt. 6,—.
STUDENTŲ DIENŲ adresas:
Kaunas, Laisvės al. 3b, tel. 2 11 90.

RUDENS VĖJAI NELANKSTYS

tik tų, kurie skaitys gerą literatūrą

Prof. Karl. Adam, KATALIKYBĖS ESMĖ. Išvertė Balys Laukaitis. Kaunas. 1936 m. 340 psl. Lt. 4,—

T. Juozapas Antanas, ŠVENTASIS BROLIS KONRADAS. Laisvai versta. 1937 m. 175 psl. Lt. 1,50.

P. Blot, PASIMATYSIME DANGUJE. Paguodos laiškai. Iš 47-to leidimo išvertė P. Jakas. Kaunas. 1936 m. 120 psl. Lt. 1,—

Vyskupas Bougaud, IŠPAŽINTIS. Išvertė Kaz. Grinkevičius. Kaunas. 1937 m. 60 psl. Lt. 0,60.

Mikolaj Czerny, JUDO KLASTOS. Romanas. Išvertė J. Talmantas. Kaunas. 1937 m. 360 psl. Lt. 3,—

Stasys Dabušis, ELEKTRA IR JOS BURTAI. Pašnekesiai apie elektrostatikos reiškinius ir trumpa elektros istorija. Su fizikos **doc. dr. A. Puodžiukyno** pratkalba. Iliustruota. Kaunas. 1937 m. 296 psl. Lt. 3,50.

● **Juozas Daulius, KOMUNIZMAS LIETUVOJE.** Kaunas. 1937 m. 259 p. Lt. 3.

● **Antanas Hounder, HONKONGO RASTINIS** ir kitos apysakaitės. Išvertė **Pranas Kulys.** Kaunas, 1937 m. 75 psl. Lt. 0,80.

● **Adomas Jakštas, AUKŠČIAUSIS GĖRIS.** Pašnekesiai. Kaunas. 1937 m. 189 psl. Lt. 2,50.

● **Karl May, PER LAUKINĮ KURDISTANĄ.** Kelionių romanas. Išvertė **St. Šerkšnas.** Kaunas. 1937 m. 237 psl. Lt. 2,20.

● **Pierre Maurice, PAMESTIEJI.** Iš prancūzų k. išvertė **Juozas Povilonis.** Kaunas. 1937 m. 259 psl. Lt. 2,—.

● **G. M. Rubatscher, MARIJA WARD.** Anglijos ponių instituto įkūrėja. Išvertė **P. Morkelytė.** Kaunas. 1936 m. 91 psl. Lt. 1,—

● **Kristopas Šmidtas, GENOVAITĖ.** Apysaka. Iliustruota. Išvertė **B. G. M.** Kaunas. 1937 m. 64 psl. Lt. 1,—

● **Dr. Tihamér Tóth, KODĖL RŪKAI?** Sulietuvino **G. Macejauskas.** Kaunas. 1937 m. 39 psl. Lt. 0,60.

Šv. Kazimiero Draugija greitu laiku literatūron įlies mūsų žymiausių rašytojų kūrinius, kurių autoriai: **Vytė Nemunėlis-Bern. Brazdžionis, Antanas Vaičiulaitis, Jonas Marcinkevičius, Kazys Jankauskas** ir kt.

ŠV. KAZIMIERO DRAUGIJA

Šio nr. kaina Lt. 1,50.